Республиканский педагогический научно–методический журнал

ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік

№4(86)
(2026 ж. Сәуір
/Апрель 2026 г.)

"Ұстаз – жүректен жол тапқан шырақ пен шәмшырақ."

Нарынова Айжан Асановна

Түркістан облысының білім басқармасының
Сарыағаш ауданының білім бөлімінің
«№17 Ы. Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық
мемлекеттік мекемесінің директоры

Республиканский педагогический научно-методический журнал

ÚZDIK PEDAGOG

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының №4(86) (2026 ж. Сәуір) шығарылымы.
Выпуск №4(86) (Апрель 2026 г.) республиканского педагогического научно-методического журнала «ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

№ KZ35VPY00080588 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде берілген

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ35VPY00080588

Выдано Комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:
білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:
публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность материалов несут авторы. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов педагогического научно-методического журнала «ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Байбатшаева А.Е. Математикалық сауаттылықты дамытудағы есептерді шешудің тиімді әдістері 4
Сарсенбаев И.Е. Ағылшын сабағында оқушылардың жазу қабілетін арттыру жолдары 7
Ибрагимова Г.Х. Бастауыш білім беруде цифрлық технологиялар және мұғалім қызметі 10
Омаркулов К.Б. Дене шынықтыру сабақтарында икемділікті дамыту жаттығулары 13
Қанай Б.Б. Педагогические основы использования цифровых образовательных ресурсов на уроках русского языка 17
Карабева Ш.И. Жас мамандардың бейімделу кезеңіндегі тәлімгердің психологиялық қолдауы 20
Букенбаева К.А. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамытуда көрнекі әдістерді пайдалану 24
Тлегенова З.Ж. «Бұлбұл мен тоқылдақ» ертегісі 27
Туртбаева Р.Ж. Кәсіптік білім беруде цифрлық технологияларды қолдану 29
Кусбекова С.Т. PISA, TIMSS, PIRLS халықаралық зерттеулеріне дайындық ерекшеліктері 32
Тәжібаева А.О., Макашева А.П. Ағылшын тілі сабағында жоғары сынып оқушыларының лексикалық дағдыларын дамытуда мобильді қосымшаларды қолдану 35
Нұрманбек Н.Б. Развитие способностей к преобразованию. развитие у дошкольников пазновательной активности, совершенствование исследовательских способности 39
Айдос А.А. Балабақшадағы заманауи тәрбиелеу әдістері 43
Алтаева А.Д. Келешек мектеп жағдайында бастауыш сынып оқушыларының цифрлық құзыреттілігін арттыру 45
Қасымбекова Ж.Е. Мектептегі спорттық және шығармашылық үйірмелердің өзара интеграциясы 49
Хамилдаева А.О. Балалардың шығармашылық дағдыларын дамытудағы педагогикалық тәсілдер 52
Шохбутова Д.С. Көркем жазу мен оқу сауаттылығын қатар дамытудың тиімді тәсілдері 55
Имаш Г.М. Дизартриясы бар балалардың сөйлеуін түзетуде логопедиялық тейптеу әдісін қолданудың тиімділігі 58
Амреева К.С. Электр тізбегі және оның құрамды бөліктері. Ток күші. Кернеу 62
Есетова А.А. Оқыту үдерісінде функционалдық сауаттылықты тиімді қолдану жолдары 66
Бақытжан А., Бейсембаева Л.К. Қалыптастырушы бағалау талаптарына сәйкес химиялық тапсырмаларды құрастыру ерекшеліктері 67
Калдыбаева А.М. Дара және күрделі етістік 71
Кулбаева Г.Ж. Кемпірқосақ 74
Жумадуллаев Д.И. Информатика сабағында ойын технологияларының мотивация мен когнитивті дамуға ықпалы 77
Азаматова І.Қ. «Менің мамандық - ұстанымым» 81

Байбатшаева Ақмарал Ерсінбекқызы
Математика пәнінің мұғалімі
Түркістан облысының білім басқармасының Сарыағаш ауданының білім бөлімінің «№17 Ы. Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУДАҒЫ ЕСЕПТЕРДІ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

Аннотация: мақалада математикалық сауаттылықтан есептерді тиімді шығару әдістемесінің қосымша аспектілері қарастырылады. Метатанымдық дағдыларды дамыту, жоғары деңгейлі ойлау қабілеттері, контекстік есептер, визуализация, пәнаралық байланыс және бағалаудың заманауи тәсілдері талданады. Сонымен қатар, оқушылардың мотивациясы мен өзіндік жұмысын ұйымдастыру мәселелері сипатталады.

Кілт сөздер: математикалық сауаттылық, есеп шығару, метатаным, сыни ойлау, визуализация, пәнаралық байланыс, қалыптастырушы бағалау, оқу мотивациясы, функционалдық сауаттылық.

Қазіргі білім беру кеңістігінде математикалық сауаттылық ұғымы тек формулаларды меңгеру немесе есептерді механикалық түрде шығару шеңберінен шығып, оқушының өмірлік жағдаяттарда математикалық білімін тиімді қолдана алу қабілеті ретінде қарастырылып отыр, сондықтан математика пәні мұғалімінің алдында тұрған басты міндет – оқушыларды есеп шығарудың тиімді тәсілдеріне үйрету арқылы олардың логикалық ойлауын, талдау қабілетін және практикалық дағдыларын кешенді дамыту болып табылады. Осы тұрғыда есеп шығару процесі тек нәтиже алуға бағытталған әрекет емес, ол танымдық қызметтің маңызды формасы ретінде ұйымдастырылуы тиіс, өйткені дәл осы үдеріс барысында оқушы мәселені түсіну, оны құрылымдау және шешу жолдарын іздеу сияқты интеллектуалдық әрекеттерді жүзеге асырады.

Бұл бағыттың логикалық жалғасы ретінде есептің шартын талдау мәдениетін қалыптастыру ерекше маңызға ие болады, себебі көптеген қателіктер есептің мазмұнын дұрыс түсінбеуден туындайды. Мұғалім оқушыларды есептің мәтінін мұқият оқуға, негізгі және қосымша ақпаратты ажыратуға, берілгендер мен ізделінді шамаларды нақты анықтауға үйретуі тиіс, бұл өз кезегінде есепті дұрыс модельдеуге мүмкіндік береді. Осындай жүйелі талдау оқушының есепті саналы түрде қабылдауына және оны шешудің тиімді жолын таңдауға негіз болады.

Осы үдерістің жалғасы ретінде математикалық модель құру дағдыларын дамыту маңызды, өйткені кез келген есеп нақты өмірлік жағдайдың математикалық бейнесі болып

табылады. Мұғалім оқушыларға мәтінді есептерді теңдеулер, теңсіздіктер, функциялар немесе графиктер арқылы өрнектеуді үйретуі қажет, бұл олардың абстрактілі ойлауын дамытады. Сонымен қатар, модель құру барысында оқушы нақты жағдайды жалпылап, оны математикалық тілде сипаттауды меңгереді, бұл математикалық сауаттылықтың негізгі көрсеткіштерінің бірі болып табылады.

Бұдан әрі есеп шығарудың әртүрлі тәсілдерін салыстыра отырып үйрету тиімді әдіс болып табылады, өйткені бір есепті бірнеше жолмен шешу оқушының ойлау икемділігін арттырады. Мұғалім арифметикалық, алгебралық, графикалық және логикалық тәсілдерді үйлестіре отырып, олардың артықшылықтары мен шектеулерін талдайды. Бұл оқушыларға жағдайға байланысты ең тиімді әдісті таңдауға мүмкіндік береді және олардың стратегиялық ойлау қабілетін дамытады.

Сонымен қатар, есеп шығару барысында алгоритмдік ойлауды қалыптастыру маңызды, өйткені бұл дағды күрделі есептерді кезең-кезеңімен шешуге мүмкіндік береді. Мұғалім оқушыларды шешу жоспарын құруға, әр қадамды негіздеуге және нәтижені тексеруге үйретуі тиіс. Мұндай тәсіл есеп шығаруды реттелген және жүйелі процесс ретінде ұйымдастыруға ықпал етеді.

Осы бағыттың жалғасы ретінде оқушылардың қателерін талдау және олармен жұмыс істеу әдістемесі ерекше орын алады, өйткені қателік – оқу процесінің маңызды элементі болып табылады. Мұғалім қателерді тек түзетіп қана қоймай, олардың себептерін анықтап, оқушыларды өз қателерін түсінуге және олардан сабақ алуға үйретуі тиіс. Бұл олардың рефлексия дағдыларын қалыптастырып, оқу сапасын арттырады.

Сонымен бірге, математикалық сауаттылықты дамытуда өмірлік жағдаяттарға негізделген есептердің рөлі зор, өйткені олар оқушылардың білімді практикада қолдануына мүмкіндік береді. Мұғалім күнделікті өмірмен байланысты тапсырмаларды қолдана отырып, математиканың маңыздылығын көрсетеді және оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Бұл тәсіл оқытудың практикалық бағыттылығын күшейтеді.

Бұдан әрі оқытуда цифрлық технологияларды пайдалану есеп шығару процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді, өйткені интерактивті платформалар, динамикалық модельдер және онлайн ресурстар оқушылардың белсенділігін арттырады. Мұғалім бұл құралдарды сабақта орынды қолдана отырып, күрделі ұғымдарды түсіндіруді жеңілдетеді және оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастырады.

Осы тұста дифференциация және даралау тәсілдерін қолдану да маңызды, өйткені әрбір оқушының дайындық деңгейі әртүрлі. Мұғалім тапсырмаларды күрделілік деңгейіне қарай саралап, әр оқушыға сәйкес келетін есептер ұсынады, бұл олардың оқу жетістіктерін арттыруға мүмкіндік береді. Мұндай тәсіл оқушылардың өз мүмкіндіктерін толық іске асыруына жағдай жасайды. Сонымен қатар, топтық жұмыс пен бірлескен оқыту есеп шығару дағдыларын дамытуда тиімді құрал болып табылады, өйткені оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, түрлі шешу жолдарын талқылайды. Бұл олардың коммуникативтік дағдыларын дамытып қана қоймай, математикалық ойлау мәдениетін қалыптастырады.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыру үдерісін тереңдету оқушылардың метатанымдық қабілеттерін дамыту қажеттілігіне алып келеді, өйткені тиімді есеп шығару тек сыртқы әрекеттер жиынтығы емес, ол оқушының өз ойлау процесін түсінуі мен басқаруына негізделеді. Мұғалім оқушыларды «Мен бұл есепті қалай шештім?», «Қай жерде қателестім?», «Тағы қандай тәсіл қолдануға болады?» деген сұрақтар қоюға бағыттай отырып, олардың рефлексия дағдыларын қалыптастырады. Бұл тәсіл оқушыны саналы білім алушыға айналдырып, оның оқу әрекетіне жауапкершілігін арттырады және ұзақ мерзімді нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Бұл бағыттың жалғасы ретінде жоғары деңгейлі когнитивтік дағдыларды дамыту мәселесі өзекті болып табылады, себебі қазіргі білім беру жүйесі тек білімді меңгерумен шектелмей, оны талдау, бағалау және жаңа жағдайларда қолдану қабілетін талап етеді. Мұғалім күрделі, көпқадамды есептерді қолдану арқылы оқушылардың сыни ойлауын

дамытады, оларды әртүрлі шешу стратегияларын салыстыруға және ең тиімдісін таңдауға үйретеді. Мұндай жұмыс оқушылардың интеллектуалдық дербестігін арттырып, олардың математикалық мәдениетін қалыптастырады.

Осы үдерістің логикалық жалғасы ретінде контекстік есептердің құрылымын меңгеру маңызды орын алады, өйткені өмірлік жағдайларға негізделген тапсырмалар оқушылардың математикалық білімін нақты жағдайларда қолдану қабілетін қалыптастырады. Мұғалім есептің мәтінін талдаудан бастап, оны математикалық модельге айналдыру, нәтижені интерпретациялау және оның шынайылығын бағалау кезеңдерін жүйелі түрде үйретуі тиіс. Бұл тәсіл оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырып, оларды өмірлік мәселелерді шешуге дайындайды.

Бұдан әрі визуализация әдістерін қолдану есеп шығарудың тиімділігін арттырудың маңызды құралы болып табылады, өйткені графиктер, диаграммалар, сызбалар және кестелер күрделі ақпаратты түсінуді жеңілдетеді. Мұғалім оқушыларды ақпаратты әртүрлі формада көрсетуге үйрету арқылы олардың аналитикалық ойлауын дамытады. Бұл тәсіл әсіресе геометрия, функциялар және статистика тақырыптарында тиімді қолданылады. Сонымен қатар, математикалық тіл мен символиканы дұрыс қолдану да есеп шығарудың сапасына тікелей әсер етеді, өйткені нақты және дәл жазылған математикалық өрнек ойдың анықтығын қамтамасыз етеді. Мұғалім оқушыларды математикалық терминдерді дұрыс қолдануға, дәлелдерді логикалық түрде құруға және шешу жолдарын жүйелі түрде жазуға үйретуі тиіс. Бұл олардың ғылыми тілде ойлау қабілетін қалыптастырады.

Осы бағыттың жалғасы ретінде пәнаралық байланыстарды пайдалану маңызды, өйткені математика басқа ғылымдармен тығыз байланысты. Физика, экономика, информатика пәндерімен интеграцияланған есептер оқушылардың білімін кеңейтіп, оның практикалық маңызын көрсетеді. Мұндай тәсіл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың кешенді ойлау қабілетін дамытады.

Бұдан әрі бағалаудың заманауи тәсілдерін қолдану да ерекше мәнге ие, өйткені бағалау тек нәтиже емес, оқу процесінің ажырамас бөлігі болуы тиіс. Мұғалім қалыптастырушы бағалау әдістерін қолдана отырып, оқушылардың жетістіктерін үнемі бақылап, оларға нақты кері байланыс береді. Бұл олардың оқу мотивациясын арттырып, өз нәтижелерін жақсартуға ынталандырады.

Сонымен бірге, оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру есеп шығару дағдыларын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады, өйткені тұрақты тәжірибе ғана жоғары нәтижеге әкеледі. Мұғалім оқушыларға тиімді оқу стратегияларын үйретіп, уақытты дұрыс жоспарлауға және өз жұмысын бағалауға бағыт береді. Бұл олардың дербестігін арттырып, жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Осы үдерістің маңызды аспектілерінің бірі – оқушылардың мотивациясын қолдау, өйткені қызығушылықсыз тиімді оқу мүмкін емес. Мұғалім есептерді қызықты, өмірмен байланысты және оқушының деңгейіне сәйкес етіп таңдай отырып, оның пәнге деген оң көзқарасын қалыптастырады. Бұл ұзақ мерзімді оқу нәтижелеріне қол жеткізудің маңызды шарты болып табылады.

Осылайша, математикалық сауаттылықтан есептерді тиімді шығару тәсілдерін қалыптастыру – күрделі әрі көпқырлы процесс, ол оқушылардың логикалық, аналитикалық және шығармашылық қабілеттерін дамытуды талап етеді. Мұғалім осы үдерісті ғылыми негізде ұйымдастырып, әртүрлі әдістер мен технологияларды тиімді үйлестірген жағдайда ғана оқушылардың математикалық сауаттылығы жоғары деңгейде қалыптасады, бұл олардың болашақ өмірінде табысты болуына негіз қалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қағазбаева Ә.К. Оқушылардың функционалдық математикалық сауаттылығын дамыту. – Алматы: Alem book, 2021. – 92 б.

2. Мекенбаев П.Ә. Математикалық сауаттылық: әдістемелік құрал. – Жамбыл облысы, 2025. – 93 б.

3. Ахметова Ж.Ж. 9–10 сынып оқушыларының функционалдық математикалық сауаттылығын арттыру жолдары: авторлық бағдарлама. – Алматы, 2022.
4. Бекбосынова А.Р. Математикалық сауаттылық: болашақтың кілті // Алтынсарин оқулары материалдары. – Қостанай, 2025. – Б. 500–506.
5. Макажанова Ж.М., Асакаева Д.С., Батаева Ф.А. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда қосымша білім берудің рөлі // Педагогика мәселелері. – 2025.
6. Керімбаев Н., Акрамова А. Қазақстандағы бастауыш білім берудегі этноматематика компоненті // Халықаралық ғылыми зерттеу еңбектері. – 2015.
7. Садыков Т.С. Жоғары білім берудің ғылыми негіздері және педагог кадрларды даярлау. – Алматы, 2008.

Сарсенбаев Исмадияр Елтаевич
Шет тілі пәнінің мұғалімі
Түркістан облысының білім басқармасының Сарыағаш ауданының білім бөлімінің «№17 Ы. Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

АҒЫЛШЫН САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАЗУ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация: мақала ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту әдістеріне арналған. Жобалық жұмыстар, интерактивті әдістер, үлгі мәтіндер және заманауи технологияларды қолдану арқылы оқушылардың жазбаша ойлау қабілетін, шығармашылық және коммуникативтік дағдыларын жетілдіру жолдары қарастырылады. Мұғалімнің мотивациялық қолдауы мен жеке тәсілдің маңызы атап көрсетілген.

Кілт сөздер: ағылшын тілі, жазылым дағдылары, жобалық әдіс, интерактивті әдіс, шығармашылық ойлау, коммуникативтік құзыреттілік, цифрлық ресурстар, оқушының жеке қажеттіліктері.

Ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту қазіргі білім беру процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Қазіргі заман оқушысы тек тілдің коммуникативтік аспектісін меңгеріп қана қоймай, өз ойларын грамматикалық тұрғыдан дұрыс, мазмұнды әрі жүйелі жеткізе білуге үйренуі қажет. Жазылым – бұл тек мәтін жазу емес, сонымен қатар оқушының ойлау қабілетін, ақпаратты талдау және құрылымдау дағдыларын қалыптастыру құралы болып табылады. Мұғалім сабақ барысында оқушыларға жазбаша әрекетті тиімді меңгеруге бағытталған стратегияларды қолдануы қажет, өйткені жазылым тек тілдік білімді көрсетіп қана қоймай, оқушының логикалық және шығармашылық ойлауын дамытудың басты жолы болып саналады.

Жазылым дағдыларын қалыптастыруда жобалық әдісті қолдану ерекше маңызға ие. Оқушылар өз бетімен тақырып таңдап, эссе, хат, баяндамалық жазба немесе ақпараттық мәтін дайындайды. Бұл әдіс оқушыларға тек грамматикалық және лексикалық білімді қолдануға мүмкіндік беріп қана қоймай, өз ойын жүйелі түрде жеткізуге, тақырыпты тереңірек зерттеуге және ақпаратты нақты құрылымдауға дағдыландырады. Мұғалім бұл үдерісте әр оқушыға жеке көмек көрсетіп, мәтіннің абзацтық құрылымын, ойлардың байланысын, логикалық реттілігін түсіндіруі қажет. Жобалық жұмыстың нәтижесі оқушының шығармашылық белсенділігін арттыра отырып, оның жазбаша коммуникациядағы сенімділігін қалыптастырады.

Интерактивті әдістерді пайдалану жазылым сабақтарын тиімді етуге септігін тигізеді. Мысалы, жұптық немесе топтық жұмыстар арқылы оқушылар бір-бірінің мәтіндерін талдайды, пікірлерімен бөліседі және түзетулер енгізеді. Мұндай әдіс оқушының өз қателерін түсінуіне, оларды түзетуге және өз ойларын нақты жеткізуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қазіргі заманғы цифрлық платформалар мен электрондық ресурстарды қолдану қызығушылықты арттырады, мәтін құрастыру ойындары, грамматикалық тестілер және интерактивті тапсырмалар оқушының белсенділігін күшейтеді. Осы тәсілдер бір-бірімен байланыста қолданылғанда, жазылым дағдыларының дамуы тиімді әрі сапалы болады.

Үлгі мәтіндер мен жетекші материалдарды пайдалану оқушының жазбаша дағдыларын жетілдірудің тиімді жолы болып табылады. Мұғалім тақырыпқа сай үлгі мәтіндер ұсынып, олардың құрылымын, стильдік ерекшеліктерін талқылайды. Оқушылар өз мәтіндерін жазып, мұғалімнің түзету нұсқауларына сүйене отырып, жазбаны жетілдіреді. Бұл тәсіл оқушыға өз ойларын жүйелеп, грамматикалық және лексикалық дәлдікті сақтай отырып, мәтінді өздігінен құруға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, үлгі мәтіндер арқылы оқушы жазба жұмысына жауапкершілікпен қарауды үйренеді, мәтіннің мазмұнын терең түсінеді және шығармашылық ойлауға бағыт алады.

Жазылым сабақтарында грамматика мен сөздік қорды жүйелі дамыту аса маңызды. Сабақ барысында жаңа сөздер мен тіркестерді қолдану арқылы оқушы өз ойын нақты әрі дәл жеткізе алады. Абзацтар арасындағы байланыс, сөйлемдердің логикалық реттілігі және мәтіннің жалпы құрылымы оқушының жазбаша ойлауын жетілдіреді. Сонымен қатар, қайта жазу және түзету әдістерін пайдалану оқушының шығармашылық ойлау қабілетін дамытып, мәтін жазу процесін қызықты әрі танымды етеді. Мұндай тәсіл оқушыны қателерден қорықпай, өз мәтінін жетілдіруге үйретеді.

Мұғалімнің психологиялық қолдауы мен мотивациясы жазылым дағдыларын дамытуда шешуші рөл атқарады. Оқушылар өз мәтініндегі қателер үшін сын көзбен қарамай, түзетулер арқылы қолдау көрсетілген кезде сабаққа деген қызығушылықтары артады. Мұғалім әр оқушының күшті жақтарын атап, жетістіктерін мақтап, жазбаша шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың сенімін арттырып, олардың шығармашылық және логикалық ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту тек грамматика мен лексикаға ғана емес, оқушының когнитивтік, эмоционалдық және шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Жазылым үдерісі оқушының ойлау стилін жетілдіреді, ақпаратты талдап, жүйелеу дағдыларын дамытады. Сабақ барысында мұғалім әр оқушының жеке мүмкіндігіне назар аударып, мәтін құру барысында қадамдық нұсқаулар, үлгі мәтіндер, және рецензиялық әдістер қолдануы қажет.

Жобалық әдістер арқылы оқушы нақты тақырыпты зерттейді, эссе, баяндамалық жазба немесе қысқа мәтіндер дайындайды. Мұндай тәсіл оқушыны тек білім алушы емес, зерттеуші, автор ретінде қалыптастырады. Интерактивті тапсырмалар мен топтық талқылаулар оқушылардың бір-бірінің мәтінін бағалап, сын көзбен қарауға үйренуіне көмектеседі, бұл олардың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамытады.

Заманауи технологияларды пайдалану сабақ тиімділігін арттырады. Цифрлық платформалар, интерактивті редакторлар, мәтіндік ойындар мен электрондық портфолио

оқушының жазу белсенділігін күшейтеді, шығармашылыққа ынтасын арттырады. Мұндай әдістер оқушыны өз мәтінін жетілдіруге, қателерін түсінуге және түзетуге үйретеді, сонымен қатар жазылым дағдыларын дамыту процесін қызықты және танымды етеді.

Мұғалімнің мотивациялық қолдауы ерекше маңызды. Қателер үшін сынға емес, түзету мен қолдауға бағытталған тәсіл оқушының сенімін арттырады, жазбаша коммуникацияға қызығушылығын күшейтеді. Бұл тәсіл оқушының өзіндік стилін қалыптастырып, жазу процесінде еркіндікті сезінуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, әр оқушының күшті және әлсіз жақтарына жеке назар аудару олардың қабілеттерін тиімді қолдануға жағдай жасайды.

Жазылым сабақтары оқушының тілдік дағдыларын жүйелі түрде жетілдірумен қатар, логикалық ойлау, мәтінді құрылымдау, сөздік қорын кеңейту қабілетін дамытады. Бұл дағдылар оқушының ағылшын тілінде коммуникациялық құзыреттілігін арттырады, ақпаратты жеткізуде сенімділікті қалыптастырады. Сабақта қолданылатын әдістер біртұтас жүйе ретінде ұйымдастырылғанда, оқушы жазбаша ойлауын жетілдіріп қана қоймай, өз пікірін нақты және толық жеткізуге үйренеді.

Осылайша, ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту кешенді тәсілді қажет етеді. Жобалық жұмыстар, интерактивті әдістер, үлгі мәтіндер, грамматикалық тапсырмалар және психологиялық қолдау біртұтас жүйеде қолданылғанда, оқушылардың жазбаша ойлау қабілеті қалыптасады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен шығармашылық тәсілдері сабақ сапасын арттырып, оқушының тілдік құзыреттілігін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жазылым дағдылары дамыған оқушы өз ойын еркін жеткізе біледі, ақпаратты логикалық түрде құрылымдайды және ағылшын тілінде коммуникацияны тиімді жүргізуге дайын болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Құдайбергенова К.С. Құзыреттілік тәсілдің теориялық негіздері. – Алматы: РБК, 2008. – 120 б.
2. Сүлейменова Ж.С. Шетел тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2015. – 256 б.
3. Жадрина М.Д. Білім беруді жаңғырту жағдайындағы мұғалімнің кәсіби дамуы. – Алматы: НЦПК «Өрлеу», 2015. – 240 б.
4. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.
5. Өрлеу БАҰО АҚ. Шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін дамыту әдістемесі. – Алматы, 2020. – 180 б.
6. Нұрғалиева Г.К. Білім беруді ақпараттандыру: теориясы мен практикасы. – Алматы, 2012. – 300 б.
7. Ахметова Г.К. Қазіргі білім беру жүйесіндегі цифрлық технологиялар. – Алматы, 2021. – 140 б.
8. Сейталиев К.С. Педагогтың кәсіби құзыреттілігі: теория және практика. – Алматы, 2013. – 220 б.
9. Оспанова Б.Қ. Инновациялық оқыту технологиялары. – Алматы, 2014. – 180 б.

Ибрагимова Гулбике Худайбергеновна
Бастауыш сынып мұғалімі
Түркістан облысының білім басқармасының Сарыағаш ауданының білім бөлімінің «№17 Ы. Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖӘНЕ МҰҒАЛІМ ҚЫЗМЕТІ

Аннотация. Бұл мақалада цифрлық білім беру дәуіріндегі бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби рөлі мен педагогикалық миссиясы жан-жақты қарастырылады. Қазіргі қоғамдағы цифрландыру үдерісінің білім беру жүйесіне ықпалы талданып, бастауыш буын мұғалімінің дәстүрлі оқытудағы қызметінен цифрлық педагогика жағдайындағы трансформацияланған бейнесіне көшу ерекшеліктері сипатталады. Мақалада мұғалімнің тек білім жеткізуші ғана емес, сонымен бірге оқушының цифрлық сауаттылығын қалыптастырушы, оқу үдерісін ұйымдастырушы, тұлғалық даму бағыттаушысы ретіндегі жаңа функциялары ғылыми тұрғыда негізделеді. Оқытудағы инновациялық технологияларды қолдану, цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану, білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыру мәселелері қамтылады. Сонымен қатар білім беру сапасын арттырудағы мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің маңызы айқындалады. Зерттеу барысында цифрлық білім беру кеңістігінің ерекшеліктері мен оның бастауыш сынып оқушыларына әсері қарастырылып, педагогикалық тәжірибеде қолдануға болатын нақты ұсыныстар беріледі. Мақалада білім берудің заманауи талаптарына сәйкес мұғалім тұлғасының жаңғыруы қажеттілігі дәлелденеді.

Кілт сөздер: цифрлық білім беру, бастауыш сынып мұғалімі, педагогикалық құзыреттілік, инновациялық технологиялар, цифрлық сауаттылық, оқыту әдістері, білім беру сапасы, оқушы тұлғасы.

Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы адамзат өмірінің барлық саласына елеулі өзгерістер енгізіп отырған қазіргі кезеңде білім беру жүйесі де бұл үдерістен тыс қалған жоқ, керісінше, оның алдыңғы қатарында жаңғыруға мәжбүр болды, себебі жаңа қоғам жаңа форматтағы білімді, жаңа ойлайтын, жаңа әрекет ететін тұлғаны талап етеді, ал мұндай тұлғаны қалыптастырудың негізі бастауыш буында қаланатыны белгілі, сондықтан дәл осы деңгейдегі мұғалімнің рөлі бұрынғыдан да маңызды әрі күрделі сипатқа ие болуда. Бастауыш сынып мұғалімі тек пәндік білім беруші ғана емес, баланың алғашқы әлеуметтік, танымдық және цифрлық тәжірибесін қалыптастырушы негізгі тұлға ретінде қарастырылады, өйткені бүгінгі оқушы ақпараттық кеңістікте еркін бағдарлай алуы тиіс, ақпаратты іріктеу, талдау, өңдеу қабілеттерін меңгеруі қажет, ал мұндай дағдыларды қалыптастыру мұғалімнің кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты. Цифрлық білім беру дәуірінде мұғалімнің қызметі мазмұндық тұрғыдан ғана емес, әдістемелік тұрғыдан да өзгеріске ұшырайды, себебі дәстүрлі

оқыту әдістері оқушының қазіргі қажеттіліктерін толық қанағаттандыра алмайды, бұл жағдай педагогтан үнемі ізденісті, жаңашылдықты талап етеді. Мұғалім цифрлық ресурстарды тек қосымша құрал ретінде емес, оқу үдерісінің ажырамас бөлігі ретінде қарастыруы тиіс, себебі оқыту тиімділігі көбіне ақпаратты ұсыну формасына байланысты болады. Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, цифрлық құралдарды орынды қолдану олардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, оқу мотивациясын күшейтеді, бұл өз кезегінде білім сапасының жоғарылауына ықпал етеді. Бастауыш буында цифрлық технологияларды енгізу ерекше сақтық пен педагогикалық шеберлікті талап етеді, себебі бұл жастағы балалардың психологиялық ерекшеліктері олардың қабылдауына, зейініне, есте сақтауына тікелей әсер етеді. Мұғалім осы ерекшеліктерді ескере отырып, оқу үдерісін ұйымдастыруда балансты сақтауы қажет, яғни дәстүрлі әдістер мен цифрлық құралдарды үйлесімді түрде біріктіруі тиіс. Қазіргі уақытта білім беру мазмұнының жаңартылуы мұғалімнің кәсіби рөлін қайта қарастыруды қажет етеді, себебі ол тек білім көзі емес, оқыту процесінің фасилитаторы, кеңесшісі, бағыт берушісі ретінде әрекет етеді. Бұл жағдай педагогтың үздіксіз кәсіби дамуын талап етеді, өйткені цифрлық орта үнемі өзгеріп отырады, жаңа құралдар мен платформалар пайда болады, оларды тиімді пайдалану үшін мұғалімнің өзі де үнемі жаңарып отыруы тиіс. Осылайша цифрлық білім беру дәуіріндегі бастауыш мұғалімнің рөлі кешенді, көпқырлы сипатқа ие болып, оның кәсіби қызметінің мазмұнын түбегейлі өзгертеді.

Цифрлық білім беру кеңістігі мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың жаңа моделін қалыптастырады, бұл модельде оқушы пассивті тыңдаушы емес, белсенді қатысушы, өз білімін өзі құрастырушы субъект ретінде қарастырылады, ал мұғалім осы үдерісті ұйымдастырушы әрі бағыттаушы қызметін атқарады. Мұндай жағдайда оқыту процесі интерактивті сипатқа ие болады, оқушылар әртүрлі цифрлық платформалар арқылы тапсырмаларды орындап, өз нәтижелерін бірден көре алады, бұл олардың өзіндік бақылау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Бастауыш сынып мұғалімі цифрлық құралдарды қолдану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға ерекше көңіл бөлуі тиіс, себебі бұл кезеңде баланың білімге деген қызығушылығы қалыптасады, ал дұрыс ұйымдастырылған оқу үдерісі оның болашақтағы оқу жетістіктеріне негіз болады. Цифрлық білім беру жағдайында мұғалімнің коммуникативтік құзыреттілігі де маңызды рөл атқарады, себебі ол тек сынып ішінде ғана емес, онлайн кеңістікте де тиімді қарым-қатынас орната білуі қажет. Мұғалімнің цифрлық мәдениеті оның кәсіби бейнесінің ажырамас бөлігіне айналады, өйткені ол қолданатын құралдар мен әдістер оқушылар үшін үлгі болып табылады. Оқушылар мұғалімнің әрекеттерін бақылау арқылы цифрлық ортада өзін қалай ұстау керектігін үйренеді, сондықтан педагогтың әрбір іс-әрекеті тәрбиелік мәнге ие. Білім беру процесінде қолданылатын цифрлық ресурстардың сапасы да ерекше маңызға ие, себебі сапасыз немесе дұрыс таңдалмаған материалдар оқушылардың түсінігін бұрмалауы мүмкін. Мұғалім ресурстарды іріктеу кезінде олардың ғылыми негізділігіне, мазмұндық дұрыстығына, жас ерекшеліктеріне сәйкестігіне назар аударуы тиіс. Цифрлық технологияларды қолдану оқыту процесін дараландыруға мүмкіндік береді, бұл әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруге жағдай жасайды.

Қазіргі білім беру жүйесінде бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі көпқырлы құрылым ретінде қарастырылады, оның құрамына пәндік білім, педагогикалық шеберлік, психологиялық дайындық және цифрлық сауаттылық кіреді, бұл компоненттердің әрқайсысы мұғалімнің тиімді жұмыс істеуі үшін маңызды. Цифрлық сауаттылық мұғалімнің тек техникалық құралдарды меңгеруімен шектелмейді, ол ақпаратты сыни тұрғыдан бағалау, оны оқу мақсаттарына сай қолдану, оқушыларды қауіпсіз цифрлық ортада жұмыс істеуге үйрету қабілеттерін қамтиды. Бастауыш сынып мұғалімі оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесіне ерекше назар аударуы тиіс, себебі бұл жастағы балалар интернеттегі ақпаратты сыни тұрғыдан бағалай алмайды, сондықтан оларды дұрыс бағыттау маңызды. Мұғалімнің кәсіби дамуы үздіксіз процесс ретінде қарастырылуы тиіс, өйткені білім беру саласындағы өзгерістер жылдам қарқынмен жүзеге асуда, бұл жағдай

педагогтан үнемі өзін-өзі жетілдіруді талап етеді. Білім беру ұйымдары мұғалімдердің кәсіби дамуына жағдай жасауы қажет, әртүрлі курстар, семинарлар, тренингтер ұйымдастыру арқылы олардың цифрлық құзыреттілігін арттыруға мүмкіндік беруі тиіс. Мұғалім өз тәжірибесін талдай отырып, өзіне қажетті білім мен дағдыларды анықтай алады, бұл оның кәсіби өсуіне ықпал етеді. Цифрлық білім беру жағдайында мұғалімнің шығармашылық қабілеті де ерекше маңызға ие, себебі әрбір сабақ оқушылар үшін қызықты әрі мазмұнды болуы тиіс. Оқушылардың назарын ұстап тұру үшін мұғалім әртүрлі әдістерді қолдануы қажет, бұл оның педагогикалық шеберлігін көрсетеді. Цифрлық құралдарды тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби деңгейін арттыруға мүмкіндік береді, себебі ол оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа тәсілдерін меңгереді. Осылайша қазіргі заманғы бастауыш мұғалімі жан-жақты дамыған, үнемі ізденісте болатын, жаңашыл тұлға ретінде қалыптасуы тиіс.

Бастауыш сыныпта цифрлық технологияларды қолдану оқушылардың танымдық, шығармашылық және коммуникативтік қабілеттерін дамытуға кең мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде олардың тұлғалық қалыптасуына оң әсер етеді, себебі бала жаңа ақпаратты тек қабылдап қана қоймай, оны өңдеуге, талдауға, өз пікірін білдіруге үйренеді. Мұғалім оқу процесін ұйымдастыру барысында цифрлық құралдарды қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың белсенділігін күшейте алады, бұл білімді меңгеру деңгейінің жоғарылауына әкеледі. Цифрлық технологиялар оқушыларға өз бетімен білім алу мүмкіндігін береді, бұл олардың дербестігін дамытуға ықпал етеді. Мұғалім оқушыларды тек дайын ақпаратты қабылдауға емес, оны іздеуге, талдауға, қорытынды жасауға үйретуі тиіс, бұл олардың сыни ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Бастауыш буында оқыту процесі ойын элементтерімен тығыз байланысты болуы тиіс, ал цифрлық технологиялар бұл мүмкіндікті кеңейтеді, себебі әртүрлі интерактивті тапсырмалар, білім беру ойындары оқушылардың қызығушылығын арттырады. Мұғалім ойын технологияларын қолдану арқылы оқу процесін тиімді әрі қызықты ұйымдастыра алады, бұл оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді. Цифрлық білім беру жағдайында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту ерекше маңызға ие, себебі бұл олардың болашақта табысты болуына негіз болады. Мұғалім оқушыларға әртүрлі шығармашылық тапсырмалар ұсына отырып, олардың қиялын, ойлау қабілетін дамытуға бағытталған жұмыстар жүргізе алады. Осылайша цифрлық технологиялар бастауыш білім беру сапасын арттырудың маңызды құралына айналады.

Қорытындылай келе, цифрлық білім беру дәуірінде бастауыш сынып мұғалімінің рөлі күрделене түсіп, жаңа мазмұнмен толығады, бұл жағдай педагогтың кәсіби қызметіне жоғары талаптар қояды, себебі ол тек білім беруші ғана емес, оқушының жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін тұлға ретінде қарастырылады. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі оның білім беру процесін тиімді ұйымдастыру қабілетіне тікелей әсер етеді, сондықтан ол үнемі өзін-өзі жетілдіруге ұмтылуы тиіс. Цифрлық технологияларды тиімді пайдалану білім беру сапасын арттыруға мүмкіндік береді, бірақ бұл үшін мұғалімнің дайындық деңгейі жоғары болуы қажет. Бастауыш сынып мұғалімі оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыруы тиіс, бұл олардың толыққанды дамуына ықпал етеді. Цифрлық білім беру жағдайында мұғалімнің рөлі тек өзгеріп қана қоймай, оның маңыздылығы арта түседі, себебі ол болашақ ұрпақты қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Осылайша қазіргі заман мұғалімі жаңашыл, шығармашыл, цифрлық сауатты, кәсіби тұрғыдан жетілген тұлға болуы тиіс, ал мұндай мұғалімді қалыптастыру білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Құдайбергенова К.С. Құзыреттілік тәсілдің теориялық негіздері. – Алматы: РБК, 2008. – 120 б.

2. Жадрина М.Д. Білім беруді жаңғырту жағдайындағы мұғалімнің кәсіби дамуы. – Алматы: НЦПК «Өрлеу», 2015. – 240 б.

3. Аймағамбетова А.А. Қазақстандағы білім беруді цифрландыру: жағдайы мен даму перспективалары. – Нұр-Сұлтан, 2020. – 150 б.

Омаркулов Кайрат Бакирович
Дене шынықтыру пәнінің мұғалімі
Түркістан облысының білім басқармасының Сарыағаш ауданының білім бөлімінің «№17 Ы. Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДА ИКЕМДІЛІКТІ ДАМЫТУ ЖАТТЫҒУЛАРЫ

Аннотация. Мақалада дене шынықтыру сабақтары аясында оқушылардың икемділік қабілетін жүйелі әрі ғылыми негізде дамыту мәселесі жан-жақты қарастырылады, өйткені қазіргі білім беру кеңістігінде тұлғаның дене дамуы мен функционалдық мүмкіндіктерін жетілдіру тек қана күш пен төзімділік көрсеткіштерімен шектелмей, қозғалыс сапасының икемділік сияқты маңызды құрамдас бөліктерімен де тікелей байланысты екендігі дәлелденіп отыр. Автор икемділіктің физиологиялық, анатомиялық және педагогикалық негіздерін сипаттай отырып, оның бұлшықет пен буын жүйесінің үйлесімді қызметіне, қозғалыс амплитудасының кеңеюіне және жарақаттардың алдын алуға ықпал ететінін нақты мысалдар арқылы ашады, сонымен бірге мектеп жағдайында қолданылатын жаттығулардың әдістемелік ерекшеліктерін талдайды. Зерттеу барысында икемділікті дамытуға бағытталған жаттығулардың статикалық және динамикалық түрлері, олардың орындалу техникасы, жүктеме мөлшерін реттеу жолдары мен жас ерекшеліктеріне сәйкес бейімдеу тәсілдері қарастырылады, бұл өз кезегінде мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыруға мүмкіндік береді. Мақалада ұсынылған тұжырымдар мен әдістемелік нұсқаулар дене шынықтыру пәні мұғалімдеріне сабақ үдерісін тиімді ұйымдастыруға, оқушылардың қозғалыс белсенділігін арттыруға және олардың денсаулығын нығайтуға бағытталған практикалық құрал ретінде қызмет етеді. Сонымен қатар икемділікті дамыту арқылы тұлғаның жалпы физикалық дайындығын жетілдірудің маңыздылығы көрсетіліп, бұл үдерістің психологиялық және әлеуметтік аспектілері де ескерілген. Жұмыстың ғылыми-публицистикалық сипаты теория мен практиканың үйлесімді байланысын қамтамасыз етеді және білім беру саласындағы заманауи талаптарға сәйкес келеді.

Кілт сөздер: икемділік, дене шынықтыру, жаттығулар жүйесі, қозғалыс амплитудасы, статикалық созылу, динамикалық созылу, буын қозғалысы, педагогикалық әдістеме, денсаулық, оқушы дамуы.

Дене шынықтыру сабақтары білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі ретінде тек қана қозғалыс әрекеттерін үйретумен шектелмей, оқушы тұлғасының жан-жақты дамуына ықпал ететін күрделі педагогикалық үдеріс болып табылады, өйткені бұл пәннің мазмұнында адамның физиологиялық мүмкіндіктерін жетілдірумен қатар оның ерік-жігерін, табандылығын, қозғалыс мәдениетін қалыптастыру міндеттері де қатар жүзеге асырылады.

Осы тұрғыдан алғанда икемділік ұғымы ерекше маңызға ие, себебі ол адамның буындарындағы қозғалыс амплитудасының кеңдігімен сипатталып, дене қимылдарының еркін әрі үйлесімді орындалуын қамтамасыз етеді. Икемділігі жоғары оқушы кез келген қозғалысты жеңіл әрі дәл орындай алады, ал бұл оның спорттық жетістіктеріне ғана емес, күнделікті өмірдегі қозғалыс белсенділігіне де оң әсерін тигізеді. Мұғалімнің басты міндеті оқушылардың жас ерекшеліктерін, физиологиялық даму деңгейін ескере отырып икемділікті дамытуға бағытталған жаттығуларды дұрыс таңдап, оларды тиімді әдістемелік жүйеге біріктіру болып табылады. Икемділікті дамыту үдерісі жүйелілік пен бірізділікті талап етеді, өйткені бұл қасиет бір реттік жаттығулар арқылы емес, ұзақ мерзімді, мақсатты жұмыс нәтижесінде қалыптасады. Оқушылардың дене дайындығын арттыру барысында икемділік жаттығулары негізгі, дайындық және қорытынды бөлімдерде орынды қолданылуы тиіс, бұл олардың әсерін күшейтіп, жарақат алу қаупін азайтады. Сабақ барысында қолданылатын әрбір жаттығу ғылыми негізделген болуы қажет, өйткені дұрыс таңдалмаған немесе шамадан тыс жүктеме оқушы денсаулығына кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан мұғалім икемділікті дамыту әдістемесін терең меңгеріп, оны тәжірибеде шебер қолдануы тиіс.

Икемділік адамның морфофункционалдық ерекшеліктерімен тығыз байланысты, өйткені буындардың құрылымы, бұлшықеттердің серпімділігі, сіңірлердің созылғыштығы сияқты факторлар қозғалыс көлеміне тікелей ықпал етеді. Жас ерекшеліктеріне байланысты икемділіктің даму деңгейі әртүрлі болады, балалар мен жасөспірімдерде бұл қасиет ересектерге қарағанда жылдам әрі тиімді дамиды, сондықтан мектеп кезеңі икемділікті қалыптастырудың ең қолайлы уақыты болып саналады. Икемділік жаттығуларының әсері бұлшықет талшықтарының ұзарып, олардың серпімділігінің артуымен түсіндіріледі, бұл өз кезегінде қозғалыс тиімділігін арттырады. Мұғалім оқушыларға жаттығуларды орындау кезінде тыныс алу техникасын дұрыс қолдануды үйретуі тиіс, өйткені дұрыс тыныс алу бұлшықеттердің босаңсуына және созылу процесінің тиімді жүруіне ықпал етеді. Икемділікті дамытуда жүйелі қайталау мен біртіндеп күрделендіру принциптері маңызды орын алады, себебі жүктеменің күрт артуы кері нәтиже беруі мүмкін. Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін жаттығуларды ойын элементтерімен үйлестіру тиімді әдіс болып табылады, бұл олардың белсенділігін арттырып, сабаққа деген ынтасын күшейтеді. Икемділік тек дене сапасы ғана емес, ол қозғалыс үйлесімділігі мен координацияның негізі ретінде де қарастырылады. Сондықтан мұғалім сабақ барысында бұл қасиетті кешенді түрде дамытуға көңіл бөлуі тиіс.

Икемділікті дамыту жаттығуларының мазмұнын тереңдетіп қарастырғанда, олардың әсер ету механизмі тек бұлшықеттердің механикалық созылуымен ғана шектелмей, орталық жүйке жүйесінің реттеуші қызметімен тығыз байланыста жүзеге асатыны анық байқалады, өйткені әрбір қозғалыс актісі жүйке импульстары арқылы басқарылып, бұлшықет талшықтарының тонусына ықпал етеді. Статикалық созылу кезінде бұлшықет ұршықшаларының белсенділігі төмендеп, босаңсу фазасы күшейе түседі, осының нәтижесінде қозғалыс амплитудасы біртіндеп ұлғайып, ағза икемділікке бейімделе бастайды. Мұндай бейімделу үдерісі уақытты талап ететіндіктен, жаттығуларды асықпай, бірқалыпты қарқынмен орындау қажеттілігі туындайды, себебі жылдам әрі бақылаусыз орындалған қозғалыстар бұлшықет тіндеріне артық жүктеме түсіреді. Динамикалық созылу жаттығуларының тағы бір ерекшелігі олардың кинестетикалық сезімді дамытуға ықпал етуінде, өйткені қозғалыс барысында адам өз денесінің кеңістіктегі орналасуын жақсырақ сезіне бастайды. Мұғалім сабақ барысында оқушыларға тек жаттығуды орындауды ғана емес, сонымен қатар олардың ішкі сезімдерін бақылауды да үйретуі тиіс, бұл қозғалыс сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Икемділік жаттығуларының тиімділігі оларды басқа дене сапаларымен ұштастыра қолданғанда арта түседі, өйткені кешенді тәсіл ағзаның жалпы функционалдық жағдайын жақсартады. Әсіресе жылдамдық пен координация элементтерімен үйлескен жаттығулар оқушылардың қозғалыс әрекеттерін жетілдіруге ықпал етеді. Бұл ретте мұғалім жаттығулар арасындағы логикалық байланысты сақтап, олардың бірізділігін қамтамасыз етуі қажет,

өйткені жүйесіз ұйымдастырылған сабақ күтілетін нәтижеге жеткізбейді. Сонымен бірге оқушылардың психологиялық дайындығы да ескерілуі тиіс, себебі сенімсіздік немесе қорқыныш қозғалыстың еркін орындалуына кедергі келтіреді. Осындай жан-жақты ұйымдастырылған жұмыс нәтижесінде икемділік тек физикалық қасиет ретінде ғана емес, тұлғаның қозғалыс мәдениетінің ажырамас бөлігіне айналады.

Икемділікті дамыту жаттығуларын тиімді ұйымдастыруда педагогикалық бақылау мен талдау ерекше маңызға ие, өйткені мұғалім әрбір оқушының жеке даму динамикасын қадағалау арқылы оқу үдерісін дер кезінде түзетіп отыра алады. Жаттығулардың орындалу сапасын бағалау кезінде тек сыртқы көрініске ғана емес, қозғалыстың ішкі құрылымына да назар аудару қажет, себебі дұрыс техника бұлшықет топтарының үйлесімді жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. Оқушылардың икемділік деңгейін арттыру үшін кезеңдік мақсаттар қою тиімді әдіс болып табылады, өйткені бұл олардың жетістіктерін нақты бағалауға мүмкіндік береді. Мұндай тәсіл оқушылардың мотивациясын күшейтіп, олардың өз нәтижелеріне жауапкершілікпен қарауына ықпал етеді. Жаттығуларды орындау барысында музыкалық сүйемелдеуді қолдану да оң нәтиже береді, себебі ырғақ қозғалыстың үйлесімділігін арттырып, эмоционалдық көңіл-күйді жақсартады. Икемділікті дамытуда релаксациялық әдістерді енгізу де маңызды, өйткені бұлшықеттердің толық босаңсуы созылу тиімділігін арттырады. Сонымен бірге сабақ барысында визуализация тәсілдерін қолдану арқылы оқушыларға қозғалыстың дұрыс үлгісін елестету ұсынылады, бұл олардың техникалық дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Мұғалім оқушыларға өзін-өзі бақылау дағдыларын қалыптастыруға бағыт беруі тиіс, себебі бұл олардың дербес жұмыс істеу қабілетін дамытады. Икемділік жаттығуларының нәтижесін ұзақ мерзімде сақтау үшін оларды күнделікті өмірмен байланыстыру қажет, өйткені тұрақты қозғалыс белсенділігі ғана тұрақты нәтиже береді. Осылайша педагогикалық тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған икемділік жаттығулары оқушылардың физикалық дамуын жаңа деңгейге көтереді.

Қазіргі білім беру кеңістігінде икемділікті дамыту мәселесі тек дене тәрбиесінің шеңберінде қарастырылып қоймай, тұлғаның жалпы мәдениеті мен өмір сүру сапасының көрсеткіші ретінде бағалануы қажет, өйткені дене мүмкіндіктерінің шектеулі болуы адамның әлеуметтік белсенділігіне де әсер етеді. Оқушылардың қозғалыс белсенділігінің төмендеуі цифрлық технологиялардың кеңінен таралуымен байланысты екені белгілі, сондықтан мұғалімдер дәстүрлі әдістермен қатар инновациялық тәсілдерді де қолдануға ұмтылуы тиіс. Мысалы, интерактивті тапсырмалар мен қозғалыс ойындарын енгізу арқылы сабақтың тартымдылығын арттыруға болады, бұл оқушылардың қызығушылығын сақтап қалуға мүмкіндік береді. Икемділік жаттығуларының денсаулыққа әсері тек физикалық көрсеткіштермен шектелмейді, өйткені олар психоэмоционалдық күйді тұрақтандыруға да ықпал етеді. Әсіресе тыныс алу мен созылу элементтерін үйлестірген жаттығулар стресс деңгейін төмендетіп, оқушылардың зейінін жақсартады. Мұғалім сабақ барысында денсаулық сақтау технологияларын қолдану арқылы оқушылардың шаршауын азайтып, олардың жұмыс қабілетін арттыра алады. Сонымен бірге ата-аналармен байланыс орнатып, үй жағдайында орындалатын жаттығулар туралы ақпарат беру де маңызды, себебі бұл білім беру үдерісінің сабақтастығын қамтамасыз етеді. Икемділікті дамыту арқылы оқушылардың өз денсаулығына деген саналы көзқарасы қалыптасады, бұл олардың болашақтағы өмір салтына оң әсер етеді. Білім беру жүйесінде мұндай кешенді тәсіл қолданылған жағдайда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады. Сондықтан икемділікті дамыту мәселесі стратегиялық маңызға ие бағыттардың бірі ретінде қарастырылуы тиіс.

Икемділікті дамытуға бағытталған жүйелі жұмыс нәтижесінде оқушылардың дене сапаларының үйлесімді дамуы қамтамасыз етіліп қана қоймай, олардың тұлғалық қасиеттері де айтарлықтай жетіледі, өйткені қозғалыс әрекеті адамның ішкі психологиялық күйімен тығыз байланысты. Сабақ барысында орындалатын әрбір жаттығу оқушының ерік-жігерін шыңдап, табандылық пен төзімділік сияқты қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді, бұл оның өмірлік дағдыларын дамытуға негіз болады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі тек

жаттығуларды дұрыс таңдаумен ғана емес, сонымен қатар оқушылармен тиімді қарым-қатынас орната білуімен де анықталады, себебі қолайлы психологиялық орта оқу үдерісінің нәтижелілігін арттырады. Икемділікті дамытуда рефлексия әдісін қолдану арқылы оқушылар өз жетістіктерін талдап, алдағы мақсаттарын айқындай алады, бұл олардың өзін-өзі дамытуына жол ашады. Сонымен бірге сабақта қолданылатын әдістердің әртүрлілігі оқушылардың қызығушылығын сақтап, олардың белсенді қатысуына ықпал етеді. Икемділік жаттығуларының жүйелі орындалуы дене қалпының түзелуіне, қозғалыс үйлесімділігінің артуына және жалпы физикалық дайындықтың жақсаруына әкеледі. Мұндай нәтижелер оқушылардың өзіне деген сенімін арттырып, олардың әлеуметтік ортада белсенді болуына мүмкіндік береді. Мұғалім әрбір жетістікті атап өтіп, оқушыларды қолдап отырса, олардың мотивациясы тұрақты түрде жоғары деңгейде сақталады. Икемділікті дамыту арқылы қалыптасқан дағдылар ұзақ уақыт сақталып, адамның өмір бойы денсаулығын қолдауға қызмет етеді. Осы тұрғыдан алғанда, икемділік жаттығулары тек оқу пәнінің құрамдас бөлігі емес, салауатты өмір салтының негізін қалыптастыратын маңызды құрал ретінде бағалануы тиіс.

Қорытындылай келе, дене шынықтыру сабақтарында икемділікті дамыту жаттығуларын ғылыми негізде ұйымдастыру мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің маңызды көрсеткіші болып табылады, өйткені бұл үдеріс оқушылардың физикалық дамуына ғана емес, олардың жалпы тұлғалық қалыптасуына да ықпал етеді. Икемділікті дамыту арқылы қозғалыс мәдениеті жетіліп, дене сапалары үйлесімді дамиды, бұл өз кезегінде оқушылардың өмірлік белсенділігін арттырады. Сондықтан мұғалімдер бұл бағыттағы жұмыстарды жүйелі түрде жүргізіп, заманауи әдістерді тиімді қолдануы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Холодов, Ж.К. Теория и методика физического воспитания и спорта: учебник для студ. высш. учеб. заведений / Ж.К. Холодов, В.С. Кузнецов. – 12-е изд., стер. – М.: Академия, 2019. – 480 с. – ISBN 978-5-4468-5139-3.

2. Матвеев, Л.П. Теория и методика физической культуры: учебник / Л.П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт, 2017. – 544 с. – ISBN 978-5-906839-23-7.

3. Мұсабеков, Н.С. Мектеп жасындағы балалардың икемділігін дамыту / Н.С. Мұсабеков // Білім берудегі инновациялар. – 2022. – №4. – Б. 52-58.

Қанай Бибайша Бауржанқызы
Орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Түркістан облысының білім басқармасының Сарыағаш ауданының білім бөлімінің
«№17 Ы. Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Аннотация: в статье рассматриваются возможности и педагогический потенциал цифровых образовательных ресурсов на уроках русского языка. Анализируется их влияние на формирование языковой, коммуникативной и читательской грамотности учащихся, на развитие познавательной активности, критического мышления и самостоятельности. Особое внимание уделяется методическим аспектам интеграции цифровых инструментов в традиционную систему обучения, а также роли учителя в организации эффективной цифровой образовательной среды.

Ключевые слова: цифровые образовательные ресурсы, русский язык, медиаграмотность, учебная мотивация, интерактивное обучение, информационные технологии, школьное образование.

В условиях стремительной цифровизации общества школа уже не может оставаться в рамках исключительно традиционных форм и методов обучения. Современный ученик живет в информационно насыщенной среде, где текст, изображение, звук и видео переплетаются в едином медиапространстве. Именно поэтому уроки русского языка сегодня требуют не только сохранения классических подходов к формированию языковой культуры, но и осмысленного включения цифровых образовательных ресурсов, способных сделать процесс обучения более наглядным, динамичным и личностно значимым для учащихся. Использование цифровых инструментов перестает быть данью моде и становится необходимым условием повышения качества образования.

Русский язык как учебный предмет выполняет особую миссию, связанную с формированием речевой культуры, логического мышления, умения работать с текстом и осознанно использовать язык в различных коммуникативных ситуациях. Цифровые образовательные ресурсы расширяют возможности учителя в решении этих задач, позволяя сочетать традиционные методы с интерактивными формами работы. Электронные тексты, мультимедийные презентации, обучающие платформы, онлайн словари и тренажеры создают условия для более глубокого и осмысленного усвоения языковых явлений, поскольку ученик получает возможность не только воспринимать информацию, но и активно взаимодействовать с ней.

Особую ценность цифровые ресурсы представляют в развитии навыков работы с текстом. Современные платформы позволяют анализировать художественные и публицистические тексты с использованием гиперссылок, комментариев, интерактивных заданий, что способствует формированию у школьников умения видеть структуру текста, понимать авторскую позицию, выделять ключевые идеи и аргументы. Такой подход развивает не только языковую компетенцию, но и читательскую грамотность, которая сегодня рассматривается как одна из базовых составляющих функциональной грамотности личности.

Не менее важным является влияние цифровых технологий на мотивацию к изучению русского языка. Интерактивные задания, элементы геймификации, визуализация сложных языковых явлений делают учебный процесс более привлекательным для учащихся. Ребенок перестает быть пассивным слушателем и превращается в активного участника образовательного процесса, который самостоятельно ищет информацию, проверяет свои гипотезы, анализирует ошибки и делает выводы. Такая форма работы способствует формированию устойчивого познавательного интереса и ответственности за собственные результаты обучения.

Цифровые образовательные ресурсы открывают новые возможности для дифференциации и индивидуализации обучения. Учитель может предлагать задания разного уровня сложности, учитывать темп работы каждого ученика, организовывать самостоятельную и проектную деятельность с опорой на электронные источники. Это особенно важно в условиях разноуровневых классов, где традиционная фронтальная работа не всегда позволяет в полной мере раскрыть потенциал каждого школьника. Цифровая среда помогает создать более гибкую и адаптивную модель обучения, ориентированную на личностное развитие учащихся.

Важным аспектом является формирование у школьников медиаграмотности и критического мышления. Работа с цифровыми текстами требует умения анализировать источники информации, отличать достоверные сведения от недостоверных, оценивать качество и целесообразность использования того или иного материала. На уроках русского языка эти навыки могут развиваться через анализ различных типов текстов, сравнение авторских позиций, обсуждение языковых и стилистических особенностей медиаматериалов. Таким образом, предмет «Русский язык» становится не только средством формирования языковой культуры, но и инструментом воспитания ответственного и критически мыслящего пользователя информации.

При этом роль учителя в цифровой образовательной среде не уменьшается, а, напротив, становится еще более значимой. Именно педагог определяет дидактическую целесообразность использования тех или иных ресурсов, выстраивает логику урока, направляет познавательную деятельность учащихся и помогает им осмыслить полученную информацию. Цифровые технологии не заменяют учителя, а расширяют его профессиональные возможности, позволяя более эффективно организовывать учебный процесс и учитывать современные образовательные потребности школьников.

Следует подчеркнуть, что внедрение цифровых образовательных ресурсов требует продуманного и системного подхода. Их использование должно быть не эпизодическим, а методически обоснованным и встроенным в общую структуру урока. В противном случае существует риск подмены содержательной работы с языком внешней эффектностью и формальной активностью. Поэтому важнейшей задачей современного учителя русского языка является поиск баланса между традиционными и инновационными методами обучения, при котором цифровые инструменты становятся средством углубления понимания языковых явлений, а не самоцелью.

В перспективе использование цифровых образовательных ресурсов на уроках русского языка способствует формированию у учащихся целостной языковой и коммуникативной компетенции, развитию их познавательной самостоятельности и готовности к обучению в течение всей жизни. Современная школа, ориентированная на подготовку личности к жизни в

информационном обществе, не может игнорировать потенциал цифровых технологий, однако их педагогическая ценность раскрывается только в руках профессионально подготовленного и методически грамотного учителя.

Отдельного внимания заслуживает использование цифровых образовательных ресурсов при формировании орфографической и пунктуационной грамотности учащихся. Традиционно эти разделы русского языка требуют большого объема тренировочных упражнений и систематической работы над ошибками. Цифровые тренажеры, интерактивные диктанты и онлайн-платформы позволяют организовать такую работу в более гибком и персонализированном формате. Ученик получает возможность сразу видеть результат, анализировать допущенные ошибки и возвращаться к сложным темам в удобном для него темпе. Это способствует формированию осознанного отношения к языковой норме и развивает навык самоконтроля, который является важнейшим элементом учебной самостоятельности.

Важным направлением является применение цифровых ресурсов при изучении лексики и фразеологии. Электронные словари, корпуса текстов, мультимедийные энциклопедии дают учащимся доступ к богатству современного и классического русского языка. Работа с такими источниками помогает не только расширять словарный запас, но и понимать стилистические оттенки слов, особенности их употребления в разных контекстах. Учащиеся учатся сравнивать значения, находить примеры в художественной и публицистической речи, анализировать, как выбор слова влияет на выразительность и точность высказывания. Таким образом, цифровая среда становится пространством для углубленного и осмысленного изучения языковых средств.

Цифровые технологии также открывают новые возможности для развития письменной речи. Работа с текстовыми редакторами, совместными документами и онлайн-платформами для проектной деятельности формирует у школьников умение планировать текст, редактировать его, учитывать адресата и цель высказывания. Процесс написания сочинения или эссе перестает быть разовым актом и превращается в поэтапную работу, включающую обсуждение, корректировку и доработку. Это позволяет ученикам осознать, что текст является результатом мыслительной деятельности, требующей анализа, отбора языковых средств и логической организации материала.

Особое значение имеет использование цифровых ресурсов в организации проектной и исследовательской деятельности на уроках русского языка и литературы. Учащиеся могут работать с электронными архивами, медиатеками, онлайн-библиотеками, создавая собственные проекты, презентации и мультимедийные тексты. Такая деятельность способствует развитию не только языковых навыков, но и универсальных учебных умений: умения искать и отбирать информацию, критически ее оценивать, структурировать материал и представлять результаты своей работы в логичной и убедительной форме. В результате русский язык выступает не только как объект изучения, но и как средство познания и коммуникации.

Необходимо отметить и воспитательный потенциал цифровых образовательных ресурсов. Работа с текстами разных жанров и эпох в электронной среде позволяет обсуждать вопросы культуры речи, ответственности за слово, этики общения в медиапространстве. Учащиеся учатся осознавать силу слова, его влияние на людей и общество, что особенно важно в условиях современного информационного потока. Таким образом, уроки русского языка становятся пространством формирования не только грамотной, но и культурно ответственной личности.

Вместе с тем использование цифровых ресурсов требует от учителя высокого уровня методической культуры и критического подхода к выбору инструментов. Не каждый электронный ресурс обладает достаточной дидактической ценностью, поэтому педагог должен уметь соотносить цифровые средства с целями и задачами урока, возрастными особенностями учащихся и уровнем их подготовки. Только в этом случае технологии

действительно будут способствовать повышению качества обучения, а не подменять содержание внешней активностью.

В перспективе интеграция цифровых образовательных ресурсов в преподавание русского языка позволяет выстроить более современную, гибкую и личностно ориентированную модель обучения. Такая модель сочетает в себе лучшие традиции классической методики и возможности цифровой среды, обеспечивая условия для формирования языковой, коммуникативной и культурной компетенции учащихся. Именно в этом заключается стратегическая задача современного учителя русского языка, работающего в условиях цифровой трансформации образования.

Таким образом, цифровые образовательные ресурсы в преподавании русского языка следует рассматривать как мощный инструмент обновления содержания и методов обучения, способный повысить качество образования, усилить мотивацию учащихся и создать условия для формирования языковой культуры, соответствующей требованиям современного общества. Их грамотное и осмысленное использование позволяет соединить лучшие традиции отечественной методики преподавания русского языка с возможностями цифровой эпохи, открывая новые горизонты для развития школьного образования.

Список литературы:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. — М.: Лабиринт, 2011.
2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М.: Смысл, 2005.
3. Немов Р. С. Психология: В 3 кн. Кн. 1. — М.: Владос, 2012.
4. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. — М.: Академия, 2010.
5. Ушакова О. С. Развитие речи школьников. — М.: Просвещение, 2013.

Карабева Шахла Ирисматовна
Тәлімгер, педагог-модератор
Түркістан облысының білім басқармасының Сайрам ауданының білім бөлімінің
"№27 "Аққала" жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ЖАС МАМАНДАРДЫҢ БЕЙІМДЕЛУ КЕЗЕҢІНДЕГІ ТӘЛІМГЕРДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУЫ

Аннотация. Мақалада жас мамандардың кәсіби ортаға бейімделу кезеңіндегі тәлімгердің психологиялық қолдауының мазмұны, мәні мен маңызы жан-жақты талданады. Қазіргі білім беру кеңістігінде жас педагогтардың еңбек жолын бастау сәті олардың тұлғалық тұрақтылығы мен кәсіби қалыптасуына тікелей ықпал ететін күрделі психологиялық үдеріс ретінде қарастырылады. Автор жас маманның алғашқы қызмет жылдарындағы эмоционалдық күйзелістерін, кәсіби сенімсіздігін, бейімделу дағдарысын жеңілдетуде тәлімгердің атқаратын рөлін ғылыми-публицистикалық және әдеби тұрғыда сипаттайды. Мақалада тәлімгер мен жас маман арасындағы өзара сенім, қолдау, эмпатия, кәсіби бағыт-бағдар беру сияқты психологиялық факторлардың маңызы терең ашылады. Сонымен бірге педагогикалық ортадағы тұлғааралық қарым-қатынастың сапасы, кәсіби күйіп кетудің алдын алу, мотивацияны арттыру жолдары қарастырылады. Зерттеу барысында жас мамандардың бейімделуіне әсер ететін ішкі және сыртқы факторлар жүйеленіп, тәлімгерлік қызметтің тиімді әдістері ұсынылады. Автордың пайымдауынша, психологиялық қолдау тек кәсіби кеңес берумен шектелмей, тұлғаның ішкі әлеуетін ашуға бағытталған күрделі әрі нәзік үдеріс

ретінде қарастырылуы тиіс. Мақала нәтижелері білім беру ұйымдарындағы тәлімгерлік институтты жетілдіруге және жас педагогтардың кәсіби дамуына жағдай жасауға бағытталған.

Кілт сөздер: жас маман, бейімделу кезеңі, тәлімгер, психологиялық қолдау, кәсіби даму, педагогикалық орта, мотивация, кәсіби күйіп кету, эмпатия, тұлғалық қалыптасу.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде жас маманның мектеп табалдырығын алғаш аттаған сәті оның тек кәсіби қызметінің бастамасы ғана емес, сонымен қатар терең психологиялық өзгерістерге толы күрделі кезең болып табылады, өйткені жоғары оқу орнында алған теориялық білім мен нақты педагогикалық тәжірибе арасындағы алшақтық жас мұғалімнің ішкі сеніміне сызат түсіріп, өзін-өзі бағалауына әсер етеді. Осы жағдайда тәлімгердің рөлі айрықша мәнге ие болады, себебі ол жас маманға тек әдістемелік бағыт-бағдар беріп қана қоймай, оның ішкі күйзелістерін түсінетін, қолдайтын, кәсіби ортаға бейімделуіне жағдай жасайтын тұлға ретінде көрінеді. Жас маман көбіне алғашқы сабақтарында өз мүмкіндіктеріне күмәнмен қарап, оқушылармен байланыс орнатуда қиындықтарға тап болады, ал бұл жағдай оның эмоционалдық тұрақтылығына әсер етеді. Мұндай сәттерде тәлімгердің жылы сөзі мен сенімді көзқарасы жас педагогтың бойындағы қорқыныш пен сенімсіздікті жеңуге ықпал етеді. Психологиялық қолдау дегеніміз тек кеңес беру емес, ол жас маманның тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, оның ішкі әлеуетін ашуға бағытталған жүйелі жұмыс. Тәлімгер жас маманның әрбір жетістігін байқап, оны дер кезінде бағалап, қолдап отырса, бұл оның кәсіби мотивациясын арттырады. Керісінше жағдайда, яғни қолдаудың болмауы жас маманның өз кәсібінен көңілі қалуына әкелуі мүмкін. Осы тұрғыдан алғанда, тәлімгерлік қызметтің мазмұны тек формалды талаптармен шектелмей, терең психологиялық мәнге ие болуы тиіс. Жас маман мен тәлімгер арасындағы қарым-қатынас сенім мен өзара құрметке негізделгенде ғана тиімді нәтиже береді. Сондықтан мектептегі тәлімгерлік жүйені ұйымдастыру барысында психологиялық аспектілерге ерекше көңіл бөлінуі қажет.

Жас мамандардың бейімделу кезеңі көбіне кәсіби дағдарыспен сипатталады, өйткені олар жаңа ортаға, жаңа ұжымға, жаңа талаптарға бір мезгілде бейімделуге мәжбүр болады, ал бұл өз кезегінде олардың эмоционалдық жағдайына айтарлықтай салмақ түсіреді. Осындай жағдайда тәлімгер жас педагог үшін тірек нүктесіне айналады, өйткені ол тек тәжірибелі маман ғана емес, сонымен қатар психологиялық қолдаушы, бағыт көрсетуші тұлға болып табылады. Жас маманның бойында пайда болатын қорқыныш, сенімсіздік, өзін-өзі бағалаудың төмендеуі сияқты факторлар уақытында назарға алынбаса, оның кәсіби дамуына кері әсерін тигізеді. Тәлімгердің міндеті осы ішкі қайшылықтарды дер кезінде байқап, жас педагогқа қолдау көрсету арқылы оның кәсіби сенімділігін қалыптастыру. Бұл жерде эмпатияның рөлі ерекше, өйткені тәлімгер жас маманның ішкі күйін түсініп, оның сезімдерін қабылдай алғанда ғана тиімді көмек көрсете алады. Сонымен қатар тәлімгердің сөз саптауы, қарым-қатынас мәдениеті, кері байланыс беру тәсілі жас маманның психологиялық жағдайына тікелей әсер етеді. Егер тәлімгер сын айтқанда конструктивті бағытты ұстанса, жас маман оны даму мүмкіндігі ретінде қабылдайды. Ал керісінше жағдайда, яғни қатал сын мен түсінбеушілік оның өзіне деген сенімін жоғалтады. Сондықтан тәлімгерлік үдерісте психологиялық сауаттылықтың маңызы зор. Жас маман өзін қолдаулы, бағалы, маңызды сезінген кезде ғана ол кәсіби тұрғыда дамуға ұмтылады. Осы тұрғыдан алғанда, тәлімгердің психологиялық қолдауы жас педагогтың табысты бейімделуінің негізгі факторы болып табылады.

Педагогикалық ұжымдағы микроклимат жас маманның бейімделуіне тікелей ықпал ететін маңызды факторлардың бірі болып табылады, өйткені ұжым ішіндегі қарым-қатынас мәдениеті, өзара қолдау деңгейі, ашықтық пен сенім атмосферасы жаңа келген педагогтың өзін қалай сезінетініне әсер етеді. Егер ұжымда қолайлы психологиялық орта қалыптасқан болса, жас маман өзін еркін ұстап, өз ойын ашық жеткізе алады, ал бұл оның кәсіби дамуына оң әсерін тигізеді. Тәлімгер осы үдерісте делдал рөлін атқарып, жас маманды ұжымға таныстырып, оның әріптестерімен байланыс орнатуына көмектеседі. Жас педагогтың алғашқы қателіктері

көбіне тәжірибенің аздығынан туындайды, сондықтан оларды түсіністікпен қабылдау маңызды. Тәлімгер жас маманға қателіктің дамудың табиғи бөлігі екенін түсіндіре отырып, оның қорқынышын азайтады. Бұл өз кезегінде жас педагогтың өзін еркін сезінуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар ұжымдағы бейресми қарым-қатынастар да үлкен рөл атқарады, өйткені олар жас маманның әлеуметтік бейімделуіне ықпал етеді. Тәлімгер осы процесті үйлестіріп, жас педагогтың ұжымда өз орнын табуына жағдай жасайды. Психологиялық қолдаудың тағы бір маңызды қыры – бұл жас маманның кәсіби күйіп кетуінің алдын алу. Егер жас педагог үнемі стресс жағдайында жұмыс істесе, оның кәсіби қызығушылығы төмендейді. Сондықтан тәлімгер оның эмоционалдық жағдайын бақылап, қажет болған жағдайда қолдау көрсетуі тиіс.

Жас маманның кәсіби қалыптасуы тек білім мен дағдының жинақталуымен шектелмейді, ол сонымен қатар тұлғалық дамумен тығыз байланысты күрделі үдеріс болып табылады, өйткені педагогикалық қызмет адамның ішкі дүниесін, құндылықтарын, өмірлік ұстанымдарын қайта қарауға итермелейді. Осы кезеңде тәлімгердің психологиялық қолдауы жас маманның өзін-өзі тануына, өз мүмкіндіктерін дұрыс бағалауына көмектеседі. Тәлімгер жас педагогтың күшті және әлсіз жақтарын анықтап, оны дамыту жолдарын көрсетеді. Бұл процесс жас маманның кәсіби өзіндік санасының қалыптасуына ықпал етеді. Сонымен қатар тәлімгер жас педагогқа мақсат қою, жоспар құру, уақытты тиімді пайдалану сияқты маңызды дағдыларды үйретеді. Мұның бәрі оның кәсіби дамуына негіз болады. Жас маман өзіне сенімді болған сайын, оның жұмысқа деген ынтасы артады. Ал ынта мен қызығушылық жоғары болған жағдайда, педагогикалық қызметтен қанағат алу деңгейі де жоғарылайды. Осы тұрғыдан алғанда, тәлімгердің рөлі тек үйретуші емес, бағыттаушы, қолдаушы, дамытушы тұлға ретінде қарастырылады. Психологиялық қолдау жүйелі түрде жүзеге асқанда ғана оның нәтижесі көрінеді. Сондықтан тәлімгерлік жұмысты ұйымдастыруда ғылыми негізделген тәсілдерді қолдану маңызды.

Жас мамандардың бейімделу кезеңіндегі психологиялық қолдау мәселесін қарастыру барысында оның тек жеке тұлғаға ғана емес, жалпы білім беру жүйесіне әсер ететін маңызды фактор екенін байқауға болады, өйткені кәсіби тұрғыда қалыптасқан, өз ісіне сенімді педагог білім сапасының артуына ықпал етеді. Тәлімгердің қолдауы арқылы жас маман өзінің кәсіби жолын сенімді бастайды, бұл оның болашақтағы жетістіктеріне негіз болады. Осыған байланысты тәлімгерлік институтты дамыту, оның мазмұнын байыту, психологиялық аспектілерін күшейту бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Жас маманға көрсетілген әрбір қолдау оның кәсіби тағдырына әсер ететінін ескерсек, тәлімгердің жауапкершілігі де арта түседі. Сондықтан тәлімгерлерді арнайы даярлау, олардың психологиялық құзыреттілігін арттыру қажет. Бұл өз кезегінде жас педагогтардың бейімделу үдерісін жеңілдетеді. Сонымен қатар білім беру ұйымдарында қолайлы психологиялық орта қалыптастыру да маңызды. Мұндай ортада әрбір педагог өзін қауіпсіз, еркін, қолдаулы сезінеді. Бұл оның шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Осылайша, тәлімгердің психологиялық қолдауы жас маманның кәсіби және тұлғалық дамуының ажырамас бөлігі болып табылады.

Жас мамандардың бейімделу кезеңіндегі психологиялық қолдау мәселесін тереңірек зерделеген сайын, оның тек кәсіби бейімделумен шектелмей, тұлғаның ішкі әлеміне әсер ететін көпқырлы үдеріс екені айқындала түседі, өйткені жаңа ортаға түскен жас педагог өзінің бұрынғы қалыптасқан стереотиптерін қайта қарап, жаңа талаптарға сәйкес өзін өзгертуге мәжбүр болады. Осы өзгерістер барысында оның бойында ішкі қайшылықтар пайда болуы мүмкін, ал бұл жағдай дұрыс бағытталмаса, кәсіби дағдарысқа әкеледі. Тәлімгер осы кезеңде жас маманның ішкі тірегіне айналып, оның эмоционалдық тұрақтылығын сақтауға көмектеседі. Жас педагог өз мәселесін ашық айта алатын, түсіністік табатын ортада ғана дамуға ұмтылады. Сондықтан тәлімгер мен жас маман арасындағы сенімді қарым-қатынас ерекше маңызға ие. Бұл сенім уақыт өте келе нығайып, кәсіби серіктестікке ұласады. Тәлімгер жас маманның әрбір жетістігін атап өтіп, оны қолдап отырса, бұл оның өзіндік бағасын арттырады. Ал өзін жоғары бағалайтын педагог өз жұмысында белсенді әрі нәтижелі болады.

Сонымен қатар психологиялық қолдау жас маманның шығармашылық қабілеттерін ашуға мүмкіндік береді. Ол жаңа әдістерді қолданудан қорықпай, эксперимент жасауға дайын болады. Бұл өз кезегінде білім беру үдерісінің сапасын арттырады.

Психологиялық қолдаудың тиімділігі оның жүйелілігі мен мақсаттылығына байланысты екені даусыз, өйткені кездейсоқ немесе формалды түрде көрсетілген көмек күтілген нәтижені бермейді, ал жоспарлы түрде ұйымдастырылған қолдау жас маманның тұрақты дамуына негіз болады. Тәлімгер жас педагогтың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оған жеке траектория құруы қажет. Бұл траектория оның кәсіби мақсаттарына жетуіне бағытталған болуы тиіс. Сонымен бірге жас маманның жетістіктерін жүйелі түрде талдап, оған кері байланыс беру маңызды. Бұл оның өз жұмысын бағалауға, қателіктерін түзетуге мүмкіндік береді. Психологиялық қолдау барысында мотивацияны арттыру әдістерін қолдану да тиімді нәтиже береді. Жас педагог өз еңбегінің нәтижесін көрген сайын, оның жұмысқа деген қызығушылығы артады. Сонымен қатар тәлімгер жас маманға стресс жағдайларын басқару, уақытты тиімді жоспарлау, кәсіби шекараны сақтау сияқты маңызды дағдыларды үйретуі тиіс. Бұл оның кәсіби тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Нәтижесінде жас маман өзін сенімді, тұрақты, кәсіби тұрғыда қалыптасқан тұлға ретінде сезінеді. Мұндай педагог білім беру жүйесінің дамуына елеулі үлес қосады.

Қорытындылай келе, жас мамандардың бейімделу кезеңіндегі тәлімгердің психологиялық қолдауы – бұл педагогикалық үдерістің маңызды әрі ажырамас бөлігі болып табылатын күрделі құбылыс, өйткені ол жас педагогтың кәсіби және тұлғалық қалыптасуына тікелей әсер етеді. Тәлімгердің қолдауы арқылы жас маман өзіне сенімділік қалыптастырып, кәсіби қиындықтарды жеңе алады. Психологиялық қолдау жүйелі, мақсатты, эмпатияға негізделген жағдайда ғана тиімді нәтиже береді. Осыған байланысты білім беру ұйымдарында тәлімгерлік институтты дамыту, оның психологиялық аспектілерін күшейту өзекті мәселе болып қала береді. Жас маманға көрсетілген қолдау оның болашақтағы жетістіктерінің негізін қалайды. Сондықтан тәлімгердің рөлі тек тәжірибе алмасумен шектелмей, тұлғаның жан-жақты дамуына бағытталуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Кошиев, З. М. Психологическое обеспечение адаптации молодых сотрудников на предприятии / З. М. Кошиев. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2021. — № 47 (389). — С. 55-61. — URL: https://moluch.ru/archive/389/85550.

2. Галиакберова Р. Ф. Особенности психологической адаптации молодых специалистов // Актуальные вопросы экономических наук. — 2017. — № 32 // Научная электронная библиотека «Киберленинка» [Электронный ресурс].

3. Фалкина С. А. Психологическое обеспечение подготовки к профессиональной деятельности кадров для органов прокуратуры Российской Федерации // Интернет-журнал «Мир науки» 2017, Том 5, номер 5.

Букенбаева Камиля Айбековна
Тәрбиеші
ЖШС "Дин-Асыл" бөбекжай балабақшасы
Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Дербісек ауылдық округы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУДА КӨРНЕКІ ӘДІСТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ

Аннотация: мақалада балалардың сөйлеу тілін дамытуда көрнекілік әдістерін қолданудың қосымша заманауи бағыттары қарастырылды. Көрнекі модельдеу, сенсорлық бұрыштар, фотоальбомдар, зерттеу әрекеттері, көрнекі маршруттар және ұлттық мазмұндағы материалдарды пайдалану арқылы балалардың байланыстырып сөйлеуі, сөздік қоры және танымдық қабілеттері дамитыны көрсетілді.

Кілт сөздер: сөйлеу тілі, көрнекілік әдісі, көрнекі модельдеу, сенсорлық бұрыш, фотоальбом, байланыстырып сөйлеу, сөздік қор, ұлттық тәрбие, пиктограмма, мектепке дейінгі білім.

Балалардың сөйлеу тілін дамыту мектепке дейінгі тәрбиенің негізгі бағыттарының бірі болып саналады, өйткені дәл осы кезеңде баланың сөздік қоры, сөйлем құрау дағдысы, байланыстырып сөйлеу қабілеті және өз ойын еркін жеткізу мәдениеті қалыптасады. Қазіргі уақытта балабақша тәжірибесінде сөйлеуді дамыту жұмыстары тек дәстүрлі әңгімелеу мен сұрақ жауапқа негізделмей, көрнекілік әдістерімен толықтырылып келеді. Көрнекілік әдісі баланың қабылдау ерекшелігіне сүйенеді, себебі мектепке дейінгі жастағы бала нақты бейнені, түсті, пішінді және әрекетті сөзден бұрын қабылдайды. Осы тұста көрнекілік әдістерін мақсатты және жүйелі қолдану балалардың тілдік белсенділігін арттырып қана қоймай, олардың ойлау, есте сақтау, салыстыру, талдау сияқты танымдық қабілеттерін де дамытуға мүмкіндік береді.

Балабақша әдіскері үшін көрнекілік әдістерін ұйымдастыру барысында ең маңызды міндеттердің бірі әр жас ерекшелігіне сәйкес материалдарды дұрыс таңдау болып табылады. Ерте жастағы балалар үшін нақты заттар, көлемді ойыншықтар, табиғи материалдар және қарапайым суреттер тиімді болса, ересек топтарда сюжеттік картиналар, логикалық тізбектер, интерактивті тақталар, цифрлық анимациялар мен бейнематериалдарды қолдануға болады. Сонымен бірге әдіскер тәрбиешілерге көрнекі құралды тек көрсету жеткіліксіз екенін, оны сөзбен сүйемелдеу, баланың сөйлеу әрекетін белсендіру, сұрақтар қою, салыстыру және өз ойын айтуға жетелеу қажеттігін түсіндіруі тиіс. Көрнекілік баланың сөйлеуіне түрткі болуы керек, ал дайын ақпаратты жаттатудың құралына айналмауы қажет.

Балалардың сөйлеу тілін дамытуда заттық көрнекіліктің орны ерекше. Нақты затпен жұмыс істеу кезінде бала оны ұстап көреді, салыстырады, атын атайды, түсін, пішінін, көлемін сипаттайды және сол арқылы жаңа сөздерді меңгереді. Мысалы, тәрбиеші балаларға жемістер

себетін ұсынып, алма, алмұрт, өрік, жүзім сияқты заттарды жеке көрсету арқылы олардың айырмашылығы мен ұқсастығын анықтатса, балалардың сын есімдерді, зат есімдерді және қарапайым сөйлем құрылымдарын қолдануы күшейеді. Сонымен қатар осындай жұмыс барысында бала тек бір сөзбен жауап бермей, толық сөйлеммен айтуға үйренеді. Осы тұста әдіскер тәрбиешілерге әрбір көрнекі затты қолданғаннан кейін міндетті түрде баланың өз бетінше сөйлеу әрекетін ұйымдастыруды ұсынуы қажет.

Сюжеттік суреттер арқылы сөйлеуді дамыту қазіргі балабақшадағы ең нәтижелі әдістердің бірі болып отыр. Сюжеттік сурет балаға белгілі бір оқиғаны, әрекетті немесе қарым қатынасты көруге мүмкіндік береді, ал бұл оның байланыстырып сөйлеуін дамытуға жағдай жасайды. Мысалы, қыс мезгілінде балалардың қармен ойнап жүрген суреті көрсетілгенде, тәрбиеші балалардан кімнің не істеп тұрғанын, ауа райының қандай екенін, балалардың көңіл күйін сипаттауды сұрайды. Сонымен бірге бала оқиға желісін жалғастырып, суреттен кейін не болуы мүмкін екенін болжайды. Мұндай тапсырмалар баланың тек сөздік қорын байытып қана қоймай, оның логикалық ойлауын, қиялын және себеп салдарлық байланысты түсінуін дамытады.

Көрнекілік әдістерінің ішінде мнемокестелер мен тірек сызбалардың қолданылуы соңғы жылдары ерекше өзектілікке ие болды. Мнемокесте белгілі бір мәтінді, өлеңді, ертегіні немесе оқиғаны сурет арқылы есте сақтауға көмектесетін шартты белгілер жүйесі болып табылады. Балалар мнемокестеге қарап отырып сөйлем құрастырады, оқиғаны ретімен айтады және өз ойын жүйелі жеткізуге үйренеді. Сонымен бірге бұл әдіс сөйлеуінде қиындықтары бар балаларға өте тиімді, өйткені олар ұзақ мәтінді есте сақтауда қиналғанымен, сурет пен белгіге сүйене отырып еркін сөйлей бастайды. Осы тұста балабақша әдіскері тәрбиешілерге әр тақырыпқа арналған мнемокестелер қорын дайындап, оларды күнделікті сабақтарда жүйелі қолдануды ұйымдастыруы тиіс.

Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында сөйлеуді дамытуда интерактивті көрнекілік әдістерін пайдалану да маңызды бағытқа айналып отыр. Интерактивті тақта, мультимедиялық презентация, анимациялық суреттер және қысқа бейнеүзінділер балалардың назарын ұзақ уақыт сақтауға мүмкіндік береді. Сонымен бірге интерактивті тапсырмалар барысында бала тек бақылаушы емес, белсенді қатысушыға айналады. Мысалы, экранда жануарлардың суреттері көрсетіліп, олардың дауыстары тыңдатылады, содан кейін балалар қай жануар екенін айтып, оның ерекшелігін сипаттайды. Осындай жұмыс барысында балалардың есту арқылы қабылдауы, сөзді дұрыс айтуы және байланыстырып сөйлеуі қатар дамиды. Осы тұста әдіскер интерактивті құралдарды қолдану барысында уақыт мөлшерін, санитарлық талаптарды және балалардың жас ерекшелігін қатаң ескеру қажеттігін тәрбиешілерге түсіндіруі керек.

Табиғи көрнекілік те балалардың сөйлеуін дамытуда үлкен рөл атқарады. Табиғаттағы бақылаулар, серуен кезінде ағаштарды, гүлдерді, құстарды, ауа райын бақылау арқылы балалар жаңа сөздерді меңгереді және оларды өз сөзінде қолдануға үйренеді. Мысалы, күз мезгілінде тәрбиеші балалармен бірге аулаға шығып, жапырақтардың түсін, желдің бағытын, аспанның күйін бақылайды. Сонымен бірге балалардан көргенін толық сөйлеммен айтып беру талап етіледі. Осындай әрекет барысында балалардың сөйлеу тілі табиғи ортада дамиды, ал олардың сөздік қоры өмірмен байланыстырылады. Бұл тәсіл әсіресе сөзді есте сақтауы төмен немесе пассив сөздік қоры басым балалар үшін өте тиімді.

Балалардың сөйлеуін дамытуда көрнекілік әдістерін ойынмен ұштастыру ерекше нәтиже береді. Көрнекі суреттер, карточкалар, қуыршақтар, саусақ театры және үстел үсті театрлары арқылы ұйымдастырылған ойындар балалардың сөйлеу белсенділігін бірнеше есе арттырады. Мысалы, қуыршақ театры барысында бала белгілі бір кейіпкердің рөлін алып, оның атынан сөйлейді, сұрақтарға жауап береді және шағын диалог құрады. Сонымен қатар саусақ театры баланың ұсақ моторикасын дамытады, ал ұсақ мотрикаңың дамуы сөйлеу орталықтарының белсенділігін күшейтетіні ғылыми тұрғыдан дәлелденген. Осы тұста әдіскер тәрбиешілерге

көрнекілік пен театрландыруды біріктіретін арнайы әдістемелік апталықтар ұйымдастыруды ұсына алады.

Сөйлеуді дамытудағы көрнекілік әдістерін қолдану барысында инклюзивті білім беру қағидаларын ескеру де өте маңызды. Тіл дамуында тежелісі бар, жалпы сөйлеу тілі дамымаған немесе ерекше білім беру қажеттілігі бар балалар үшін көрнекілік негізгі тірек құралына айналады. Сонымен бірге суреттер, пиктограммалар, қысқа бейнелер және заттық үлгілер мұндай балалардың тапсырманы түсінуін жеңілдетеді. Әсіресе сөйлеу мүмкіндігі шектеулі балалар үшін таңдау карталары, әрекет алгоритмдері және қадамдық көрнекі нұсқаулар өте тиімді. Осы тұста балабақша әдіскері тәрбиешілерге әр балаға бейімделген көрнекілік материалдарының жеке жинағын әзірлеуді ұсынуы қажет.

Балалардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыруда көрнекілік әдістерін отбасы тәрбиесімен байланыстырудың да маңызы зор. Егер балабақшада қолданылған суреттер, альбомдар, карточкалар мен ертегі желілері үйде де қайталанса, бала жаңа сөздерді тезірек меңгереді және оларды тұрақты қолдана бастайды. Сонымен бірге ата аналарға қарапайым көрнекі материалдарды өз қолымен жасау жолдарын үйрету маңызды. Мысалы, отбасы мүшелерінің фотосуреттерінен альбом жасап, балаға әр адамның кім екенін, не істейтінін әңгімелету арқылы сөйлеуді дамытуға болады. Бұл тәсіл баланың эмоционалдық жай күйіне де оң әсер етеді, өйткені ол өзіне жақын адамдар туралы қуана сөйлейді.

Қазіргі таңда балабақша әдіскерінің негізгі міндеттерінің бірі көрнекілік әдістерін қолдануда тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігін арттыру болып табылады. Әдіскер шеберлік сағаттарын, тәжірибе алмасу алаңдарын, ашық сабақтарды және шығармашылық топтарды ұйымдастыру арқылы тәрбиешілердің жаңа әдістерді меңгеруіне ықпал етеді. Сонымен бірге әр тәрбиеші өз тобындағы балалардың сөйлеу ерекшелігін ескере отырып, көрнекі құралдарды іріктеп, оларды жаңартып отыруы тиіс. Осы тұста балабақшада көрнекілік орталығын құру тиімді нәтиже береді. Онда әртүрлі суреттер, сюжеттік картиналар, мнемокестелер, пиктограммалар, интерактивті тапсырмалар және сөйлеуді дамытуға арналған ойын материалдары жинақталады.

Балалардың сөйлеу тілін дамытуда көрнекілік әдістерін қолданудың келесі маңызды бағыты көрнекі модельдеу технологиясымен байланысты. Көрнекі модельдеу дегеніміз белгілі бір құбылысты, оқиғаны немесе сөйлем құрылымын шартты белгілер, сызбалар, пиктограммалар мен таңбалар арқылы бейнелеу. Бұл әдіс әсіресе байланыстырып сөйлеуі әлсіз, сөйлемді жүйелі құра алмайтын немесе ойын ретімен жеткізуде қиналатын балалар үшін өте тиімді. Мысалы, тәрбиеші белгілі бір оқиға желісін бірнеше шартты суретпен көрсетіп, баладан сол рет бойынша әңгіме құрастыруды сұрайды. Сонымен бірге бала шартты белгілер арқылы сөйлемнің басталуы, негізгі әрекет және қорытынды бөлімін ажыратып үйренеді. Осы тұста көрнекі модельдеу баланың тек сөйлеуін ғана емес, оның логикалық ойлауын, есте сақтауын және ақпаратты жүйелеу қабілетін де дамытады.

Көрнекілік әдістерін қолдануда сенсорлық бұрыштардың ұйымдастырылуы да ерекше маңызға ие. Сенсорлық бұрыштарда түрлі түсті, түрлі пішінді, көлемді және құрылымды заттар орналастырылады. Бала оларды ұстап көреді, салыстырады, сипаттайды және сол арқылы жаңа сөздерді меңгереді. Мысалы, жұмсақ және қатты, тегіс және бұдыр, жеңіл және ауыр заттарды салыстыру барысында балалар сын есімдерді белсенді қолдана бастайды. Сонымен қатар мұндай жұмыстар балалардың сипаттап сөйлеуін, заттың қасиеттерін толық жеткізуін және өз ойын нақтылауын дамытады. Осы тұста балабақша әдіскері тәрбиешілерге сенсорлық бұрыштарды тек ойын аймағы ретінде емес, арнайы сөйлеуді дамыту орталығы ретінде ұйымдастыру қажеттігін түсіндіруі керек.

Сөйлеу тілін дамытуда фотоальбомдар мен жеке тәжірибеге негізделген көрнекіліктерді қолдану да соңғы жылдары өте тиімді әдіс ретінде қарастырылып жүр. Әсіресе баланың өз отбасы, сүйікті ойыншығы, туған күні, демалысы немесе үй жануарлары бейнеленген фотосуреттер сөйлеуге деген қызығушылықты күшейтеді. Бала өзіне таныс жағдай туралы әлдеқайда еркін, сенімді және эмоционалды түрде әңгімелейді. Сонымен бірге мұндай әдіс

балалардың монологтік сөйлеуін, өткен шақ формаларын қолдануын және оқиға желісін сақтап сөйлеуін қалыптастырады. Осы тұста тәрбиеші ата аналармен бірлесіп, әр балаға арналған шағын фотокітапша немесе отбасылық альбом әзірлей алады.

Осылайша, балалардың сөйлеу тілін дамытуда көрнекілік әдістерін пайдалану мектепке дейінгі ұйымдағы білім беру жұмысының ең маңызды және нәтижелі бағыттарының бірі болып табылады. Көрнекілік балаға жаңа сөзді түсінуге, оны есте сақтауға, өз ойын байланыстырып жеткізуге және қарым қатынасқа белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Сонымен бірге көрнекілік әдістері баланың қиялын, ойлауын, шығармашылығын және танымдық белсенділігін дамытады. Осы тұста балабақша әдіскері мен тәрбиеші көрнекі құралдарды мақсатты, жүйелі және шығармашылықпен қолданған жағдайда ғана баланың сөйлеу тілі сапалы деңгейде қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ушакова О. С. Методика развития речи детей дошкольного возраста. – М.: Владос, 2020. – 287 с.

2. Алексеева М. М., Яшина В. И. Речевое развитие дошкольников. – СПб.: Детство Пресс, 2021. – 304 с.

3. Гербова В. В. Занятия по развитию речи в детском саду. – М.: Мозаика Синтез, 2022. – 256 с.

4. Нищева Н. В. Современные технологии речевого развития дошкольников. – СПб.: Детство Пресс, 2023. – 320 с.

Тлегенова Зауре Жексенгалиевна
Тәрбиеші
"Ертегі" бөбекжайы
Батыс Қазақстан облысы, Казталов ауданы, Жалпақтал ауылы

«БҰЛБҰЛ МЕН ТОҚЫЛДАҚ» ЕРТЕГІСІ

Ашық ұйымдастырылған іс-әрекет

Көркем әдебиет

Мақсаты: Құстар туралы білімдерін кеңейту, ертегіні оқып мазмұнын түсіндіру. Балалардың зейінін, есте сақтау қабілеттерін дамыту. Шығармашылық қабілеттерін, тілдік қорын қимыл белсенділіктерін жетілдіру, табиғатқа сүйіспеншілікпен қарап, қамқор болуға тәрбиелеу.

Керек көрнекіліктер: Құстардың суреті, желім, түрлі – түсті бояулар

1Ұйымдастыру кезеңі:

Балалармен сәлемдесу, көңіл – күйлерін сұрау. «Құстар әлемі» тақырыбында қысқаша әңгімелесу. Балаларға құстар туралы тақпақ айтқызу:

Нәзік: Мен торғаймын, торғаймын

Суықта да тоңбаймын
Құрт –құмырсқа шіркейден
Бау – бақшаны қорғаймын.
Медина: Адамзаттың жақыны,
Қарлығашта ақылды
Көгершін мен екеуі
Жайлайды бір шатырды.
2.Негізгі бөлім: Ертегімен таныстыру
«Бұлбұл мен тоқылдақ» ертегісінің мазмұнын оқып беру. Ертегі мазмұны бойынша балаларға сұрақтар қойып , түсінгендерін тексеру.
Аудиожазбадан құстардың дыбыстарын тыңдап, ажыратуға үйрету.
Бұлбұл – сұлулықты сүйетін әнші құс. Тоқылдақ – еңбекқор, пайдалы іс – атқаратын құс.
Сұрақ – жауап:
Бұлбұл қандай құс?
Тоқылдақ не істейді?
Жұмбақ жасыру.
1.Жұрт тыңдайтын тамсанып,
Сан құбылтып ән салып,
Жататұғын бір тынбай
Құсты аташы құртымдай? (Бұлбұл)
2.Тұмсығымен ояды,
Тоқылдатып қояды
Айтыңдаршы балалар
Ол қандай құс болады? (тоқылдақ)
Мақал – мәтел айту.
Нұрсая: «Гүл ашылмай бұлбұл сайрамас»
Әлинұр : «Тоты түрімен сәнді ,
Бұлбұл үнімен сәнді»
Тақпақтар: Айлин Сайрап берді күн шықпай**,**
Шап – шағын құс шымшықтай
Бар әуенді бұл білгіш
Осы екен ғой бұлбұл құс!
Сергіту сәті:
Орталықтағы тапсырмаларды орындау
1.Танымдық дағды:: «Сандарды ретімен қою арқылы фазла құрастыру»
2.Шығармашылық дағды: «Құстың бейнесін жапсыру
3. Бұлбұл мен тоқылдақтың суретін бояу.
4. Құстардың суретін сәйкестендіру. (көлеңкесіне қарай сәйкестендіру)
«Құстарға жем береміз» ойыны.
Мақсаты: Балалардың қимыл – қозғалыс белсенділігін арттыру**.** Ептілікке баулу.
Шарты: Кедергілерден өтіп , қасықтағы дәнді төкпей – шашпай ұяшыққа жеткізу.
Қортынды бөлім: Әр орталық өз жұмыстарын таныстырады.
Балалардан не ұнағанын сұрау.
Мадақтау, алғыс айтып ынталандыру.

Туртбаева Рауза Жаксиликовна
Кәсіптік білім беру педагогы
Шымкент қаласының білім басқармасының
"№60 жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Аннотация. Мақалада кәсіптік білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды қолданудың теориялық-әдіснамалық негіздері мен практикалық маңызы жан-жақты қарастырылады. Қазіргі жаһандану дәуірінде еңбек нарығының өзгермелі талаптары білім беру мазмұнын түбегейлі жаңартуды талап етеді, ал цифрлық құралдар осы өзгерістердің негізгі драйверіне айналып отыр. Мақалада педагогтің цифрлық құзыреттілігі, білім алушылардың кәсіби дағдыларын қалыптастырудағы инновациялық әдістер, сондай-ақ цифрлық білім беру ортасын тиімді ұйымдастыру мәселелері кеңінен талданады. Автор цифрлық технологияларды орынды және жүйелі қолдану арқылы білім сапасын арттыруға болатынын дәлелдей отырып, кәсіптік білім беру педагогіне арналған нақты әдістемелік бағыттар ұсынады.

Кілт сөздер: кәсіптік білім беру, цифрлық технологиялар, цифрлық құзыреттілік, білім беру процесі, инновациялық әдістер, кәсіби дағдылар, педагогикалық технологиялар, онлайн оқыту, білім сапасы, цифрлық орта.

Қазіргі заманғы білім беру кеңістігі үздіксіз жаңғыру мен бейімделуді талап ететін күрделі әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде сипатталады, өйткені технологиялық серпіліс адамзат өмірінің барлық салаларын қамтып, білім беру мазмұнына, құрылымына және әдістеріне тікелей ықпал етуде. Кәсіптік білім беру жүйесі осы өзгерістердің алдыңғы қатарында тұрып, еңбек нарығына қажетті білікті мамандарды даярлауда ерекше жауапкершілік жүктейді, ал цифрлық технологиялар бұл процестің ажырамас бөлігіне айналып отыр. Педагог ендігі жерде тек білім жеткізуші ғана емес, ол ақпараттық ағындарды басқарушы, білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырушы және олардың кәсіби қалыптасуына бағыт беруші тұлға ретінде жаңа рөлге ие болады. Осындай жағдайда цифрлық технологияларды тиімді қолдану педагогтің кәсіби шеберлігінің негізгі көрсеткіштерінің біріне айналады. Білім беру процесінде электрондық платформалар, виртуалды зертханалар, симуляциялық бағдарламалар қолданылған кезде білім алушылардың пәнге деген қызығушылығы артып қана қоймай, олардың практикалық дағдылары да нығая түседі. Бұл өз кезегінде теория мен практиканың арасындағы алшақтықты азайтып, білім сапасының артуына ықпал етеді. Цифрлық ортада оқыту білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді, себебі әрбір студент өз қарқынымен білім алып, қажетті

материалдарға қайта оралу мүмкіндігіне ие болады. Мұндай икемділік дәстүрлі оқыту формаларында жиі кездеспейді, сондықтан цифрлық технологиялардың артықшылықтары айқын байқалады. Сонымен бірге педагогтің цифрлық сауаттылығы жеткілікті деңгейде болмаса, бұл құралдардың тиімділігі төмендейді, сондықтан кәсіби даму мәселесі ерекше назар аударуды қажет етеді.

Кәсіптік білім беру саласында цифрлық технологияларды енгізу тек техникалық жаңарту емес, ол тұтас педагогикалық жүйенің трансформациясын білдіреді, өйткені жаңа құралдар жаңа әдістерді талап етеді, ал жаңа әдістер жаңа ойлау мәдениетін қалыптастырады. Педагог цифрлық платформаларды пайдалана отырып, білім алушылардың дербес жұмысын ұйымдастыруға, жобалық қызметті дамытуға және креативті ойлау қабілеттерін қалыптастыруға мүмкіндік алады. Мұндай тәсілдер білім алушылардың тек ақпаратты меңгеруіне емес, оны талдауға, бағалауға және қолдануға үйретеді, бұл қазіргі еңбек нарығында аса маңызды құзыреттердің бірі болып саналады. Цифрлық технологиялар арқылы оқыту барысында интерактивтілік деңгейі жоғарылайды, бұл білім алушылардың белсенді қатысуына ықпал етеді және оқу процесін жандандырады. Сонымен қатар қашықтан оқыту мүмкіндіктері географиялық шектеулерді жойып, білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Бұл әсіресе шалғай аймақтарда орналасқан білім беру ұйымдары үшін маңызды, өйткені олар сапалы білім ресурстарына қол жеткізе алады. Дегенмен цифрлық технологияларды енгізу барысында бірқатар қиындықтар да туындайды, олардың ішінде техникалық база жеткіліксіздігі, интернет жылдамдығының төмендігі және педагогтердің дайындық деңгейінің әркелкілігі ерекше орын алады. Осы мәселелерді шешу үшін жүйелі мемлекеттік қолдау мен үздіксіз кәсіби даму бағдарламалары қажет.

Цифрлық технологияларды қолданудың тағы бір маңызды аспектісі – білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы оның рөлі, өйткені қазіргі өндірістік процестердің басым бөлігі автоматтандырылған және цифрландырылған жүйелерге негізделген. Сондықтан кәсіптік білім беру ұйымдары білім алушыларды нақты өндірістік ортаға барынша жақын жағдайларда оқытуға ұмтылуы тиіс. Виртуалды симуляциялар мен тренажерлар осы мақсатқа жетудің тиімді құралдарының бірі болып табылады, себебі олар қауіпсіз ортада күрделі операцияларды орындауға мүмкіндік береді. Мұндай тәжірибе білім алушылардың қателіктерден қорықпай үйренуіне жағдай жасап, олардың сенімділігін арттырады. Сонымен бірге цифрлық технологиялар білім алушылардың өзіндік оқу траекториясын құруына мүмкіндік береді, бұл олардың жеке қабілеттері мен қызығушылықтарын ескеруге жол ашады. Бұл тәсіл білім беру процесін дараландыруға ықпал етеді және әрбір білім алушының әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді. Педагог бұл жағдайда кеңесші және бағыттаушы рөлін атқара отырып, білім алушылардың дербес дамуына жағдай жасайды.

Цифрлық білім беру ортасын тиімді ұйымдастыру педагогтің кәсіби құзыреттілігіне тікелей байланысты, өйткені ол тек құралдарды меңгеріп қана қоймай, оларды педагогикалық мақсаттарға сай қолдана білуі тиіс. Оқу процесін жоспарлау кезінде цифрлық ресурстардың мазмұны, сапасы және қолжетімділігі ескерілуі қажет, ал бағалау жүйесі білім алушылардың нақты нәтижелерін көрсетуге бағытталуы тиіс. Цифрлық технологиялар арқылы білім алушылардың жетістіктерін бақылау және талдау мүмкіндігі артады, бұл педагогке оқу процесін дер кезінде түзетуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге білім алушылардың кері байланысы оқу сапасын арттырудың маңызды құралына айналады. Педагогикалық процесте цифрлық технологияларды қолдану шығармашылық ізденісті талап етеді, өйткені әрбір сабақ жаңа тәсілдер мен әдістерді қажет етеді. Осы тұрғыдан алғанда педагогтің кәсіби дамуы үздіксіз сипатқа ие болуы тиіс.

Цифрлық технологияларды енгізу білім беру жүйесінде жаңа мәдениетті қалыптастырады, онда ашықтық, қолжетімділік және ынтымақтастық негізгі қағидаларға айналады, бұл өз кезегінде білім беру сапасын жаңа деңгейге көтереді. Педагогтер мен білім алушылар арасындағы қарым-қатынас жаңа форматқа ауысып, серіктестік негізінде

құрылады, ал бұл оқу процесінің тиімділігін арттырады. Цифрлық ортада білім алушылар өз пікірін еркін білдіруге, өз идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік алады, бұл олардың тұлғалық дамуына оң әсер етеді. Сонымен бірге цифрлық технологиялар арқылы халықаралық білім беру ресурстарына қол жеткізу мүмкіндігі артады, бұл білім алушылардың көкжиегін кеңейтеді және олардың бәсекеге қабілеттілігін арттырады.

Қорытындыға дейінгі талдауларды тереңдете отырып қарастырғанда, кәсіптік білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды қолдану тек құралдық сипатта ғана емес, ол білім беру философиясының өзгеруіне алып келетінін байқауға болады, өйткені білім беру ендігі жерде ақпаратты жеткізу емес, оны бірлесіп құрастыру үдерісіне айналып отыр. Бұл жағдайда педагог пен білім алушы арасындағы өзара әрекеттестік жаңа мазмұнға ие болып, диалогтық сипатқа ие болады, ал цифрлық құралдар осы диалогты ұйымдастырудың тиімді платформасына айналады. Мұндай өзгерістер білім алушылардың жауапкершілігін арттырып, олардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Сонымен бірге цифрлық технологиялар арқылы алынған білімнің икемділігі мен қолжетімділігі білім алушылардың өмір бойы білім алу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, бұл қазіргі қоғамда аса маңызды болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда цифрлық технологияларды тиімді қолдану білім беру сапасын арттырудың стратегиялық бағыты ретінде қарастырылуы тиіс.

Сонымен қатар кәсіптік білім беру педагогінің алдында тұрған басты міндеттердің бірі – цифрлық технологияларды қолдану барысында олардың тәрбиелік әлеуетін де ескеру, өйткені білім беру тек кәсіби дағдыларды қалыптастырумен шектелмей, тұлғаның жан-жақты дамуына бағытталуы тиіс. Цифрлық ортада ақпараттың көптігі білім алушылардың сыни ойлау қабілетін талап етеді, ал педагог бұл қабілетті дамытуға бағытталған тапсырмалар жүйесін құра білуі қажет. Бұл өз кезегінде білім алушылардың ақпаратты іріктеу, талдау және бағалау дағдыларын қалыптастырады, бұл қазіргі ақпараттық қоғамда аса маңызды құзыреттердің бірі болып табылады. Педагог цифрлық технологияларды қолдану арқылы білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға да мүмкіндік алады, өйткені мультимедиялық құралдар мен интерактивті платформалар жаңа идеяларды жүзеге асыруға жағдай жасайды. Мұндай тәсілдер білім алушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырып, олардың белсенділігін күшейтеді.

Қорытындылай келе, кәсіптік білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды тиімді қолдану білім беру сапасын арттырудың, білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың және олардың бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудің маңызды шарты болып табылады, өйткені цифрлық орта білім беру процесін жаңа деңгейге көтеріп, оның мазмұны мен әдістерін жаңғыртуға мүмкіндік береді. Педагогтің цифрлық құзыреттілігі осы процестің табысты жүзеге асуының негізгі факторы ретінде қарастырылуы тиіс, ал білім беру ұйымдары бұл бағытта жүйелі жұмыс жүргізуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Балынская Н.Р., Ибрагимова О.В., Шкурко Н.С. Особенности и перспективы применения цифровых технологий в современном профессиональном образовании // Инновационное развитие профессионального образования. - 2024. № 1 (41). С. 11-19. ISSN 2304-2818

2. Наджафова М. Н. Тенденции развития информационных технологий, внедряемых в системе образования // Балтийский гуманитарный журнал. 2021. № 1 (34).

3. Ролдугина Е. Н. Использование цифровых образовательных ресурсов при дистанционном обучении // Цифровая трансформация в образовании: проблемы и перспективы развития: сборник материалов Межрегиональной научно-практической конференции / под ред. М. А. Селивановой, К. А. Ротобыльского, А. Н. Гончаровой, Н. М. Кузнецовой, Е. Д. Поповой. Липецк: ГАУДПО ЛО «ИРО», 2021. С. 125-128.

Кусбекова Сандугаш Темировна
Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары
Астана қаласы әкімінің "№43 қосымша білім беру мектеп-орталығы" ШЖҚ МКК

PISA, TIMSS, PIRLS ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРІНЕ ДАЙЫНДЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация: мақалада PISA, TIMSS және PIRLS халықаралық зерттеулеріне дайындықтың мектепішілік басқару жүйесі тұрғысынан ұйымдастырылу ерекшеліктері қарастырылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту, білім сапасын мониторингтеу жүйесін жетілдіру, KPI көрсеткіштерін енгізу және педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыру мәселелері талданады. Сонымен қатар өмірлік жағдайларға негізделген тапсырмаларды қолдану, цифрлық аналитика құралдарын білім беру процесіне енгізу және деректерге негізделген басқару (data-driven management) тәсілдерінің маңызы ғылыми тұрғыда негізделеді. Халықаралық зерттеулер нәтижесін жақсартудың жүйелі, стратегиялық жолдары ұсынылады.

Кілт сөздер: PISA, TIMSS, PIRLS, функционалдық сауаттылық, білім сапасын басқару, KPI, мониторинг жүйесі, педагогикалық менеджмент, цифрлық аналитика, құзыреттілікке негізделген білім беру, халықаралық зерттеулер.

Қазіргі білім беру кеңістігінде халықаралық салыстырмалы зерттеулер білім сапасын бағалаудың стратегиялық құралына айналып отыр. PISA, TIMSS және PIRLS бағдарламалары ұлттық білім беру жүйелерінің тиімділігін әлемдік деңгейде салыстыруға мүмкіндік беретін индикаторлық жүйе ретінде қарастырылады. Бұл зерттеулер тек оқушылардың білім деңгейін өлшеумен шектелмей, олардың функционалдық сауаттылығын, сыни ойлау қабілетін және білімді өмірлік жағдаяттарда қолдану дағдыларын бағалайды. Сондықтан мектеп деңгейінде бұл зерттеулерге дайындық жүйелі, кешенді және басқарушылық тұрғыдан ұйымдастырылуы тиіс.

PISA (Programme for International Student Assessment) зерттеуі 15 жастағы оқушылардың оқу сауаттылығын, математикалық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылығын бағалауға бағытталған. Бұл зерттеудің негізгі ерекшелігі – оқу бағдарламасын меңгеру деңгейін емес, алған білімді өмірлік жағдайларда қолдану қабілетін өлшеуі. Осыған байланысты мектептерде дәстүрлі пәндік білім беруден функционалдық сауаттылыққа негізделген оқыту моделіне көшу қажеттілігі туындайды. Оқу ісі жөніндегі орынбасардың міндеті – оқу процесін PISA талаптарына сәйкестендіретін әдістемелік жүйені қалыптастыру.

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) зерттеуі 4 және 8 сынып оқушыларының математика және жаратылыстану пәндері бойынша академиялық жетістіктерін бағалайды. Бұл зерттеу пәндік білімнің тереңдігін, логикалық ойлау деңгейін және есеп шығару дағдыларын өлшейді. TIMSS нәтижелері оқушылардың базалық академиялық дайындық деңгейін көрсететін маңызды индикатор болып табылады. Сондықтан мектептерде пәндік білім сапасын жүйелі мониторингтеу, тақырыптық диагностика жүргізу және олқылықтарды дер кезінде түзету маңызды.

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) зерттеуі бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын бағалауға бағытталған. Бұл зерттеуде мәтінді түсіну, ақпаратты интерпретациялау, қорытынды жасау және мәтінмен жұмыс істеу дағдылары қарастырылады. PIRLS нәтижелері бастауыш білім беру сапасының негізгі көрсеткіші ретінде қабылданады. Осыған байланысты бастауыш мектеп деңгейінде мәтінмен жұмыс істеудің жүйелі әдістемесін енгізу ерекше мәнге ие.

Халықаралық зерттеулерге дайындықтың негізгі педагогикалық бағыты функционалдық сауаттылықты дамыту болып табылады. Функционалдық сауаттылық білім алушының алған

білімін нақты өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілетін сипаттайды. Бұл бағытта тапсырмалардың практикалық мазмұны, проблемалық оқыту, зерттеушілік әрекет және сыни ойлау технологиялары кеңінен қолданылуы тиіс. Оқу процесі репродуктивті модельден конструктивті және зерттеушілік модельге көшуі қажет.

Оқу ісі жөніндегі орынбасардың басқарушылық қызметі бұл процесте шешуші рөл атқарады. Біріншіден, мектеп деңгейінде диагностика жүйесін құру қажет. Екіншіден, пән мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін арттыруға бағытталған әдістемелік қолдау ұйымдастырылуы тиіс. Үшіншіден, оқушылардың білім жетістіктерін тұрақты мониторингтеу жүйесі енгізілуі қажет. Бұл басқарушылық цикл білім сапасын жүйелі түрде арттыруға мүмкіндік береді. PISA, TIMSS және PIRLS талаптарына сәйкес оқу тапсырмаларын жаңарту маңызды стратегиялық қадам болып табылады. Тапсырмалар өмірлік жағдаяттарға негізделіп, бірнеше шешу жолы бар, ашық типті болуы тиіс. Мұндай тапсырмалар оқушылардың аналитикалық ойлауын, логикалық құрылымдау қабілетін және шығармашылық шешім қабылдау дағдыларын дамытады. Сонымен қатар пәнаралық интеграцияны күшейту қажеттілігі туындайды.

Цифрлық технологиялар халықаралық зерттеулерге дайындық процесінде маңызды құрал ретінде қолданылады. Онлайн платформалар арқылы тестілеу, автоматтандырылған бағалау жүйелері, білім беру аналитикасы оқу процесінің тиімділігін арттырады. Деректерді талдау арқылы әр оқушының әлсіз және күшті жақтарын анықтап, жеке білім траекториясын құруға мүмкіндік береді.

Мұғалімдердің кәсіби дамуы халықаралық зерттеулерге дайындықтың негізгі факторы болып табылады. Педагогтер PISA, TIMSS, PIRLS форматындағы тапсырмалар құрылымын түсінуі, оларды құрастыру әдістемесін меңгеруі және оқу процесінде жүйелі қолдануы тиіс. Бұл бағытта коучинг, мастер-класс, Lesson Study және зерттеушілік сабақтар тиімді құрал ретінде қарастырылады.

Ата-аналармен жұмыс та маңызды компонент болып табылады. Оқушылардың оқу мотивациясын арттыру, үйде оқу мәдениетін қалыптастыру және функционалдық тапсырмаларды орындауға қолдау көрсету – ата-аналардың педагогикалық мәдениетіне тікелей байланысты. Сондықтан мектеп пен отбасы арасындағы серіктестік жүйелі түрде дамытылуы тиіс.

Халықаралық зерттеулерге дайындықты тиімді ұйымдастыру мектеп деңгейінде стихиялық немесе эпизодтық әрекет ретінде емес, стратегиялық басқару жүйесі ретінде қарастырылуы қажет. Бұл тұрғыда PISA, TIMSS, PIRLS нәтижелерін жақсарту тек педагогикалық мәселе емес, ол білім беру ұйымының ішкі менеджментінің сапасына тікелей тәуелді институционалдық процесс болып табылады. Сондықтан директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары мектепішілік сапа менеджментін ғылыми негізделген модельге көшіруді жүзеге асыруы тиіс.

Жүйелік басқару тұрғысынан халықаралық зерттеулерге дайындық төрт негізгі деңгейде ұйымдастырылады: стратегиялық, тактикалық, операциялық және диагностикалық деңгей. Стратегиялық деңгейде мектептің даму бағдарламасына функционалдық сауаттылықты арттыру индикаторлары енгізіледі. Тактикалық деңгейде пәндік кафедралар мен әдістемелік бірлестіктердің жұмыс жоспары жаңартылып, PISA, TIMSS, PIRLS талаптарына сәйкес тапсырмалар банкі қалыптастырылады. Операциялық деңгейде сабақ құрылымы, оқыту әдістері және бағалау жүйесі трансформацияланады. Диагностикалық деңгейде оқу жетістіктері үздіксіз мониторингке алынады.

Мониторинг жүйесі халықаралық зерттеулерге дайындықтың негізгі құралдарының бірі болып табылады. Ол тек қорытынды нәтиже емес, оқу процесінің динамикасын да қамтуы тиіс. Мониторингтің негізгі параметрлеріне функционалдық сауаттылық деңгейі, мәтінмен жұмыс істеу дағдылары, математикалық модельдеу қабілеті, ғылыми түсіндіру дағдылары жатады. Бұл көрсеткіштер бойынша әр оқушының жеке даму картасы жасалады. Мұндай тәсіл білім сапасын басқаруды дербестендірілген деңгейге көтереді.

KPI (Key Performance Indicators) жүйесін енгізу мектепішілік басқаруда нәтижелілікке бағытталған мәдениетті қалыптастырады. Мұғалімдердің KPI көрсеткіштері тек үлгеріммен шектелмей, оқушылардың функционалдық сауаттылық динамикасы, халықаралық форматтағы тапсырмалармен жұмыс істеу деңгейі және аналитикалық ойлау дағдылары арқылы өлшенуі тиіс. Сонымен қатар пәндік әдістемелік бірлестіктердің KPI жүйесіне диагностика нәтижелері мен түзету жұмыстарының тиімділігі енгізіледі.

Педагогтердің кәсіби дамуын басқару халықаралық зерттеулерге дайындықтың негізгі драйвері болып табылады. Бұл бағытта Lesson Study, Action Research және коучинг модельдері жүйелі түрде енгізілуі қажет. Lesson Study арқылы мұғалімдер сабақ құрылымын зерттеп, оқушының ойлау процесін талдайды. Action Research тәжірибесі мұғалімнің рефлексивті практик ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді. Коучинг жүйесі педагогтердің кәсіби өсу траекториясын жеке деңгейде қолдайды.

Оқу процесін трансформациялау функционалдық тапсырмалар банкін құруды талап етеді. Мұндай тапсырмалар PISA форматына сәйкес өмірлік жағдаяттарға негізделуі тиіс. Мысалы, математикалық сауаттылықта – бюджет жоспарлау, пайыздық есептер, графиктерді интерпретациялау; жаратылыстануда – тәжірибе нәтижелерін талдау, гипотеза құру; оқу сауаттылығында – мәтіннен ақпаратты интерпретациялау және сыни бағалау. Бұл тапсырмалар жүйелі түрде күрделендіріліп, деңгейлік модель бойынша ұсынылады.

Цифрлық аналитика құралдарын енгізу басқарушылық шешімдердің дәлдігін арттырады. Learning Analytics платформалары арқылы оқушылардың оқу әрекеті туралы деректер жинақталып, визуализацияланады. Бұл мәліметтер негізінде директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары білім сапасының «әлсіз нүктелерін» анықтап, жедел түзету шараларын қабылдай алады. Сонымен қатар жасанды интеллект негізіндегі аналитикалық жүйелер оқу траекториясын болжауға мүмкіндік береді.

Мектепішілік әдістемелік жүйе халықаралық зерттеулерге бейімделген жағдайда ғана тұрақты нәтиже береді. Әдістемелік жұмыс құрылымы пәндік интеграцияға, пәнаралық тапсырмаларға және зерттеушілік сабақтарға негізделуі тиіс. Бұл модель оқушылардың білімді жеке пән шеңберінде емес, кешенді жүйе ретінде қабылдауына ықпал етеді.

Оқушылардың оқу мотивациясын басқару да стратегиялық маңызға ие. Функционалдық сауаттылыққа бағытталған тапсырмаларда өмірмен байланыс әлсіз болса, мотивация төмендейді. Сондықтан оқу материалдары нақты әлеуметтік, экономикалық және тұрмыстық контекстке негізделуі қажет. Бұл тәсіл оқушының ішкі уәжін күшейтіп, танымдық белсенділікті арттырады.

Ата-аналармен серіктестік моделі де жүйелі сипат алуы тиіс. Отбасылық оқу мәдениетін дамыту, үй тапсырмаларын функционалдық форматта орындау, оқушының оқу прогресін бірлесіп бақылау – бұл бағыттағы негізгі механизмдер. Ата-аналарға арналған тренингтер мен түсіндіру жұмыстары халықаралық зерттеулердің маңызын ашуға бағытталуы қажет.

Осылайша, PISA, TIMSS және PIRLS халықаралық зерттеулеріне дайындық – тек тестке дайындық емес, ол ұлттық білім беру жүйесін жаңғыртудың стратегиялық бағыты болып табылады. Бұл үдеріс оқу мазмұнын жаңартуды, педагогтердің кәсіби дамуын, басқарушылық жүйені жетілдіруді және цифрлық технологияларды тиімді пайдалануды талап етеді. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары бұл жүйенің негізгі үйлестірушісі ретінде білім сапасын арттырудың институционалдық негізін қалыптастырады.

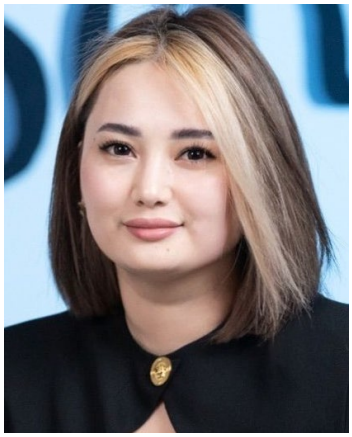
Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2020. – 272 с.

2. Кузнецов А. А. Оценка качества образования в условиях цифровой трансформации. – М.: Просвещение, 2022. – 256 с.

3. Иванова Е. О. Цифровая дидактика и образовательная аналитика. – М.: БИНОМ, 2021. – 240 с.

Тәжібаева Ақниет Оразайханқызы, ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог-сарапшы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің «Шет тілінің мұғалімдерін даярлау» ББББ 2 курс магистранты
Ғылыми жетекшісі: **Макашева А.П.** - педагогика ғылымдарының кандидаты, «Шетел тілдері және аударма» кафедрасының аға оқытушысы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті
Сақтапберген Әлжіков атындағы орта мектеп
Қызылорда облысы, Қызылорда қаласы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛЕКСИКАЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Аннотация. Мақалада ағылшын тілі сабағында жоғары сынып оқушыларының лексикалық дағдыларын дамытуда мобильді қосымшаларды қолданудың теориялық және практикалық негіздері кешенді түрде қарастырылады. Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында білім беру үдерісінің мазмұны мен формалары түбегейлі өзгеріске ұшырап отырғаны белгілі, осыған байланысты тіл үйрету әдістемесінде де инновациялық технологияларды тиімді пайдалану өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Зерттеу барысында мобильді қосымшалардың оқушылардың сөздік қорын байытудағы, сөздерді есте сақтау мен қолдану дағдыларын жетілірудегі рөлі жан-жақты талданады. Сонымен бірге оқыту үдерісінде мобильді платформаларды қолданудың артықшылықтары мен шектеулері, оқушылардың танымдық белсенділігіне әсер ету механизмдері, мотивациялық факторлардың өзгерісі қарастырылады. Мақалада шетелдік және отандық зерттеулерге сүйене отырып, мобильді оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдері сипатталады, нақты педагогикалық тәжірибелер негізінде ұсыныстар беріледі. Нәтижесінде мобильді қосымшалардың жоғары сынып оқушыларының лексикалық құзыреттілігін қалыптастырудағы маңыздылығы дәлелденіп, олардың оқу үдерісіне енгізілуінің ғылыми-әдістемелік негіздері айқындалады.

Кілт сөздер: мобильді оқыту, лексикалық дағды, ағылшын тілі, цифрлық технология, білім беру, оқыту әдістемесі, сөздік қор, инновация, оқушы мотивациясы, интерактивті орта.

Қазіргі білім беру кеңістігінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуы оқыту мазмұны мен әдістерінің жаңаруына алып келіп отыр, бұл үдеріс әсіресе шет тілдерін оқыту саласында айқын байқалады, себебі тіл – үнемі дамып, жаңарып отыратын тірі құбылыс болғандықтан оны меңгерудің дәстүрлі тәсілдері жаңа талаптарға толық жауап бере алмайды, осы тұрғыдан алғанда мобильді қосымшаларды қолдану оқушылардың лексикалық дағдыларын дамытуда тиімді құрал ретінде қарастырылады, өйткені олар оқу материалын тек қабылдаумен шектелмей, оны интерактивті ортада қолдануға

мүмкіндік береді, мұндай тәсіл оқушының танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, білімді ұзақ мерзімді есте сақтауға ықпал етеді, бұл өз кезегінде тілдік құзыреттіліктің қалыптасуына оң әсер етеді, сондай-ақ мобильді қосымшалар арқылы ұсынылатын тапсырмалар әртүрлі деңгейде берілуі оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге жағдай жасайды, нәтижесінде оқыту үдерісі сараланып, әрбір білім алушының қажеттілігіне бейімделеді, мұндай жағдай дәстүрлі сабақ құрылымында жиі жүзеге аса бермейтінін ескерсек, мобильді технологиялардың артықшылығы айқын көрінеді.

Жоғары сынып оқушыларының лексикалық дағдыларын дамыту мәселесі тіл үйретудің негізгі құрамдас бөліктерінің бірі болып табылады, себебі сөздік қордың жеткілікті деңгейде қалыптасуы оқушылардың сөйлеу, жазу, тыңдау және оқу қабілеттерінің үйлесімді дамуына тікелей әсер етеді, алайда тәжірибеде көптеген оқушылар жаңа сөздерді механикалық түрде жаттап, оларды шынайы коммуникативтік жағдайларда қолдануда қиындықтарға тап болады, бұл мәселені шешуде мобильді қосымшалардың мүмкіндіктері ерекше, өйткені олар сөздерді контексте меңгеруге, түрлі жаттығулар арқылы бекітуге, ойын элементтері арқылы қызығушылықты арттыруға мүмкіндік береді, осындай тәсілдер оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді, нәтижесінде білім сапасы артады, сонымен қатар мобильді платформалар арқылы ұсынылатын мультимедиялық материалдар оқушылардың қабылдауын жеңілдетіп, ақпаратты тез әрі тиімді меңгеруге көмектеседі, бұл әсіресе қазіргі цифрлық буын үшін аса маңызды.

Мобильді қосымшалардың білім беру саласында кеңінен қолданылуы олардың қолжетімділігімен және икемділігімен түсіндіріледі, себебі оқушылар кез келген уақытта және кез келген жерде оқу материалдарын қайталап, жаңа ақпаратты меңгере алады, мұндай мүмкіндік дәстүрлі оқыту жүйесінде шектеулі болғандықтан, мобильді технологиялар оқу процесін үздіксіз етуге жағдай жасайды, бұл өз кезегінде білімнің беріктігін арттырады, сондай-ақ мобильді қосымшаларда қолданылатын геймификация элементтері оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқу мотивациясын күшейтеді, нәтижесінде оқушылар оқу әрекетін міндет ретінде емес, қызықты процесс ретінде қабылдайды, бұл психологиялық тұрғыдан алғанда өте маңызды, өйткені мотивацияның жоғары деңгейі білімді меңгерудің тиімділігін арттырады.

Ағылшын тілі сабағында мобильді қосымшаларды қолдану оқытудың коммуникативтік бағытын жүзеге асыруға мүмкіндік береді, себебі олар нақты өмірлік жағдайларға ұқсас тапсырмалар арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға бағытталған, мұндай тәсіл оқушылардың тек сөздерді жаттап қана қоймай, оларды сөйлеу барысында дұрыс қолдануына ықпал етеді, бұл тіл үйренудің негізгі мақсатына сәйкес келеді, сондай-ақ мобильді қосымшалар арқылы оқушылар өз білімдерін өз бетінше тексеріп, қателерін түзете алады, бұл өзіндік бақылау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, нәтижесінде оқушылардың оқу жауапкершілігі артады, бұл фактор білім сапасына тікелей әсер етеді.

Лексикалық дағдыларды дамытуда мобильді қосымшаларды қолданудың тағы бір маңызды аспектісі – дербестендірілген оқыту мүмкіндігі, себебі әрбір оқушының білім деңгейі мен оқу қарқыны әртүрлі болғандықтан, бірдей әдістер барлық оқушыларға бірдей тиімді бола бермейді, ал мобильді платформалар оқушыларға өз қарқынымен жұмыс істеуге мүмкіндік береді, бұл олардың жеке ерекшеліктерін ескеруге жағдай жасайды, нәтижесінде оқу процесі тиімді әрі нәтижелі болады, сондай-ақ мұндай тәсіл оқушылардың өзіндік жұмыс жасау дағдыларын қалыптастырады, бұл қазіргі білім беру жүйесінің басты талаптарының бірі болып табылады.

Мобильді қосымшаларды тиімді қолдану үшін мұғалімнің рөлі ерекше маңызды, себебі технологияның өзі нәтиже бермейді, оны дұрыс ұйымдастырылған педагогикалық үдеріс қана тиімді етеді, осы тұрғыдан алғанда мұғалім мобильді қосымшаларды таңдау кезінде олардың мазмұнына, әдістемелік негізіне, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігіне назар аударуы тиіс, сонымен бірге сабақ барысында мобильді технологияларды қолдану белгілі бір мақсатқа бағытталуы қажет, тек осы жағдайда ғана олар оқу процесінің тиімділігін арттыра

алады, бұл талаптарды ескермеу технологияны қолданудың формалды сипат алуына әкелуі мүмкін. Сонымен қатар мобильді қосымшаларды қолдану барысында белгілі бір қиындықтар да туындауы мүмкін, олардың қатарында техникалық мәселелер, интернетке тәуелділік, оқушылардың назарын басқа ақпаратқа аудару қаупі сияқты факторларды атап өтуге болады, мұндай жағдайлар оқу процесінің тиімділігіне кері әсер етуі мүмкін, сондықтан мұғалім бұл мәселелерді алдын ала ескеріп, оларды болдырмау жолдарын қарастыруы қажет, мысалы, сабақ құрылымын нақты жоспарлау, оқушылардың әрекетін бақылау, қажетті ресурстарды алдын ала дайындау арқылы бұл қиындықтарды азайтуға болады, нәтижесінде мобильді технологияларды қолдану тиімді әрі нәтижелі болады.

Маңызды тұжырымдардың бірі ретінде мобильді қосымшалардың оқушылардың лексикалық дағдыларын дамытуда тек қосымша құрал емес, толыққанды оқу ресурсы ретінде қарастырылуы қажеттігін атап өтуге болады, себебі цифрлық ортада ұсынылатын тілдік материалдар құрылымдық жағынан жүйеленіп, семантикалық өрістер арқылы ұйымдастырылған жағдайда оқушылардың сөздерді тек жеке бірліктер ретінде емес, өзара байланысқан мағыналық желі ретінде қабылдауына мүмкіндік береді, мұндай тәсіл лексикалық бірліктердің когнитивтік деңгейде терең меңгерілуіне жағдай жасайды, бұл өз кезегінде оқушының тілдік санасының қалыптасуына ықпал етеді, әрі сөздерді түрлі контекстерде еркін қолдану қабілетін дамытады, нәтижесінде оқушылардың тілдік икемділігі артып, олар жаңа ақпаратты бұрынғы білімдерімен байланыстыра алады, бұл үдеріс білімнің интериоризациялануына алып келеді, сондай-ақ мобильді қосымшаларда қолданылатын адаптивті алгоритмдер оқушының қателіктерін талдай отырып, оған сәйкес тапсырмалар ұсыну арқылы жеке оқу траекториясын қалыптастырады, бұл оқытудың тиімділігін арттырып қана қоймай, оқушының өз жетістіктерін бақылауына мүмкіндік береді, осындай жағдайларда білім алушы оқу процесінің белсенді субъектісіне айналады, оның нәтижесінде білім тек сыртқы ықпалдың нәтижесі емес, ішкі қажеттілікке негізделген танымдық әрекет ретінде қалыптасады.

Сонымен бірге мобильді қосымшалардың толыққанды оқу ресурсы ретіндегі маңыздылығы олардың интегративтік мүмкіндіктерімен де анықталады, өйткені бұл платформалар тек лексиканы меңгерумен шектелмей, оны грамматикалық құрылымдармен, фонетикалық ерекшеліктермен, прагматикалық қолданыстармен байланыстыра отырып кешенді түрде ұсынады, мұндай ықпалдасқан тәсіл тілдік құзыреттіліктің барлық компоненттерінің үйлесімді дамуына ықпал етеді, бұл өз кезегінде оқушылардың тілдік бірліктерді саналы түрде қолдануына негіз болады, әрі тілдік материалды механикалық жаттаудан арылтып, оны функционалдық деңгейде меңгеруге бағыттайды, сондай-ақ мобильді ортаның интерактивті сипаты оқушылардың түрлі сценарийлерде тілдік әрекеттерді модельдеуіне мүмкіндік береді, бұл олардың коммуникативтік құзыреттілігін арттырады, нәтижесінде оқушылар тілдік бірліктерді нақты өмірлік жағдаяттарда қолдануға дайын болады, мұндай дайындық олардың әлеуметтік бейімделуіне де оң әсер етеді, себебі тіл тек қарым-қатынас құралы ғана емес, мәдениаралық өзара әрекеттесудің маңызды тетігі болып табылады, осы тұрғыдан алғанда мобильді технологияларды оқу ресурсы ретінде қарастыру олардың педагогикалық әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді.

Тағы бір маңызды мәселе ретінде мобильді қосымшалардың оқушылардың өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастырудағы рөлін ерекше атап өтуге болады, себебі цифрлық білім беру ортасында оқушы ақпаратты пассивті қабылдаушыдан белсенді ізденушіге айналады, бұл үдеріс оның оқу стратегияларын қайта қарастыруына ықпал етеді, нәтижесінде оқушы өз оқу мақсаттарын айқындап, оған жету жолдарын өз бетінше жоспарлай алады, мұндай қабілеттер метатанымдық дағдылардың қалыптасуына негіз болады, бұл өз кезегінде білім сапасының артуына әсер етеді, сондай-ақ мобильді қосымшаларда ұсынылатын өзін-өзі тексеру құралдары оқушының рефлексия жасау қабілетін дамытады, ол өз жетістіктерін бағалап, әлсіз тұстарын анықтай алады, бұл оның әрі қарайғы оқу әрекетін тиімді ұйымдастыруына мүмкіндік береді, осындай жағдайда оқушы оқу процесін сыртқы

бақылаусыз да жалғастыра алады, бұл оның дербестігін арттырады, нәтижесінде білім алу үдерісі үздіксіз сипатқа ие болады, ал бұл қазіргі заманғы білім беру парадигмасының негізгі талаптарының бірі болып табылады.

Бұдан бөлек мобильді қосымшалардың өзіндік білім алу дағдыларын қалыптастырудағы ықпалы олардың ақпараттық кеңістікті тиімді пайдалану мүмкіндіктерімен де байланысты, себебі оқушылар әртүрлі дереккөздерден алынған мәліметтерді салыстырып, талдап, оларды жүйелеу арқылы өз білімін тереңдете алады, мұндай әрекеттер сыни ойлаудың дамуына ықпал етеді, бұл қазіргі қоғамда аса маңызды құзыреттердің бірі болып саналады, сондай-ақ мобильді технологиялар арқылы алынған білімнің практикалық бағыттылығы оқушылардың оны нақты жағдайларда қолдануына мүмкіндік береді, бұл олардың оқу мотивациясын арттырады, нәтижесінде оқушылар білімді тек теориялық деңгейде емес, практикалық тұрғыда да меңгереді, бұл өз кезегінде олардың кәсіби бағдарлануына әсер етеді, әрі болашақта еңбек нарығында бәсекеге қабілетті тұлға ретінде қалыптасуына негіз болады, осындай кешенді ықпал нәтижесінде мобильді қосымшалар тек білім беру құралы ғана емес, тұлғаның жан-жақты дамуына әсер ететін маңызды фактор ретінде айқындалады.

Қорытындылай келе, ағылшын тілі сабағында жоғары сынып оқушыларының лексикалық дағдыларын дамытуда мобильді қосымшаларды қолдану тиімді әрі болашағы зор бағыттардың бірі болып табылады, олар оқыту процесін жаңғыртып, оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, білім сапасын жақсартады, осыған байланысты мобильді технологияларды оқу процесіне енгізу заманауи білім беру талаптарына толық сәйкес келеді және оларды тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты жүзеге асады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Смоленцева, А. С. Применение мобильных технологий для развития лексических навыков школьников при изучении английского языка / А. С. Смоленцева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2019. — № 23 (261). — С. 388-390. — URL: https://moluch.ru/archive/261/60349.

2. Schofield, et al., Going Mobile in Executive Education. How mobile technologies are changing the executive learning landscape, 2015.

3. Сон, И. С. Мобильное обучение в изучении иностранных языков / И. С. Сон. — Текст : непосредственный // Теория и практика образования в современном мире : материалы III Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, май 2013 г.). — Т. 0. — Санкт-Петербург : Реноме, 2013. — С. 164-167. — URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/70/3844.

Нұрманбек Нәзерке Бектұрғанқызы
Воспитатель
ТОО «Данисия» ясли-сад «Арайлым»
Жамбылская область, город Шу

РАЗВИТИЕ СПОСОБНОСТЕЙ К ПРЕОБРАЗОВАНИЮ. РАЗВИТИЕ У ДОШКОЛЬНИКОВ ПАЗНОВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ, СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ СПОСОБНОСТИ

Аннотация: в статье рассматриваются современные научные подходы к развитию у дошкольников способностей к преобразованию, познавательной активности и исследовательских умений. Особое внимание уделяется междисциплинарной интеграции знаний, роли нейропсихологических механизмов, метакогнитивных процессов и эмоционального фактора в формировании исследовательского поведения. Раскрываются возможности использования STEM подхода, цифровых технологий, развивающей предметно пространственной среды и педагогического сопровождения в стимулировании познавательной инициативы детей. Обосновывается необходимость комплексного и системного подхода к организации образовательного процесса в дошкольной организации.

Ключевые слова: дошкольное образование, познавательная активность, исследовательские способности, способность к преобразованию, метакогниция, STEM образование, нейропсихология, развивающая среда, креативное мышление, педагогическое сопровождение.

В современных условиях модернизации дошкольного образования особую значимость приобретает развитие у детей способности к преобразованию как важнейшего компонента познавательной активности и основы формирования исследовательского поведения. Способность к преобразованию рассматривается как интегративное качество личности, проявляющееся в умении изменять объекты, ситуации и собственные действия в соответствии с поставленной целью. В данном контексте дошкольный возраст является сензитивным периодом для формирования данных способностей, поскольку именно в этот период активно развиваются воображение, мышление, речь и базовые когнитивные структуры.

Развитие познавательной активности дошкольников представляет собой сложный психолого педагогический процесс, направленный на формирование устойчивого интереса к окружающему миру, стремления к самостоятельному поиску знаний и способности к решению проблемных задач. Познавательная активность включает в себя такие компоненты, как любознательность, инициативность, настойчивость и способность к рефлексии. В условиях дошкольного образовательного учреждения задача воспитателя заключается в создании развивающей среды, стимулирующей проявление данных качеств через разнообразные виды деятельности.

Особое место в развитии способностей к преобразованию занимает игровая деятельность как ведущий вид активности дошкольников. В процессе сюжетно ролевых, конструктивных и дидактических игр дети учатся моделировать различные жизненные ситуации, изменять условия и находить новые способы решения задач. Игра выступает как форма опосредованного познания, в которой ребенок экспериментирует с объектами и действиями, формируя основы исследовательского поведения.

Развитие исследовательских способностей у дошкольников тесно связано с формированием элементарных представлений о причинно следственных связях. В процессе наблюдений, опытов и экспериментов дети учатся выявлять закономерности, сравнивать, анализировать и делать выводы. Воспитатель в данном процессе выступает не как источник готовых знаний, а как организатор познавательной деятельности, направляющий ребенка к самостоятельному открытию новых знаний.

Одним из эффективных методов развития исследовательских способностей является организация проблемных ситуаций, требующих активного поиска решения. Проблемное обучение в дошкольном возрасте способствует развитию мышления, формированию умения задавать вопросы и выдвигать гипотезы. Важно, чтобы задания имели практическую направленность и были связаны с реальным опытом ребенка.

Особую роль в развитии познавательной активности играет предметно пространственная развивающая среда. Наличие разнообразных материалов для экспериментирования, конструирования и творчества создает условия для самостоятельной деятельности детей. Среда должна быть насыщенной, вариативной и доступной, что позволяет ребенку проявлять инициативу и реализовывать собственные идеи.

Развитие способности к преобразованию также тесно связано с формированием воображения и креативного мышления. В процессе творческой деятельности дети учатся преобразовывать образы, комбинировать элементы, создавать новые продукты. Это способствует развитию гибкости мышления и умения находить нестандартные решения.

Важным аспектом является использование интегративного подхода, объединяющего различные образовательные области. Познавательная деятельность может осуществляться через художественное творчество, музыкальную деятельность, физическое развитие, что обеспечивает комплексное развитие ребенка. Такой подход способствует формированию целостной картины мира и развитию междисциплинарного мышления.

Развитие исследовательских способностей невозможно без формирования речевых навыков. Умение описывать наблюдения, формулировать выводы, задавать вопросы является важной составляющей познавательной активности. Воспитатель должен стимулировать речевую активность детей, создавая условия для обсуждения и обмена мнениями.

Особое внимание следует уделять индивидуализации образовательного процесса. Каждый ребенок имеет свои особенности развития, уровень познавательной активности и интересы. Учет этих факторов позволяет более эффективно организовать работу и создать условия для максимального раскрытия потенциала каждого ребенка.

В современных условиях особую актуальность приобретает использование цифровых технологий в развитии исследовательских способностей дошкольников. Интерактивные приложения, обучающие программы и мультимедийные ресурсы расширяют возможности познавательной деятельности, делая ее более наглядной и доступной. Однако важно соблюдать баланс между традиционными и цифровыми методами обучения.

Современные научные подходы к развитию способностей к преобразованию у дошкольников все чаще основываются на междисциплинарной интеграции знаний из области нейропсихологии, когнитивной психологии и педагогики развития. В данном контексте особое внимание уделяется формированию у детей так называемого «исполнительного контроля», включающего регуляцию поведения, планирование действий и способность к когнитивной гибкости. Эти компоненты обеспечивают основу для преобразовательной активности, позволяя ребенку не только воспринимать информацию, но и активно

трансформировать ее в процессе собственной деятельности. Таким образом, развитие исследовательских способностей рассматривается как результат сложного взаимодействия когнитивных и регуляторных процессов.

В рамках культурно исторического подхода особую значимость приобретает идея опосредованности познавательной деятельности, согласно которой ребенок осваивает способы преобразования действительности через взаимодействие со взрослым и культурными средствами. Воспитатель в данном процессе выступает как медиатор, обеспечивающий переход от внешних действий к внутренним психическим операциям. Использование символических средств, моделей, схем и знаковых систем способствует формированию у ребенка способности к абстрагированию и переносу знаний в новые ситуации. Это особенно важно для развития исследовательского поведения, предполагающего выход за пределы непосредственного опыта.

Одним из инновационных направлений является внедрение STEM подхода в дошкольное образование, предполагающего интеграцию элементов науки, технологии, инженерии и математики. В рамках данного подхода дети вовлекаются в проектно исследовательскую деятельность, направленную на решение практических задач. Например, конструирование простейших механизмов, проведение элементарных экспериментов с природными материалами, моделирование физических процессов. Такие формы работы способствуют развитию причинно следственного мышления, формированию навыков анализа и синтеза, а также стимулируют познавательную инициативу.

Особое значение в современных условиях приобретает развитие метакогнитивных способностей у дошкольников. Метакогниция включает в себя осознание собственных мыслительных процессов, умение планировать, контролировать и оценивать свою деятельность. В контексте исследовательской активности это проявляется в способности ребенка задавать вопросы о собственных действиях, анализировать полученные результаты и корректировать стратегию поведения. Формирование метакогнитивных навыков возможно через специально организованные рефлексивные ситуации, обсуждение выполненных заданий и совместный анализ ошибок.

Перспективным направлением является использование метода педагогического дизайна среды, ориентированного на создание условий, провоцирующих исследовательскую активность. Речь идет о так называемой «среде открытого типа», в которой отсутствуют жестко заданные сценарии деятельности, а материалы могут использоваться различными способами. Наличие трансформируемых объектов, модульных конструкций, природных и бросовых материалов стимулирует детей к экспериментированию и поиску нестандартных решений. В такой среде ребенок выступает как активный субъект познания, самостоятельно определяющий направление своей деятельности.

Значительное внимание уделяется также развитию сенсомоторной базы как основы познавательной активности. Исследования показывают, что уровень развития мелкой и крупной моторики напрямую связан с формированием когнитивных функций, включая внимание, память и мышление. Включение в образовательный процесс заданий, направленных на координацию движений, манипуляцию предметами, тактильное исследование объектов, способствует формированию устойчивых нейронных связей и повышает эффективность познавательной деятельности.

В контексте цифровизации образования особую актуальность приобретает вопрос интеграции цифровых инструментов в развитие исследовательских способностей дошкольников. Использование интерактивных панелей, обучающих приложений, цифровых лабораторий позволяет визуализировать сложные процессы и делает их доступными для понимания детьми. Однако ключевым условием является педагогически обоснованное использование данных средств, направленное на поддержку, а не замену активной деятельности ребенка.

Одним из современных направлений является развитие так называемой «исследовательской позиции» ребенка, предполагающей устойчивую установку на познание, открытость новому опыту и готовность к экспериментированию. Формирование данной позиции требует системной работы, включающей поддержку инициативы, поощрение вопросов и создание ситуации успеха. Важно, чтобы ребенок ощущал ценность своих открытий и имел возможность делиться ими с окружающими.

Кроме того, в современных исследованиях подчеркивается значимость эмоционального компонента познавательной активности. Положительные эмоции, возникающие в процессе открытия нового, усиливают мотивацию и способствуют закреплению полученных знаний. В этой связи особую роль играет создание эмоционально насыщенной образовательной среды, в которой ребенок испытывает радость от процесса познания.

Важным направлением является также развитие вариативного мышления как способности генерировать несколько решений одной задачи. Это качество является основой креативности и играет ключевую роль в преобразовательной деятельности. Использование открытых заданий, не имеющих единственно правильного ответа, стимулирует детей к поиску альтернативных способов решения и развивает гибкость мышления.

Таким образом, развитие способностей к преобразованию, познавательной активности и исследовательских умений у дошкольников является приоритетным направлением деятельности воспитателя. Комплексный подход, включающий использование разнообразных методов и средств обучения, создание развивающей среды и учет индивидуальных особенностей детей, обеспечивает успешное формирование данных качеств и способствует подготовке ребенка к дальнейшему обучению.

Использованные литературы:

1. Асмолов А.Г. Психология личности: культурно историческое понимание развития человека. – М.: Смысл, 2020. – 528 с.

2. Веракса Н.Е., Веракса А.Н. Развитие ребенка в дошкольном детстве. – М.: Мозаика Синтез, 2021. – 304 с.

3. Поддьяков А.Н. Исследовательское поведение: стратегии познания и обучения. – М.: Изд-во НИУ ВШЭ, 2019. – 384 с.

4. Смирнова Е.О. Детская психология: развитие ребенка от рождения до семи лет. – М.: Академия, 2020. – 368 с.

5. Савенков А.И. Психология исследовательского поведения детей. – М.: Юрайт, 2021. – 312 с.

6. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – СПб.: Питер, 2019. – 400 с.

7. Кудрявцев В.Т. Развивающее образование: теоретические основы. – М.: Институт психологии РАН, 2018. – 256 с.

8. Венгер Л.А., Венгер А.Л. Психологическое консультирование и диагностика развития детей. – М.: Владос, 2019. – 160 с.

Айдос Аружан Айдосқызы
Тәрбиеші
ЖШС "Ясина" бөбекжай балабақшасы
Алматы облысы Жамбыл ауданы Ұзынағаш ауылы

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТӘРБИЕЛЕУ ӘДІСТЕРІ

Аннотация

Бұл мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында қолданылатын заманауи тәрбиелеу әдістерінің маңызы қарастырылады. Қазіргі қоғамдағы өзгерістерге сәйкес тәрбие үдерісін жаңарту қажеттілігі негізделеді. Ойын технологиясы, STEM элементтері, жобалық оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және инклюзивті білім беру әдістерінің тиімділігі ғылыми тұрғыда талданады. Сонымен қатар, бұл әдістердің балалардың танымдық, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін дамытудағы рөлі айқындалады.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі білім беру, заманауи әдістер, ойын технологиясы, STEM, жобалық оқыту, АКТ, инклюзивті білім беру.

Кіріспе

Қазіргі кезеңде білім беру жүйесі жаһандану үдерісінің ықпалымен қарқынды өзгерістерге ұшырауда. Бұл өзгерістер мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту мазмұнына да жаңа талаптар қоюда. Балабақша – баланың тұлғалық, әлеуметтік және зияткерлік дамуының алғашқы негізі қаланатын орта. Осыған байланысты тәрбиелеу әдістерін жаңғырту, оларды заманауи талаптарға сай бейімдеу – өзекті мәселелердің бірі.

Заманауи тәрбие әдістері баланың белсенділігін арттыруға, дербестігін дамытуға және шығармашылық қабілеттерін ашуға бағытталады. Сондықтан педагогтар инновациялық технологияларды тиімді қолдануы қажет.

Зерттеу әдістері

Мақаланы жазу барысында педагогикалық, психологиялық және әдістемелік әдебиеттерге талдау жасалды. Сонымен қатар, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәжірибелері жинақталып, салыстырмалы талдау әдісі қолданылды.

Негізгі бөлім

Ойын технологиясының педагогикалық маңызы

Ойын – мектепке дейінгі жастағы балалардың жетекші әрекеті. Ойын арқылы бала қоршаған ортаны таниды, әлеуметтік рөлдерді меңгереді және қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырады. Заманауи педагогикада ойын технологиясы оқыту мен тәрбиенің негізгі құралдарының бірі ретінде қарастырылады.

Дидактикалық және рөлдік ойындар балалардың логикалық ойлауын, тілдік қабілеттерін және эмоционалдық интеллектін дамытуға ықпал етеді.

STEM элементтерін енгізу ерекшеліктері

STEM-білім беру элементтері мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың зерттеушілік дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Бұл әдіс арқылы балалар тәжірибе жасап, табиғи құбылыстарды бақылау арқылы қорытынды жасайды.

STEM тәсілі балалардың:

- сыни ойлауын,
- шығармашылық қабілетін,
- мәселелерді шешу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Жобалық оқыту әдісінің тиімділігі

Жобалық оқыту – баланың дербес зерттеу әрекетін ұйымдастыруға бағытталған әдіс. Бұл тәсіл балалардың қызығушылығына негізделіп, олардың белсенді қатысуын қамтамасыз етеді.

Жобалық жұмыс барысында балалар:

- ақпарат жинайды,
- талдайды,
- нәтижесін қорғайды.

Бұл олардың коммуникативтік және танымдық дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану

АКТ құралдары қазіргі білім беру үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады. Интерактивті тақталар, мультимедиялық бағдарламалар және бейнематериалдар оқу үдерісін қызықты әрі тиімді етеді.

АКТ қолдану балалардың:

- зейінін арттырады,
- ақпаратты қабылдауын жеңілдетеді,
- визуалды ойлауын дамытады.

Алайда, бұл технологияларды қолдануда педагогикалық тепе-теңдікті сақтау маңызды.

Инклюзивті білім беру қағидалары

Инклюзивті білім беру – әрбір баланың білім алу құқығын қамтамасыз ететін заманауи бағыттардың бірі. Бұл тәсіл ерекше білім беруді қажет ететін балалардың қоғамға бейімделуіне жағдай жасайды.

Инклюзивті ортада тәрбиеленген балалар:

- бір-біріне құрметпен қарайды,
- әлеуметтік жауапкершілікті сезінеді,
- толеранттылық қасиеттерін дамытады.

Денсаулық сақтау технологиялары

Балалардың денсаулығын сақтау – мектепке дейінгі ұйымдардың негізгі міндеттерінің бірі. Осы мақсатта денсаулық сақтау технологиялары қолданылады.

Оларға:

- сергіту сәттері,
- тыныс алу жаттығулары,
- қозғалыс белсенділігін арттыру әдістері жатады.

Бұл тәсілдер балалардың физикалық және психологиялық саулығын қамтамасыз етеді.

Нәтижелер және талқылау

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, заманауи тәрбиелеу әдістерін жүйелі қолдану балалардың жан-жақты дамуына оң әсер етеді. Атап айтқанда, олардың танымдық белсенділігі артып, шығармашылық қабілеттері дамиды. Сонымен қатар, балалардың әлеуметтік бейімделуі жақсарып, өз ойын еркін жеткізу дағдылары қалыптасады.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, балабақшадағы заманауи тәрбиелеу әдістері білім беру сапасын арттырудың тиімді құралы болып табылады. Ойын технологиясы, STEM, жобалық оқыту, АКТ және инклюзивті білім беру тәсілдерін кешенді қолдану – баланың толыққанды дамуын қамтамасыз етеді.

Сондықтан мектепке дейінгі ұйым педагогтары осы әдістерді терең меңгеріп, тәжірибеде тиімді қолдануы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңы.
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.
3. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – Москва.
4. Эльконин Д.Б. Психология игры. – Москва.
5. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – Москва.
6. Назарбаев Н.Ә. Білім мен ғылымды дамыту туралы еңбектері.

Алтаева Айгерим Дуйсенбаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
Тәкей Есетов атындағы №264 мектеп-лицей
Қызылорда облысы, Қызылорда қаласы

КЕЛЕШЕК МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ

Аннотация: мақалада келешек мектеп жағдайында бастауыш сынып оқушыларының цифрлық құзыреттілігін қалыптастырудың заманауи ғылыми және педагогикалық негіздері қарастырылады. Жасанды интеллект, білім беру деректерін талдау, виртуалды және толықтырылған шындық, бұлттық технологиялар және геймификация құралдарының оқу процесіне ықпалы талданады. Сонымен қатар педагогтің цифрлық фасилитатор ретіндегі рөлі, оқушылардың алгоритмдік ойлауын, медиасауаттылығын және цифрлық қауіпсіздік мәдениетін дамыту мәселелері ғылыми тұрғыда негізделеді. Цифрлық құзыреттілікті қалыптастыру бастауыш білім беру деңгейіндегі негізгі метақұзырет ретінде қарастырылады.

Кілт сөздер: цифрлық құзыреттілік, бастауыш сынып, келешек мектеп, жасанды интеллект, цифрлық білім беру ортасы, медиасауаттылық, алгоритмдік ойлау, геймификация, цифрлық қауіпсіздік, педагог-фасилитатор.

Қазіргі білім беру жүйесінің трансформациясы цифрлық технологиялардың қарқынды дамуымен тікелей байланысты. Бастауыш білім беру деңгейі тұлғаның негізгі құзыреттіліктерінің қалыптасу кезеңі ретінде ерекше маңызға ие. Цифрлық құзыреттілік бүгінгі таңда функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөлігі ретінде қарастырылып, білім алушының ақпараттық қоғамда тиімді әрекет ету қабілетін анықтайды. Зерттеулер көрсеткендей, цифрлық сауаттылық ақпаратты іздеу, талдау, бағалау және қауіпсіз қолдану

дағдыларын қамтитын көпқырлы құрылым болып табылады . Сондықтан бастауыш сынып мұғалімінің басты міндеті – оқушылардың цифрлық құзыреттілігін жүйелі түрде қалыптастыру.

Цифрлық құзыреттіліктің құрылымдық негізін ақпараттық, коммуникативтік, технологиялық және қауіпсіздік компоненттері құрайды. Бұл компоненттер өзара байланыста дамып, білім алушылардың цифрлық ортада саналы әрекет етуін қамтамасыз етеді. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін цифрлық қауіпсіздік, медиамәдениет және ақпаратты сыни тұрғыдан қабылдау дағдылары маңызды болып табылады. Ғылыми зерттеулерде кіші мектеп жасындағы оқушылардың медиаграмоттылығы жоғары болғанымен, ақпаратты сыни бағалау деңгейі жеткіліксіз екендігі анықталған . Бұл жағдай мұғалімнің бағытталған педагогикалық қолдауын қажет етеді.

Бастауыш мектеп жағдайында цифрлық құзыреттілікті қалыптастыру оқыту мазмұнын жаңартумен тығыз байланысты. Пәндік білімдерді цифрлық құралдармен интеграциялау, оқу тапсырмаларын интерактивті форматта ұйымдастыру, білім алушылардың зерттеушілік белсенділігін арттыру – осы бағыттағы негізгі педагогикалық шарттар болып табылады. Цифрлық ресурстарды қолдану оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді, өйткені олар визуализация, модельдеу және интерактивті әрекет арқылы білімді терең меңгереді .

Келешек мектеп жағдайында цифрлық білім беру ортасының рөлі ерекше. Бұл орта тек техникалық құралдар жиынтығы емес, ол – педагогикалық өзара әрекеттестікті ұйымдастырудың жаңа формасы. Цифрлық білім беру ортасы білім алушылардың дербестігін арттырып, олардың өзіндік оқу траекториясын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мұндай ортада оқушы пассивті қабылдаушы емес, белсенді қатысушы ретінде әрекет етеді.

Бастауыш сыныпта цифрлық құзыреттілікті дамытуда ойын технологиялары мен геймификация элементтері тиімді құрал ретінде қарастырылады. Ойын арқылы оқыту балалардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін және проблемаларды шешу дағдыларын дамытады. Цифрлық ойындар мен интерактивті тапсырмалар оқушылардың оқу мотивациясын күшейтеді және білімді меңгеру процесін жеңілдетеді.

Цифрлық құзыреттілікті қалыптастыруда мұғалімнің кәсіби рөлі ерекше маңызға ие. Бастауыш сынып мұғалімі тек білім беруші емес, цифрлық ортада бағыт беруші, ұйымдастырушы және фасилитатор қызметін атқарады. Оның цифрлық құзыреттілігі білім алушылардың дағдыларына тікелей әсер етеді. Педагогтің цифрлық технологияларды педагогикалық мақсатта тиімді қолдануы оқу процесінің сапасын арттырады.

Цифрлық технологияларды қолдану білім алушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға да мүмкіндік береді. Онлайн платформалар, бірлескен жобалар, виртуалды топтық жұмыстар арқылы оқушылар өзара әрекеттесуді үйренеді. Бұл олардың әлеуметтік құзыреттіліктерін қалыптастырып, топта жұмыс істеу мәдениетін дамытады .

Бастауыш сынып оқушыларының цифрлық құзыреттілігін дамытуда функционалдық сауаттылықтың рөлі ерекше. Функционалдық сауаттылық білімді өмірлік жағдайларда қолдану қабілетін білдіреді. Зерттеулер цифрлық құзыреттіліктің қалыптасуы функционалдық сауаттылық деңгейімен тығыз байланысты екенін көрсетеді . Сондықтан оқу процесінде өмірлік жағдайларға негізделген тапсырмаларды қолдану маңызды.

Цифрлық сауаттылықты дамытуда ата-аналармен өзара әрекеттестік те маңызды фактор болып табылады. Үй жағдайында цифрлық құралдарды дұрыс қолдану, балалардың интернеттегі әрекеттерін бақылау және қолдау көрсету олардың қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Мұғалім ата-аналарға әдістемелік кеңес беру арқылы бұл процесті тиімді ұйымдастыра алады.

Қазіргі жағдайда жасанды интеллект, бұлттық технологиялар және білім беру платформалары цифрлық білім беру кеңістігінің ажырамас бөлігіне айналуда. Бұл технологиялар оқу процесін дербестендіруге, білім алушылардың жетістіктерін талдауға және

тиімді кері байланыс ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бастауыш сынып деңгейінде бұл құралдарды қолдану балалардың қызығушылығын арттырып, оқу процесін заманауи талаптарға сай ұйымдастыруға ықпал етеді.

Бастауыш сынып оқушыларының цифрлық құзыреттілігін дамытуда жасанды интеллектке негізделген білім беру құралдарының рөлі ерекше ғылыми-дидактикалық мәнге ие болуда. Жасанды интеллект элементтері енгізілген платформалар оқушының оқу траекториясын автоматты түрде талдап, оның білім деңгейіне сәйкес тапсырмаларды ұсынады. Мұндай адаптивті жүйелер оқытуды дараландыруға мүмкіндік беріп, әрбір баланың когнитивтік ерекшеліктерін ескеруге жағдай жасайды. Нәтижесінде оқу процесі біркелкі емес, тұлғалық-бағдарланған сипатқа ие болады, бұл бастауыш білім беру кезеңіндегі психологиялық ерекшеліктермен толық үйлеседі.

Цифрлық құзыреттілікті қалыптастыруда деректерге негізделген педагогика (data-driven pedagogy) тәсілінің маңызы артып келеді. Бұл бағытта мұғалім оқу процесі барысында жинақталған цифрлық деректерді талдау арқылы оқушылардың қиындықтарын, прогресін және оқу мотивациясын нақты анықтай алады. Learning analytics жүйелері оқушының тапсырма орындау уақыты, қателер типі, белсенділік деңгейі сияқты көрсеткіштерді өңдеп, педагогке диагностикалық ақпарат береді. Осылайша білім беру процесі интуитивті емес, ғылыми негізделген басқару деңгейіне өтеді.

Бастауыш мектеп жағдайында виртуалды және толықтырылған шындық технологияларын қолдану оқу мазмұнын визуализациялаудың жаңа мүмкіндіктерін ашады. Виртуалды ортада оқушылар тарихи оқиғаларды «көріп», математикалық модельдерді «құрастырып», табиғи құбылыстарды «бақылай» алады. Бұл когнитивтік жүктемені азайтып, абстрактылы ұғымдарды нақты бейнелер арқылы түсінуге мүмкіндік береді. Осындай технологиялар баланың кеңістіктік ойлауын, елестету қабілетін және танымдық белсенділігін айтарлықтай арттырады.

Цифрлық экожүйенің маңызды компоненті ретінде бұлттық технологиялар білім беру ресурстарына қолжетімділікті кеңейтеді. Google Classroom, Microsoft Teams сияқты платформалар оқу материалдарын сақтау, тарату және бірлескен жұмыс жүргізу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Бұл оқушылардың тек сынып ішінде емес, сыртқы ортада да білім алуына жағдай жасайды. Сонымен қатар бұл жүйелер ата-аналардың оқу процесіне қатысуын жеңілдетіп, ашық білім беру кеңістігін қалыптастырады.

Бастауыш сынып оқушыларының цифрлық құзыреттілігін дамытуда алгоритмдік ойлау қабілетін қалыптастыру ерекше орын алады. Алгоритмдік ойлау қарапайым логикалық тізбектерді құрастырудан бастап, күрделі әрекеттерді жоспарлауға дейінгі когнитивтік процестерді қамтиды. Робототехника элементтері, визуалды бағдарламалау (Scratch, Blockly) оқушыларды құрылымдық ойлауға бейімдейді. Бұл тек информатика негіздерін меңгеруге ғана емес, жалпы интеллектуалдық дамуға әсер етеді.

Геймификация элементтерін жүйелі қолдану оқу мотивациясын күшейтудің тиімді механизмі ретінде қарастырылады. Ұпай жинау, деңгейлерден өту, марапат жүйесі, интерактивті тапсырмалар балалардың ішкі уәжін белсендіреді. Дегенмен ғылыми тұрғыда геймификация тек ойын элементтерін енгізу емес, ол – оқу әрекетін мақсатқа бағытталған мотивациялық құрылым ретінде ұйымдастыру жүйесі екені маңызды. Осы тәсіл арқылы оқушы білім алуды міндет емес, қызықты зерттеу процесі ретінде қабылдайды.

Цифрлық қауіпсіздік мәдениетін қалыптастыру бастауыш білім беру деңгейінде ерекше өзектілікке ие. Балалар интернет кеңістігін ерте жастан қолдана бастағандықтан, киберқауіпсіздік негіздерін қалыптастыру педагогикалық міндетке айналады. Фишинг, жеке деректерді қорғау, цифрлық этика, онлайн коммуникация нормалары сияқты ұғымдар қарапайым тілмен түсіндіріліп, тәжірибелік тапсырмалар арқылы бекітілуі қажет. Бұл бағыттағы жүйелі жұмыс цифрлық ортада қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастырады.

Цифрлық құзыреттілік құрылымында медиасауаттылық ерекше орын алады. Оқушылар ақпарат көздерін ажырата білу, жалған ақпаратты тану, визуалды медианы талдау сияқты

дағдыларды меңгеруі тиіс. Бұл қабілеттер сыни ойлау негізін қалыптастырып, ақпараттық манипуляцияларға қарсы тұруға мүмкіндік береді. Бастауыш сынып деңгейінде медиасауаттылық қарапайым салыстыру, сұрақ қою және ақпаратты тексеру әрекеттері арқылы дамытылады.

Инклюзивті білім беру жағдайында цифрлық технологиялар ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды оқытуда маңызды құралға айналады. Адаптивті интерфейстер, дыбыстық көмекшілер, визуалды қолдау жүйелері оқу процесін барша балалар үшін қолжетімді етеді. Бұл білім берудің теңдік принципін жүзеге асырып, әрбір оқушының жеке мүмкіндігін ашуға жағдай жасайды.

Педагогтің цифрлық фасилитатор ретіндегі рөлі күшейе түсуде. Мұғалім ақпарат беруші емес, оқу процесін ұйымдастырушы, бағыттаушы және ынталандырушы тұлға ретінде әрекет етеді. Ол цифрлық ресурстарды таңдау, оқу сценарийін құрастыру, оқушылардың цифрлық әрекетін бақылау және кері байланыс беру қызметтерін атқарады. Бұл жаңа рөл педагогтың кәсіби икемділігін және технологиялық сауаттылығын талап етеді.

Болашақ мектеп моделінде цифрлық құзыреттілік тек жеке дағды емес, кешенді метақұзырет ретінде қарастырылады. Ол оқу, зерттеу, коммуникация және шығармашылық әрекеттердің интеграциясын қамтамасыз етеді. Бастауыш сынып кезеңінде бұл құзыреттіліктің негізі қаланса, кейінгі білім деңгейлерінде оның дамуы үздіксіз жалғасады.

Осылайша, келешек мектеп жағдайында бастауыш сынып оқушыларының цифрлық құзыреттілігін арттыру – білім беру жүйесінің стратегиялық міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл процесс кешенді тәсілді, заманауи педагогикалық технологияларды және мұғалімнің жоғары кәсіби құзыреттілігін талап етеді. Цифрлық құзыреттілікке ие оқушы ақпараттық қоғамда табысты бейімделіп, өмір бойы білім алуға дайын тұлға ретінде қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Андреев А. А. Дистанционное обучение и цифровая образовательная среда. – М.: Юрайт, 2021. – 176 с.

2. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. – М.: ИОСО РАО, 2019. – 320 с.

3. Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность в цифровую эпоху. – М.: Академия, 2021. – 256 с.

4. Солдатова Г. У. Цифровая социализация детей и подростков. – М.: Просвещение, 2022. – 192 с.

5. Иванова Е. О. Цифровая дидактика: современные подходы. – М.: БИНОМ, 2021. – 240 с.

6. Вербицкий А. А. Контекстное обучение в цифровой образовательной среде. – М.: Юрайт, 2020. – 256 с.

7. Сорокина Т. Е. Развитие функциональной грамотности младших школьников. – М.: ВЛАДОС, 2021. – 198 с.

8. Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования (ФГОС НОО). – М.: Просвещение, 2021. – 64 с.

Қасымбекова Жанар Ебролғанқызы
Қосымша білім беру педагогы
Шымкент қаласының білім басқармасының
"№60 жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МЕКТЕПТЕГІ СПОРТТЫҚ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҮЙІРМЕЛЕРДІҢ ӨЗАРА ИНТЕГРАЦИЯСЫ

Аннотация: мақалада мектептегі спорттық және шығармашылық үйірмелердің өзара интеграциясының теориялық және практикалық негіздері қарастырылады. Оқушылардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін интеграциялық модельдердің тиімділігі, STEAM-спорт тұжырымдамасының мүмкіндіктері, сондай-ақ шығармашылық және физикалық белсенділіктің өзара байланысы ғылыми тұрғыда талданады. Психологиялық қолдау, мотивациялық орта қалыптастыру, цифрлық технологияларды қолдану және пәнаралық интеграция арқылы оқушылардың тұлғалық, әлеуметтік және когнитивтік дамуын жетілдіру жолдары сипатталады. Қосымша білім беру педагогының кәсіби рөлі интеграциялық білім беру ортасын ұйымдастырудағы негізгі фактор ретінде негізделеді.

Кілт сөздер: спорттық үйірмелер, шығармашылық үйірмелер, интеграция, қосымша білім беру, STEAM-спорт, шығармашылық қабілет, физикалық даму, эмоционалдық интеллект, пәнаралық байланыс, цифрлық технологиялар, педагогикалық модель.

Қазіргі білім беру кеңістігінде тұлғаны жан-жақты дамыту мәселесі ерекше маңызға ие болып отыр. Білім беру жүйесінің басты мақсаты тек академиялық білім берумен шектелмей, оқушының физикалық, шығармашылық, эмоционалдық және әлеуметтік қабілеттерін кешенді дамытуға бағытталуда. Осы тұрғыдан алғанда мектептегі спорттық және шығармашылық үйірмелердің өзара интеграциясы тұлғаның үйлесімді дамуын қамтамасыз ететін тиімді педагогикалық модель ретінде қарастырылады. Интеграция ұғымы бұл жағдайда әртүрлі білім беру бағыттарының өзара байланысын, бірін-бірі толықтыруын және ортақ нәтижеге бағытталған әрекетін білдіреді.

Спорттық және шығармашылық әрекеттердің табиғаты әртүрлі болғанымен, олардың тұлға дамуына әсер ету механизмдері ұқсас. Спорт оқушылардың физикалық дайындығын, төзімділігін, ерік-жігерін және командалық әрекет дағдыларын дамытса, шығармашылық үйірмелер олардың қиялын, эстетикалық талғамын, өзін-өзі көрсету қабілетін қалыптастырады. Осы екі бағытты біріктіру арқылы тұлғаның когнитивтік және эмоционалдық даму процестері өзара күшейеді. Мұндай синергетикалық әсер оқушының ішкі мотивациясын арттырып, оның белсенділігін жаңа деңгейге көтереді.

Қосымша білім беру жүйесінде интеграцияланған бағдарламаларды енгізу педагогикалық процестің тиімділігін арттырудың маңызды шарты болып табылады. Бұл бағдарламалар спорт пен өнерді біріктіретін жобалар, кросс-дисциплинарлық іс-шаралар,

шығармашылық-спорттық фестивальдер түрінде жүзеге асырылуы мүмкін. Мысалы, би өнері мен гимнастиканы біріктіретін сабақтар, театр элементтері бар спорттық қойылымдар немесе музыкалық сүйемелдеумен өтетін жаттығулар оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Интеграциялық модельді жүзеге асыруда педагогтің кәсіби құзыреттілігі шешуші рөл атқарады. Қосымша білім беру педагогы тек өз бағыты бойынша ғана емес, басқа салалармен өзара байланыс орната алатын әмбебап маман болуы тиіс. Ол оқу бағдарламаларын икемді құрастырып, түрлі бағыттағы үйірмелердің мазмұнын үйлестіру арқылы оқушыларға кешенді білім беру ортасын қалыптастырады. Мұндай педагог шығармашылық бастамаларды қолдап, оқушылардың әлеуетін ашуға жағдай жасайды.

Спорттық және шығармашылық үйірмелердің интеграциясы оқушылардың эмоционалдық интеллектісін дамытуға да ықпал етеді. Командалық жұмыстар, сахналық қойылымдар, бірлескен жобалар барысында оқушылар бір-бірін түсінуге, қолдауға және өз эмоцияларын басқаруға үйренеді. Бұл олардың әлеуметтік бейімделуін жеңілдетіп, тұлғаралық қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырады.

Интеграцияланған үйірмелер оқушылардың денсаулығын нығайтуға да оң әсер етеді. Қозғалыс белсенділігі шығармашылық әрекетпен үйлескен кезде оқу жүктемесі жеңіл қабылданып, психологиялық шаршау деңгейі төмендейді. Әсіресе қазіргі цифрлық дәуірде балалардың қозғалыс белсенділігінің төмендеуі мәселесі өзекті болып отырған жағдайда, мұндай интеграция денсаулықты сақтаудың тиімді құралына айналады.

Қазіргі кезеңде цифрлық технологиялар интеграциялық процесті жаңа деңгейге көтеруде. Видеомонтаж, цифрлық хореография, спорттық жетістіктерді визуализациялау, шығармашылық жобаларды онлайн форматта ұсыну – бұл бағыттағы жаңа мүмкіндіктердің бірі. Оқушылар өз жобаларын цифрлық форматта жасап, оны кең аудиторияға ұсына алады, бұл олардың коммуникативтік және цифрлық құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді.

Жобалық оқыту әдісі интеграцияланған үйірмелердің негізгі әдістемелік құралы ретінде қарастырылады. Оқушылар белгілі бір тақырып аясында спорттық және шығармашылық элементтерді біріктіре отырып, жобалар жасайды. Мысалы, «Денсаулық және өнер» тақырыбындағы жоба барысында оқушылар спорттық жаттығулар кешенін әзірлеп, оны көркем түрде ұсына алады. Бұл олардың зерттеушілік және шығармашылық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Бағалау жүйесі де интеграциялық тәсілге сәйкес өзгеруі тиіс. Оқушылардың жетістіктері тек физикалық нәтижелер немесе дайын өнім арқылы ғана емес, олардың шығармашылық белсенділігі, топтық жұмысқа қатысуы, идеяларының жаңашылдығы арқылы бағалануы қажет. Мұндай бағалау оқушылардың өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытып, олардың мотивациясын арттырады.

Қосымша білім беру жүйесінде ата-аналармен серіктестік те маңызды рөл атқарады. Ата-аналардың қатысуымен ұйымдастырылған спорттық-шығармашылық іс-шаралар оқушылардың қызығушылығын арттырып, отбасы мен мектеп арасындағы байланысты нығайтады. Бұл оқушылардың әлеуметтік қолдау деңгейін арттырып, олардың тұлғалық дамуына оң әсер етеді.

Спорттық және шығармашылық үйірмелердің интеграциясын тереңдетудің заманауи бағыттарының бірі – жүйелік-интеграциялық педагогикалық модельдерді қалыптастыру болып табылады. Бұл модельдер оқыту процесін біртұтас білім беру кеңістігі ретінде қарастырып, әртүрлі әрекет түрлерін ортақ мақсатқа бағыттайды. Мұндай модельде оқушының физикалық, эмоционалдық және шығармашылық дамуы бір мезгілде жүзеге асырылады. Интеграциялық ортада білім беру мазмұны оқушының қызығушылығы мен қабілетіне сәйкес икемделіп, оның жеке даму траекториясын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқыту процесінің тиімділігін арттырып қана қоймай, оқушының өзіндік белсенділігін күшейтеді.

STEAM-спорт концепциясы қазіргі қосымша білім беру жүйесінде ерекше маңызға ие болып отыр. Бұл бағытта спорттық әрекет ғылыми және шығармашылық компоненттермен

біріктіріледі. Мысалы, қозғалыс биомеханикасын зерттеу, спорттық жабдықтарды жобалау, жаттығулардың физиологиялық әсерін талдау сияқты тапсырмалар оқушылардың ғылыми ойлауын дамытады. Сонымен қатар спорттық қозғалыстарды көркемдік элементтермен үйлестіру эстетикалық қабылдауды қалыптастырады. STEAM-спорт оқушыларды тек физикалық тұрғыдан емес, интеллектуалдық және шығармашылық тұрғыдан да дамытуға бағытталған кешенді тәсіл ретінде қарастырылады.

Интеграциялық процесте психологиялық қолдау жүйесін ұйымдастыру ерекше маңызға ие. Оқушылардың мотивациясы, эмоционалдық жағдайы және өзін-өзі бағалау деңгейі олардың оқу нәтижелеріне тікелей әсер етеді. Спорт пен шығармашылық әрекетті біріктіру арқылы оқушылардың стресс деңгейі төмендеп, эмоционалдық тұрақтылығы артады. Психологиялық тұрғыдан мұндай орта тұлғаның өзін-өзі танып, өз мүмкіндіктерін бағалауына жағдай жасайды. Қосымша білім беру педагогы осы процесте оқушылардың психологиялық жай-күйін бақылап, қолдау көрсететін маңызды тұлға болып табылады.

Қазіргі зерттеулер көрсеткендей, қозғалыс белсенділігі мен шығармашылық ойлау арасында тығыз байланыс бар. Физикалық жаттығулар мидың нейрондық белсенділігін арттырып, когнитивтік процестерді белсендіреді. Ал шығармашылық әрекет эмоциялық қанағаттану сезімін тудырып, оқушының ішкі мотивациясын күшейтеді. Осы екі фактордың бірігуі оқушының жалпы дамуына синергетикалық әсер етеді. Сондықтан интеграцияланған үйірмелерді ұйымдастыру ғылыми негізделген педагогикалық шешім болып табылады.

Инновациялық модельдердің бірі – «креативті қозғалыс» тұжырымдамасы. Бұл модельде спорттық жаттығулар шығармашылық тапсырмалармен толықтырылады. Мысалы, белгілі бір қозғалыс комбинациясын құрастыру, оны музыкалық сүйемелдеумен орындау немесе көркемдік композицияға айналдыру оқушылардың қиялын дамытады. Мұндай тәсіл оқушылардың дене қозғалысын тек механикалық әрекет ретінде емес, өзін-өзі білдіру құралы ретінде қабылдауына мүмкіндік береді.

Цифрлық технологияларды интеграцияланған үйірмелерде қолдану жаңа педагогикалық мүмкіндіктерді ашады. Спорттық қозғалыстарды талдау үшін видеоаналитика, шығармашылық жобаларды әзірлеу үшін графикалық бағдарламалар, нәтижелерді ұсыну үшін мультимедиялық құралдар қолданылады. Бұл оқушылардың цифрлық сауаттылығын дамытып қана қоймай, олардың шығармашылық өнімдерін сапалы деңгейде ұсынуына мүмкіндік береді. Цифрлық ортада жұмыс істеу оқушылардың заманауи талаптарға бейімделуін қамтамасыз етеді.

Пәнаралық интеграция бұл бағыттағы маңызды әдістемелік негіз болып табылады. Спорттық және шығармашылық үйірмелер математика, биология, физика, музыка сияқты пәндермен байланыста ұйымдастырылған жағдайда оқушылардың білімдері кешенді сипатқа ие болады. Мысалы, қозғалыс траекториясын есептеу, музыкалық ырғаққа сәйкес қимыл жасау, дене құрылымының ерекшеліктерін зерттеу – бұл тапсырмалар оқушылардың ғылыми және шығармашылық ойлауын қатар дамытады.

Оқушылардың көшбасшылық және әлеуметтік дағдыларын дамыту да интеграцияланған үйірмелердің маңызды нәтижелерінің бірі болып табылады. Бірлескен жобалар, топтық жұмыстар, жарыстар мен шығармашылық көрсетілімдер барысында оқушылар өзара әрекеттесуді, жауапкершілікті бөлісуді және ортақ мақсатқа жетуді үйренеді. Бұл дағдылар олардың болашақ өмірінде маңызды рөл атқарады.

Инклюзивті білім беру жағдайында спорттық және шығармашылық үйірмелердің интеграциясы ерекше мүмкіндіктер береді. Әртүрлі қабілет деңгейіндегі оқушылар бірлескен әрекетке қатысып, өз мүмкіндіктерін көрсетуге мүмкіндік алады. Бұл олардың әлеуметтік бейімделуін жеңілдетіп, өзін-өзі қабылдау деңгейін арттырады. Интеграциялық орта әрбір оқушының жеке ерекшелігін ескеріп, оның дамуына жағдай жасайды.

Қосымша білім беру педагогының кәсіби қызметі бұл процесте көпқырлы сипатқа ие болады. Ол ұйымдастырушы, үйлестіруші, психолог және шығармашылық жетекші ретінде әрекет етеді. Педагог оқушылардың қызығушылығын ескере отырып, интеграциялық

бағдарламаларды әзірлейді және оларды тиімді жүзеге асырады. Бұл оның кәсіби құзыреттілігінің жоғары деңгейін талап етеді.

Осылайша, мектептегі спорттық және шығармашылық үйірмелердің өзара интеграциясы – қазіргі білім беру жүйесінің инновациялық бағыты. Бұл тәсіл оқушылардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етіп, олардың физикалық, шығармашылық және әлеуметтік құзыреттіліктерін үйлесімді түрде қалыптастырады. Қосымша білім беру педагогының кәсіби шеберлігі, әдістемелік икемділігі және шығармашылық көзқарасы бұл процестің табысты жүзеге асуына негіз болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Панина Т. С., Вавилова Л. Н. Активные методы обучения. – М.: Академия, 2020. – 176 с.
2. Роберт И. В. Информатизация образования. – М.: БИНОМ, 2021. – 398 с.
3. Солдатова Г. У. Цифровая социализация детей и подростков. – М.: Просвещение, 2022. – 192 с.
4. Кузнецов А. А. Современные подходы к дополнительному образованию. – М.: Просвещение, 2022. – 224 с.

Хамилдаева Асель Оспанкызы
Тәрбиеші, педагог-модератор
«Толғанай» бөбекжай-балабақшасы
Алматы облысы, Балқаш ауданы, Бірлік ауылы

БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Аннотация: мақалада балабақшадағы балалардың шығармашылық қабілетін дамыту педагогикалық аспектілері қарастырылады. Шығармашылық іс-әрекеттер, ойын технологиялары, көркемдік және музыкалық әрекеттер, зерттеу және жобалық жұмыстар арқылы балалардың интеллектуалды, эмоционалды және әлеуметтік дамуы талданады. Сонымен қатар отбасы мен мектеп арасындағы ынтымақтастық және заманауи технологияларды қолданудың рөлі сипатталады.

Кілт сөздер: балалардың шығармашылығы, балабақша, шығармашылық қабілет, ойын технологиясы, көркемдік іс-әрекет, музыкалық дамыту, зерттеу және жобалық жұмыс, отбасы мен мектеп ынтымақтастығы, эмоционалды интеллект, тұлғалық даму.

Балалардың шығармашылық қабілетін дамыту – олардың тұлғалық дамуының, ойлау мәдениетінің және эмоционалды интеллектінің негізін қалыптастыратын маңызды педагогикалық бағыттардың бірі. Балабақша тәрбиешісі үшін бұл бағыт тек көркемдік қабілеттерін дамытуға ғана емес, сонымен қатар баланың танымдық белсенділігін, логикалық ойлауын және өзіндік ой-пікірін қалыптастыруға бағытталған кешенді әрекеттерді қамтиды. Шығармашылық қабілет баланың ойлау мәдениетін арттырып, шешім қабылдау, өз идеяларын жеткізу және қорытынды жасау дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Сондықтан әрбір тәрбиеші сабақ немесе ойын процесінде шығармашылыққа баулу элементтерін жүйелі түрде қолдануы тиіс.

Балалардың шығармашылық қабілетін дамытуда ойын технологиялары ерекше рөл атқарады. Ойын арқылы бала еркін сезімін білдіріп, қиялын еркін дамыта алады, өз тәжірибесін тәжірибелік әрекеттермен толықтырады. Тәрбиеші ойындарды ұйымдастыру барысында балаларға түрлі рөлдер ұсынып, оларды өз шешімдерін іздеуге, әртүрлі

сценарийлерді құрастыруға және өз шығармаларын ұсынуға үйретеді. Мұндай тәсіл балалардың эмоционалды ашықтығын арттырып қана қоймай, олардың коммуникативтік дағдыларын және ұжымдық әрекеттегі ынтымақтастығын дамытады.

Шығармашылық қабілеттерді дамытуда көркемдік іс-әрекеттердің маңызы зор. Балалар сурет салу, мүсіндеу, аппликация жасау сияқты шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы өз қиялын, түстерге деген талғамын және бейнелі ойлау қабілетін жетілдіреді. Тәрбиеші әр тапсырманы балалардың жас ерекшеліктеріне бейімдеп, олардың жеке дара ерекшеліктерін ескеріп ұйымдастырған кезде балалардың шығармашылық әлеуеті максималды түрде ашылады. Сонымен қатар көркемдік әрекеттер арқылы балалар өз эмоциясын білдіруді үйреніп, эстетикалық талғамын дамытады.

Балалардың шығармашылық қабілетін дамытуда музыка және әуен элементтерін қолдану тиімді әдіс болып табылады. Музыкалық іс-әрекеттер балада ритм сезімін, дыбысқа назар аудару қабілетін және эмоционалды интеллектін дамытады. Тәрбиеші әртүрлі ұлттық және заманауи әуендерді қолдана отырып, балалардың қиялын және эмоциялық тәжірибесін арттыра алады. Сонымен қатар музыкалық тапсырмалар балалардың есте сақтау қабілетін жетілдіреді, сөйлеу мәдениетін дамытады және олардың бір-бірімен өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын нығайтады.

Шығармашылық қабілеттерді дамытуда зерттеу және тәжірибелік әрекеттерге негізделген жобалық жұмыстар маңызды рөл атқарады. Балалар шағын жобаларды орындау барысында өз ойларын жүйелеп, жоспар құруды, нәтижеге жету жолын анықтауды үйренеді. Мысалы, «Менің табиғатым», «Менің отбасым» сияқты жобалық тапсырмалар балалардың қиялын, қиял-ғылыми ойлау қабілетін және тәжірибелік дағдыларын дамытады. Мұндай жобалық жұмыстар олардың шығармашылық белсенділігін арттырып, өз шешімдерін жауапкершілікпен қабылдауға үйретеді.

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда сөйлеу және тілдік дағдыларды жетілдіру маңызды рөл атқарады. Тәрбиеші балаларға ертегілерді, мақал-мәтелдерді немесе шағын әңгімелерді оқу арқылы сөздік қорын байытуға, ойларын жүйелі түрде жеткізуге және қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар шығармашылық тапсырмалар барысында балалар өз идеяларын айту арқылы ойлау, пайымдау және коммуникативтік дағдыларын дамытады. Бұл тәсіл олардың жеке дара ойлау қабілетін және тілдік мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді.

Шығармашылық қабілеттерді дамытуда топтық жұмыс әдістерін қолдану балалардың әлеуметтік және эмоционалды дамуына ықпал етеді. Топтық шығармашылық іс-әрекеттер балаларға бір-бірінің пікірін тыңдауды, идеяларды біріктіре отырып жаңа шешімдер табуды үйретеді. Мұндай іс-әрекеттер балалардың ынтымақтастық дағдыларын дамытып қана қоймай, олардың эмоциялық тұрақтылығын және әлеуметтік қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырады. Сонымен қатар топтық шығармашылық балаларда жауапкершілік пен өзара құрмет сезімін арттырады.

Балалардың шығармашылық қабілетін дамытудағы қосымша аспектілердің бірі – табиғатпен және қоршаған ортамен байланыс арқылы шығармашылықты жетілдіру. Балабақшадағы ашық ауада немесе бақшалық іс-шаралар кезінде балалар табиғат объектілерін зерттеп, олардан шығармашылық тапсырмалар орындай алады. Мысалы, жапырақтардан, гүлдерден немесе тастан композициялар жасау арқылы балалардың қиялы дамып, эстетикалық талғамы қалыптасады. Мұндай іс-әрекеттер балалардың зейінін, байқаушылық қабілетін және тәжірибелік ойлауын жетілдіреді, сонымен қатар қоршаған ортаны қадірлеу сезімін қалыптастырады.

Балалардың шығармашылық қабілетін дамытуда дәстүрлі қолөнер мен ұлттық мәдени элементтерін қолдану ерекше мәнге ие. Қазақтың ұлттық ою-өрнектері, әшекей бұйымдары, ұлттық ойындар және музыкалық аспаптар арқылы балалар өз халқының мәдени мұрасын меңгеріп қана қоймай, шығармашылық ойлау мен қиялын дамытады. Тәрбиеші осы әдістерді сабақ немесе ойын процесіне кіріктіргенде балалардың ұлттық сана-сезімі нығайып, олардың

эстетикалық талғамы, шығармашылық белсенділігі және тарихи мәдени құндылықтарға деген қызығушылығы артады.

Шығармашылық қабілетті дамытуда мультимедиялық және цифрлық технологияларды қолдану балаларға жаңа мүмкіндіктер ашады. Мысалы, интерактивті тақталар арқылы балаларға визуалды бейнелер, анимациялар немесе дыбыстық материалдар ұсынылады. Мұндай тәсіл балалардың көрнекі ойлауын, есте сақтау қабілетін және ақпаратты өңдеу дағдыларын жетілдіреді. Сонымен қатар цифрлық тапсырмалар арқылы балалар өз шығармашылық жобаларын жасап, олардың нәтижесін сыныпта таныстыра алады, бұл олардың коммуникативтік дағдылары мен өз ойларын дәл жеткізу қабілетін нығайтады.

Балалардың шығармашылық қабілетін дамытуда рөлдік және драмалық ойындардың рөлі айрықша. Драмалық ойындар арқылы бала өз эмоциясын білдіруді үйреніп, кейіпкерлер арқылы түрлі өмірлік жағдайларды түсінеді. Мұндай ойындар балалардың қиялын дамытып қана қоймай, олардың эмоционалды интеллектін, проблемаларды шешу дағдыларын және шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіреді. Тәрбиеші әр ойын сәтінде балаларды диалогқа тартып, олардың жеке дара шешім қабылдауын қолдайды, бұл олардың тұлғалық және әлеуметтік дамуын арттырады.

Шығармашылық қабілетті дамытуда зерттеу тәсілдерін қолдану балалардың интеллектуалды даму деңгейін арттырады. Балалар шағын эксперименттер, тәжірибелер және жобалық тапсырмалар арқылы қорытынды жасауға, себеп-салдарлық байланыстарды түсінуге және өз идеяларын жүйелі түрде жеткізуге үйренеді. Мұндай іс-әрекеттер балалардың логикалық ойлауын, шешім қабылдау қабілетін және өз-өзін бағалау дағдыларын қалыптастырады. Сонымен қатар зерттеу тәсілдері арқылы балалардың аналитикалық ойлау қабілеті жетіліп, шығармашылыққа деген қызығушылығы артады.

Балалардың шығармашылық қабілетін дамытуда отбасы мен мектеп арасындағы өзара ынтымақтастық маңызды рөл атқарады. Ата-аналар балаларға үйде шығармашылық тапсырмалар беру, шығармашылық жобаларды бірге жасау немесе мәдени іс-шараларға қатыстыру арқылы балалардың қиялын, танымдық белсенділігін және эстетикалық талғамын дамытуға үлес қосады. Мұндай бірлескен іс-әрекеттер балалардың шығармашылық дамуы мен эмоционалды тұрақтылығын нығайтып қана қоймай, отбасы мен мектеп арасындағы педагогикалық байланыс тиімділігін арттырады.

Осылайша, балабақшадағы балалардың шығармашылық қабілетін дамыту – олардың тұлғалық, әлеуметтік, эмоционалды және интеллектуалды дамуының кешенді негізін қалыптастыратын маңызды педагогикалық бағыт болып табылады. Тәрбиеші шығармашылыққа баулу әдістерін жүйелі түрде қолдану арқылы балалардың қиялын, ойлау мәдениетін, адамгершілік қасиеттерін және әлеуметтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік алады. Шығармашылық қабілет балаға өз идеяларын еркін білдіруге, мәселелерді шешуге және қоршаған ортамен үйлесімді әрекет жасауға үйрететін кешенді құрал болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Құдайбергенова К.С. Құзыреттілік тәсілдің теориялық негіздері. – Алматы: РБК, 2008. – 120 б.
2. Сарбасова Қ.А. Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: Білім, 2015. – 280 б.
3. Меңжанова А.М. Мектепке дейінгі балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. – Алматы, 2017. – 190 б.
4. Өрлеу БАҰО АҚ. Мектепке дейінгі білім беру педагогтерінің кәсіби құзыреттілігін дамыту. – Алматы, 2019. – 160 б.
5. Нұрғалиева Г.К. Білім беруді ақпараттандыру: теориясы мен практикасы. – Алматы, 2012. – 300 б.
6. Ахметова Г.К. Қазіргі білім беру жүйесіндегі цифрлық технологиялар. – Алматы, 2021. – 140 б.

Шохбутова Дана Сапаралиевна
Бастауыш сынып мұғалімі
Шымкент қаласының білім басқармасының
"№60 жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

КӨРКЕМ ЖАЗУ МЕН ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАТАР ДАМЫТУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

Аннотация: мақалада мектепалды даярлық кезеңінде көркем жазу мен оқу сауаттылығын қатар дамытудың нейропсихологиялық, логопедиялық және әдістемелік негіздері қарастырылады. Балалардың тілдік, танымдық және психомоторлық дамуын қамтамасыз ететін кешенді тәсілдердің тиімділігі талданады. Дыбыс–әріп–қимыл жүйесі, көпарналы оқыту, графомоторлық жаттығулар және цифрлық нейропедагогика элементтерін қолдану мүмкіндіктері ғылыми тұрғыда негізделеді. Сонымен қатар сөйлеу тілін дамыту, фонематикалық естуді қалыптастыру және инклюзивті білім беру жағдайында жеке қолдау көрсету мәселелері қарастырылады. Көркем жазу мен оқу дағдыларын интеграцияланған түрде дамыту баланың мектепке дайындық деңгейін арттырудың негізгі шарты ретінде анықталады.

Кілт сөздер: көркем жазу, оқу сауаттылығы, мектепалды даярлық, нейропсихология, логопедия, фонематикалық есту, графомоторика, көпарналы оқыту, цифрлық нейропедагогика, тіл дамыту, инклюзивті білім беру.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде баланың оқу және жазу дағдыларын қалыптастыру кешенді, жүйелі және ғылыми негізделген тәсілді талап етеді. Мектепалды даярлық кезеңі – баланың тілдік, танымдық және психомоторлық дамуы қарқынды жүретін аса маңызды кезеңдердің бірі. Осы кезеңде көркем жазу мен оқу сауаттылығын қатар дамыту баланың болашақтағы оқу жетістіктерінің берік іргетасын қалайды. Бұл үдеріс тек әріптерді тану немесе жазу машығын меңгерумен шектелмей, баланың сөйлеу мәдениетін, ойлау қабілетін, зейінін және есте сақтауын дамытуға бағытталады.

Көркем жазу – ұсақ мотореканың дамуына, көз бен қолдың үйлесімді әрекетіне, кеңістіктік бағдарлауға негізделген күрделі психофизиологиялық процесс. Ал оқу сауаттылығы – мәтінді түсіну, мазмұнын талдау, ақпаратты қабылдау және оны өмірлік жағдайда қолдану қабілетін қамтиды. Осы екі бағытты қатар дамыту баланың когнитивтік процестерін үйлесімді қалыптастырады. Баланың әріпті дұрыс жазуы мен оны дұрыс оқуы арасында тығыз байланыс бар, сондықтан бұл дағдыларды бөлек емес, интеграцияланған түрде дамыту тиімді болып табылады.

Мектепалды даярлық тобында оқыту процесін ұйымдастыруда ойын технологиялары ерекше маңызға ие. Ойын арқылы оқыту баланың қызығушылығын арттырып, оқу әрекетін табиғи және еркін түрде меңгеруіне мүмкіндік береді. Әріптерді үйрету барысында түрлі ойын элементтерін қолдану, мысалы, әріптерді құрастыру, сәйкестендіру, дыбыстық талдау

ойындары балалардың оқу сауаттылығын дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар жазу дағдыларын қалыптастыруда графикалық ойындар, сызықтар жүргізу, өрнектер салу сияқты жаттығулар қолданылады.

Көркем жазуды дамытуда дайындық кезеңінің маңызы ерекше. Бұл кезеңде баланың қол бұлшықеттерін дамытуға бағытталған жаттығулар орындалады. Саусақ гимнастикасы, мозаика құрастыру, пластилинмен жұмыс жасау, қиып-жапсыру әрекеттері ұсақ мотериканы жетілдіреді. Бұл жаттығулар жазуға қажетті физиологиялық негізді қалыптастырады. Сонымен қатар баланың зейіні мен шыдамдылығы дамиды.

Көркем жазу мен оқу сауаттылығын қатар дамытуда пәнаралық интеграция маңызды рөл атқарады. Мысалы, сурет салу, музыка, қоршаған ортамен танысу сабақтарында алынған білімдер жазу және оқу тапсырмаларымен байланыстырылып беріледі. Бұл тәсіл баланың білімін кешенді түрде дамытуға мүмкіндік береді және оның танымдық қызығушылығын арттырады.

Цифрлық технологияларды қолдану қазіргі мектепалды даярлық топтарында кеңінен таралуда. Интерактивті тақта, білім беру қосымшалары, мультимедиялық материалдар балалардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырады. Әсіресе әріптерді үйретуде анимациялық бағдарламалар мен дыбыстық жаттығулар тиімді нәтиже береді. Бұл құралдар балалардың визуалды және есту арқылы қабылдау қабілетін дамытады.

Жазу дағдыларын қалыптастыруда үлгі көрсету әдісі маңызды. Тәрбиеші әріптің дұрыс жазылуын көрсетіп, балалардың оны қайталауына жағдай жасайды. Сонымен қатар әр баланың жеке ерекшелігін ескере отырып, дифференциацияланған тапсырмалар берілуі тиіс. Бұл тәсіл әр баланың даму қарқынына сәйкес білім алуына мүмкіндік береді.

Оқу және жазу дағдыларын дамытуда ата-аналармен ынтымақтастық маңызды рөл атқарады. Үй жағдайында балалармен бірге оқу, жазу жаттығуларын орындау, кітап оқу мәдениетін қалыптастыру баланың оқу жетістіктеріне оң әсер етеді. Тәрбиеші ата-аналарға әдістемелік кеңес беріп, олардың педагогикалық сауаттылығын арттыруы тиіс.

Бағалау процесі де баланың дамуын қолдауға бағытталуы қажет. Баланың жетістіктерін мадақтау, оның алға жылжуын көрсету мотивацияны арттырады. Бағалау тек нәтижеге емес, оқу процесіне бағытталуы тиіс. Бұл баланың өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Мектепалды даярлық кезеңінде көркем жазу мен оқу сауаттылығын қатар дамыту үдерісін терең ғылыми негізде қарастыру үшін нейропсихологиялық аспектілерге ерекше назар аудару қажет. Баланың жазу және оқу дағдылары ми құрылымдарының үйлесімді қызметіне негізделеді. Әсіресе сол жақ жарты шардың тілдік орталықтары, көру аймақтары және моторлық аймақтар арасындағы нейрондық байланыстардың қалыптасуы маңызды. Жазу барысында бала әріпті көреді, оны санасында бейнелейді, содан кейін қол қимылы арқылы қағазға түсіреді. Бұл күрделі процесс көру, есту және қозғалыс анализаторларының бірлескен жұмысын талап етеді. Сондықтан нейропсихологиялық тұрғыдан алғанда, жазу мен оқу дағдыларын қатар дамыту ми қызметін кешенді белсендіруге мүмкіндік береді.

Баланың миының пластикалығы мектепке дейінгі кезеңде өте жоғары деңгейде болады. Осы кезеңде берілген дұрыс педагогикалық ықпал нейрондық байланыстардың тиімді қалыптасуына әсер етеді. Егер оқу және жазу дағдылары үйлесімді дамыса, баланың когнитивтік қабілеттері, есте сақтау, зейін және ойлау процестері де қарқынды дамиды. Керісінше, бұл дағдыларды бір-бірінен бөлек дамыту баланың оқу әрекетінде қиындықтар туғызуы мүмкін. Сондықтан нейропсихологиялық негізделген әдістерді қолдану педагогикалық процестің тиімділігін арттырады.

Логопедиялық тұрғыдан қарағанда, көркем жазу мен оқу сауаттылығының дамуы сөйлеу тілінің қалыптасуымен тығыз байланысты. Баланың фонематикалық естуі, дыбыстарды дұрыс айтуы, буындық құрылымды түсінуі оқу және жазу дағдыларының негізін құрайды. Егер бала дыбыстарды дұрыс ажырата алмаса, ол әріптерді де дұрыс меңгере алмайды. Осыған байланысты мектепалды даярлық тобында логопедиялық жаттығуларды жүйелі түрде қолдану

маңызды. Дыбыстық талдау, буынға бөлу, сөз құрастыру сияқты тапсырмалар баланың тілдік қабілеттерін дамытады.

Артикуляциялық гимнастика жазу мен оқу дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Тіл, ерін және жақ бұлшықеттерін дамытуға бағытталған жаттығулар дыбыстарды дұрыс айтуға көмектеседі. Бұл өз кезегінде баланың оқу кезінде сөздерді дұрыс тануына және жазу кезінде қателіктерді азайтуына ықпал етеді. Логопедиялық жұмыс педагогикалық процестің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылуы тиіс.

Әдістемелік тұрғыдан алғанда, көркем жазу мен оқу сауаттылығын қатар дамыту үшін арнайы интеграциялық модельдер қажет. Осындай модельдердің бірі – «дыбыс–әріп–қимыл» жүйесі. Бұл модельде бала алдымен дыбысты естиді, кейін оны әріппен сәйкестендіреді және соңында оны жазу арқылы бекітеді. Бұл тәсіл сенсорлық арналардың барлығын қамтып, оқыту процесінің тиімділігін арттырады.

Тағы бір тиімді әдістемелік бағыт – көпарналы оқыту (multisensory learning). Бұл әдісте көру, есту, сезіну және қозғалыс арқылы ақпарат беру жүзеге асырылады. Мысалы, бала әріпті тек көру арқылы емес, оны ауада жазу, құмда салу, түрлі материалдардан құрастыру арқылы меңгереді. Мұндай тәсіл әртүрлі оқу стиліндегі балаларға тиімді әсер етеді.

Көркем жазу дағдыларын қалыптастыруда графомоторлық жаттығулар жүйесін қолдану маңызды. Бұл жаттығулар баланың қол қимылдарын үйлестіруге, жазу жылдамдығын арттыруға және әріптердің дұрыс пішінін қалыптастыруға бағытталған. Графикалық диктанттар, сызықтық өрнектер, штрихтау тапсырмалары жазуға дайындықты күшейтеді.

Оқу сауаттылығын дамытуда мәтіндік интерпретация дағдыларын ерте кезеңнен қалыптастыру қажет. Балаларға қарапайым мәтіндер ұсынылып, оларды түсіну, негізгі ойды анықтау, кейіпкерлерді сипаттау сияқты тапсырмалар беріледі. Бұл олардың аналитикалық ойлауын дамытып, мәтінмен жұмыс істеу қабілетін арттырады.

Инклюзивті білім беру жағдайында бұл бағыттағы жұмыс ерекше маңызға ие. Әртүрлі даму ерекшеліктері бар балалар үшін жеке әдістемелік тәсілдер қолданылуы тиіс. Мысалы, дислексия немесе дисграфия белгілері байқалатын балаларға арнайы түзету жаттығулары ұсынылады. Бұл балалардың оқу процесіне толыққанды қатысуына мүмкіндік береді.

Цифрлық нейропедагогика қазіргі білім беру жүйесінде жаңа бағыт ретінде қалыптасуда. Бұл бағытта арнайы бағдарламалар мен қосымшалар арқылы баланың оқу және жазу дағдылары дамытылады. Мысалы, дыбыстық жаттығулар, интерактивті жазу тапсырмалары, ойын форматындағы оқу бағдарламалары баланың қызығушылығын арттырады және оқу процесін жеңілдетеді.

Мектепалды даярлық топ тәрбиешісінің кәсіби рөлі бұл процесте ерекше маңызды. Тәрбиеші баланың даму ерекшеліктерін ескеріп, оқу процесін жеке дара ұйымдастыруы тиіс. Ол нейропсихологиялық және логопедиялық әдістерді тиімді үйлестіре отырып, баланың оқу және жазу дағдыларын кешенді түрде дамытады. Педагогтің кәсіби құзыреттілігі мен шығармашылық көзқарасы оқу процесінің сапасын анықтайтын негізгі факторлардың бірі болып табылады.

Осылайша, көркем жазу мен оқу сауаттылығын қатар дамыту – мектепалды даярлық кезеңіндегі негізгі міндеттердің бірі. Бұл процесс кешенді тәсілді, заманауи әдістерді және тәрбиешінің кәсіби шеберлігін талап етеді. Баланың шығармашылық, танымдық және тілдік қабілеттерін үйлесімді дамыту арқылы оның мектепке дайындық деңгейі жоғарылайды және болашақ оқу жетістіктеріне негіз қаланады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Венгер Л. А. Психология развития детей дошкольного возраста. – М.: Просвещение, 2020. – 304 с.
2. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. – М.: Интеллект-Центр, 2020. – 544 с.
3. Е. С. Современные педагогические технологии. – М.: Академия, 2021. – 272 с.
4. Солдатова Г. У. Цифровая социализация детей. – М.: Просвещение, 2022. – 192 с.

УДК 376.36

Имаш Гүлбану Мұхашқызы
Логопед, магистр, педагог
Психологиялық педагогикалық түзету кабинеті
Жамбыл облысы, Шу қаласы

ДИЗАРТРИЯСЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІН ТҮЗЕТУДЕ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ТЕЙПТЕУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Мақалада дизартриясы бар балалардың сөйлеу тіліндегі бұзылыстарды түзетуде логопедиялық тейптеу әдісін қолданудың тиімділігі қарастырылады. Дизартрия – орталық жүйке жүйесінің органикалық зақымдануы нәтижесінде пайда болатын күрделі сөйлеу тілінің бұзылыстарының бірі. Мұндай жағдайда артикуляциялық аппараттың қозғалысы әлсіреп, дыбыстардың дұрыс айтылуы бұзылады. Соңғы жылдары логопедиялық тәжірибеде инновациялық әдістердің бірі ретінде кинезиологиялық тейптеу кеңінен қолданылып келеді. Бұл әдіс артикуляциялық бұлшықеттердің тонусын реттеуге, сөйлеу моторикасын жақсартуға және түзету жұмысының тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Мақалада логопедиялық тейптеу әдісінің теориялық негіздері, қолдану ерекшеліктері және түзету жұмысының нәтижелері сипатталады.

Түйін сөздер: дизартрия, сөйлеу тілі бұзылысы, логопедиялық жұмыс, тейптеу әдісі, артикуляциялық моторика, түзету жұмысы

Қазіргі таңда мектепке дейінгі жастағы балалар арасында сөйлеу тілінің түрлі бұзылыстары жиі кездеседі. Солардың ішінде дизартрия – балалардың сөйлеу тілінде жиі байқалатын күрделі бұзылыстардың бірі болып табылады. Бұл бұзылыс орталық жүйке жүйесінің органикалық зақымдануы нәтижесінде пайда болады және артикуляциялық аппараттың қозғалысының әлсіреуімен сипатталады.Дизартрия кезінде тіл, ерін және жұмсақ таңдай бұлшықеттерінің қозғалысы шектеледі. Нәтижесінде дыбыстардың дұрыс айтылмауы, сөйлеудің анық еместігі және дауыс ырғағының бұзылуы байқалады.[1]Сондықтан мұндай балалармен жүргізілетін логопедиялық жұмыс кешенді түрде ұйымдастырылуы тиіс.Соңғы жылдары логопедия саласында түзету жұмысының тиімділігін арттыру мақсатында түрлі инновациялық әдістер қолданылып келеді. Солардың бірі – логопедиялық тейптеу әдісі.

Балаларда қозғалыс және бұлшықет дамуы олардың физикалық және психологиялық дамуы үшін маңызды рөл атқарады. Қазіргі уақытта логопедия мен физиотерапияда кинезиотейпинг әдісі балалардың бұлшық ет тонусын реттеу, қозғалыс үйлестіруін жақсарту және ауырсынуды азайту мақсатында кеңінен қолданылады.Балалардағы бұлшықет және буын жүйесінің дұрыс дамуы олардың жалпы физикалық дамуы мен оқу қабілетіне тікелей әсер етеді. Кинезиотейпинг әдісі – бұлшық ет тонусын реттеу, проприоцепцияны жақсарту және қозғалыс үйлесімділігін қолдау үшін қолданылатын заманауи терапевтік әдістердің бірі.

Дизартриясы бар балаларда келесі белгілер байқалады:

-артикуляциялық аппараттың әлсіз қозғалысы

-тіл және ерін бұлшықеттерінің тонусының бұзылуы

-дыбыстардың бұрмаланып айтылуы

-сөйлеу қарқыны мен ырғағының өзгеруі

-тыныс алу мен дауыс үйлесімінің бұзылуы.[2]

Мұндай ерекшеліктер баланың сөйлеу тілінің дамуына кері әсер етеді. Сондықтан логопедиялық жұмыстың негізгі мақсаты – артикуляциялық аппараттың қозғалысын дамыту және сөйлеу дағдыларын қалыптастыру.[3]

Логопедиялық тейптеу – арнайы эластикалық таспаларды қолдану арқылы бұлшықет тонусын реттеуге және артикуляциялық аппараттың жұмысын белсендіруге бағытталған әдіс.

Тейптер теріге жапсырылады және бұлшықеттерге жеңіл механикалық әсер береді. Бұл әсер жүйке рецепторларын белсендіреді және бұлшықеттердің жұмысын жақсартады.

Тейптердің негізгі артықшылықтары:

-бұлшықет тонусын қалыпқа келтіреді

-қан айналымын жақсартады

-артикуляциялық қозғалысты белсендіреді

-сөйлеу моторикасын дамытуға ықпал етеді

Логопедиялық тәжірибеде тейптер көбінесе келесі аймақтарға жапсырылады:

-ерін айналасы

-ұрт бұлшықеттері

-иек аймағы

-тіл асты аймағы

Тейптер 3–5 күн аралығында қолданылуы мүмкін. Осы уақыт ішінде логопедиялық жаттығулар, артикуляциялық гимнастика және тыныс алу жаттығулары жүргізіледі.Тейптеу әдісін қолдану нәтижесінде:

-артикуляциялық аппараттың қозғалысы жақсарады

-тіл және ерін бұлшықеттерінің белсенділігі артады

-дыбыстардың дұрыс айтылуы қалыптасады

-сөйлеу анық әрі түсінікті бола бастайды.[5]

Дизартриясы бар балалармен жүргізілетін логопедиялық жұмыс кешенді түрде ұйымдастырылуы тиіс. Мұндай жұмыс барысында артикуляциялық гимнастика, тыныс алу жаттығулары, логопедиялық массаж және түрлі педагогикалық әдістер қолданылады. Соңғы жылдары осы әдістердің қатарын логопедиялық тейптеу толықтырып отыр.Тейптеу әдісі бастапқыда медицина мен спорт саласында қолданылған. Бұл әдіс арнайы серпімді таспаларды (тейптерді) теріге жапсыру арқылы бұлшықеттердің жұмысын жақсартуға бағытталған. Тейптер бұлшықеттерге жеңіл механикалық әсер беріп, жүйке рецепторларын белсендіреді. Нәтижесінде қан айналымы жақсарып, бұлшықеттердің қозғалысы белсенді бола бастайды. Кейіннен бұл әдіс реабилитация саласында кеңінен қолданылып, логопедия саласына да енгізілді.

Логопедиялық тейптеу – арнайы серпімді таспаларды бет және артикуляциялық аймақтарға жапсыру арқылы сөйлеу аппаратының бұлшықеттерін ынталандыруға бағытталған әдіс. Бұл әдіс артикуляциялық мотериканы дамытуға, бұлшықет тонусын қалыпқа келтіруге және сөйлеу дыбыстарын дұрыс айтуға көмектеседі.

Дизартриясы бар балаларда көбінесе тіл мен ерін бұлшықеттерінің әлсіздігі байқалады.[4] Мұндай жағдайда бала қажетті артикуляциялық қозғалыстарды толық орындай алмайды. Тейптеу әдісі осы бұлшықеттердің жұмысын белсендіруге мүмкіндік береді. Тейптер теріге жапсырылған кезде бұлшықеттерге тұрақты сенсорлық әсер береді. Бұл әсер жүйке жүйесіне сигнал жіберіп, бұлшықеттердің белсенділігін арттырады.[6]

Логопедиялық тәжірибеде тейптер көбінесе бет пен артикуляциялық аппарат аймақтарына қолданылады. Мысалы, ерін айналасына жапсырылған тейптер ерін бұлшықеттерінің қозғалысын жақсартуға көмектеседі. Ұрт аймағына қолданылған тейптер бет бұлшықеттерінің белсенділігін арттырады. Ал иек және тіл асты аймақтарына жапсырылған тейптер артикуляциялық аппараттың жұмысын жақсартуға ықпал етеді. Тейптеу әдісін қолдану барысында белгілі бір ережелер сақталуы тиіс. Ең алдымен логопед баланың сөйлеу аппаратының жағдайын анықтайды. Бұл үшін арнайы диагностика жүргізіледі. Диагностика нәтижесінде артикуляциялық бұлшықеттердің әлсіз немесе кернеулі екендігі анықталады. Содан кейін ғана тейптерді қолдану тәсілі таңдалады.

Тейптер әдетте бірнеше күн бойы қолданылады. Бұл уақыт ішінде бала логопедиялық жаттығуларды орындап, артикуляциялық гимнастика жасайды. Тейптеу әдісі басқа түзету

әдістерімен бірге қолданылған жағдайда оның тиімділігі арта түседі.Логопедиялық тейптеудің негізгі артықшылықтарының бірі – оның қауіпсіздігі мен қолайлылығы. Тейптер терінің қозғалысына кедергі келтірмейді және баланың күнделікті әрекеттеріне әсер етпейді. Сонымен қатар бұл әдіс ауыртпалықсыз және баланың психологиялық жағдайына кері әсер етпейді

Дизартриясы бар балаларға тейп қолдану схемасы.

1. *Ерін бұлшықеттерін белсендіру схемасы*

• мұрын

● ← ерін бұрышы

Қолдану тәсілі:

1.Тейп ұзындығы: 3–4 см

2.Ерін бұрышынан жоғары бағытта жапсырылады

3.Керілу: 10–15 %

Мақсаты:

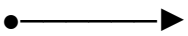
1.ерін бұлшықеттерін белсендіру

2.ерін жабылуын жақсарту

3.б, п, м дыбыстарын қою

Логопедиялық тәжірибеде тейп еріннің қозғалысын бақылауға және сөйлеу моторикасын жақсартуға көмектеседі.

2.*Ұрт бұлшықеттеріне тейп қолдану схемасы* мұрын

ұрт ортасы құлақ

Қолдану тәсілі

1. Тейп ұзындығы: 4–5 см
2. Ұрт ортасынан құлақ бағытына қарай
3. Керілу: 10–15 %

Мақсаты

1.ұрт бұлшықеттерін белсендіру

2.артикуляциялық тұрақтылықты арттыру

3.с, з, ш, ж дыбыстарын айтуға көмектесу

3. *Иек бұлшықеттерін белсендіру схемасы*

Төменгі ерін

иек

Қолдану тәсілі

1.Тейп ұзындығы: 3–4 см

2.Иек ортасынан төмен бағытта жапсырылады

3.Керілу: 10 %

Мақсаты

1. төменгі жақ тұрақтылығын арттыру
2. артикуляциялық қозғалысты жеңілдету

4. *Тіл асты бұлшықеттеріне тейп қолдану схемасы*

Қолдану тәсілі

1. Тейп ұзындығы: 4–5 см
2. Иектің астынан мойынға қарай V тәрізді
3. Керілу: 10–15 %

Мақсаты

1.тіл қозғалысын белсендіру

2.р, л дыбыстарын қоюға көмектесу

Кинезиологиялық тейп бұлшықеттерге тұрақты сенсорлық әсер беріп, жүйке рецепторларын белсендіреді және бұлшықет қызметін жақсартуы мүмкін.

Тейптеу әдісін қолдану нәтижесінде дизартриясы бар балалардың артикуляциялық аппаратының қозғалысы жақсарады. Тіл мен ерін бұлшықеттері белсенді жұмыс істей бастайды. Бұл өз кезегінде дыбыстарды дұрыс айтуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар сөйлеу анық әрі түсінікті бола бастайды.Зерттеулер мен практикалық тәжірибе көрсеткендей, логопедиялық тейптеу әдісін қолдану сөйлеу моторикасын дамытуға және түзету жұмысының тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Бұл әдіс әсіресе артикуляциялық аппараттың бұлшықеттері әлсіз болған жағдайда жақсы нәтиже береді.

Қорыта айтқанда, дизартриясы бар балалардың сөйлеу тілін түзету – жүйелі және кешенді жұмысты талап ететін процесс. Мұндай жағдайда логопедиялық жұмыста инновациялық әдістерді қолдану маңызды.Логопедиялық тейптеу әдісі артикуляциялық аппараттың бұлшықеттеріне оң әсер етіп, сөйлеу моторикасын дамытуға мүмкіндік береді. Сондықтан бұл әдісті логопедиялық тәжірибеде қолдану түзету жұмысының тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Волкова Л.С. Логопедия: учебник для студентов педагогических вузов. – Москва: ВЛАДОС, 2004. – 704 с.

2. Лалаева Р.И. Нарушения речи у детей. – Санкт-Петербург: Союз, 2003. – 256 с.

3. Левина Р.Е. Основы логопедии. – Москва: Просвещение, 1989. – 223 с.

4. Жукова Н.С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. – Москва: Просвещение, 1994. – 256 с.

5. Касе К., Уоллис Дж., Касе Т. Кинезиологическое тейпирование. Практическое руководство. – Москва: Спорт, 2015. – 272 с.

6. Васильева Н.А. Кинезиологическое тейпирование в реабилитации. – Санкт-Петербург: Питер, 2017. – 224 с.

7. Морозова Л.А. Применение кинезиологического тейпирования в коррекционной педагогике. – Москва: Логос, 2018. – 198 с.

Амреева Кулмира Сатовна
Физика пәнінің мұғалімі
№62 Н.Төреқұлов атындағы жалпы орта мектеп
Шымкент қаласы

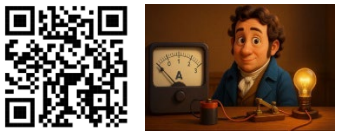

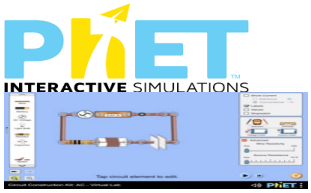
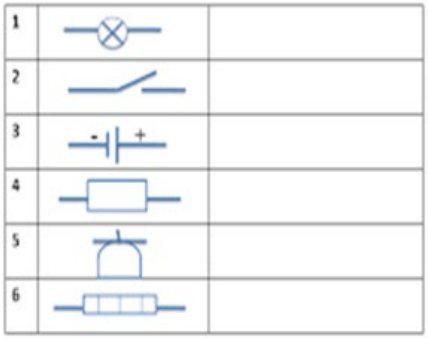
ЭЛЕКТР ТІЗБЕГІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚҰРАМДЫ БӨЛІКТЕРІ. ТОК КҮШІ. КЕРНЕУ

Білім беру ұйымының атауы	**№62 Н.Төреқұлов атындағы жалпы орта мектеп**
Пәні	**Физика**
Бөлім	**Тұрақты электр тогы**
Педагогтың аты-жөні:	**К.С.Амреева**
Күні :	
Сынып:	**8а**
Сабақтың тақырыбы	**Электр тізбегі және оның құрамды бөліктері. Ток күші. Кернеу**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	8.4.2.2 – электр схемасын графикалық бейнелеуде электр тізбегі элементтерінің шартты белгілерін қолдану; 8.4.2.3 – ток күші мен кернеудің физикалық мағынасын, оның өлшем бірлігін түсіндіру.
Сабақтың мақсаты: *(Негіздеме: Мемлекет басшысы Қ.Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың II,III, IV отырыстарында берген тапсырмасы, ҚР Оқу-ағарту министрлігінің №123 бұйрығы)*	• Электр схемасын графикалық бейнелеуді үйренеді; • Электр тізбегі элементтерінің шартты белгілерін қолданады; • Ток күші мен кернеудің физикалық мағынасын , оның өлшем бірлігін түсінеді; «Заң және тәртіп» құндылығы

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыты	**Педагогтың әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы **7 минут**	1.Ұйымдастыру; Оқушыларды түгелдеу. Атмосфералық ахуал арқылы көңіл күйлерін білу (Т ережесі) «Адал азамат» бағдарламасындағы «Заң және тәртіп» құндылығын оқыту процесін ұйымдастыру кезеңінен бастап, сабақтың әрбір кезеңінде жүргіземін»	**Оқушылар сәлемдеседі, оқу құралдарын дайындап,сабақ қа дайын екенін көрсетеді.** **Атмосфералық ахуал арқылы көңіл күйлерін көрсетеді. (Т ережесіне келетін сөздер айту)**		**Презента-ция** **Презента-ция**

	2.Үй тапсырмасы Бұл тапсырма **сәйкестендіру** түрінде орындалады. Яғни **сол жақтағы ұғымдарды оң жақтағы сипаттамаларымен дұрыс жұптастыру** қажет.	Оқушы берілген сәйкестендіру тапсырмасымен танысады. Сол жақта берілген ұғымдарды және оң жақтағы сипаттамаларды мұқият оқып шығады. Таңдалған жауаптардың дұрыстығын тексеріп, тапсырманы толық орындағаннан кейін нәтижені ұсынады.	Дескриптор: - Энергия түрлері мен ток көздерін біледі; - Олардың айырмашылықтарын ажырата алады; - Электр тогы,электр тогының пайда болу шарттарын біледі; 1 балл;	8 сынып оқулығы https://wordwall.net/resource/45508036
Сабақтың ортасы 30 минут	**3.Жаңа сабақ** **“Миға шабуыл” әдісі/ Жұптық жұмыс** Жаңа сабақтың тақырыбын сынып бөлмесіндегі электр тогына байланысты ситуациялық сұрақ қою арқылы ашу. **Бейнекөрсетілімнен көрсетілімнен кейінгі ой.** «Заң және тәртіп» **құндылығын қолданамын** Тақырыпқа сәйкес өзім теория мен формулаларға түсіндірме жасаймын. **(**Пирамида салу арқылы формулаларды қалай түрлендіруге болатынын түсіндіремін) **4 «Біліміңді шында!» әдісі / Жеке жұмыс (шам,амперметр,вольтметр,сымдар,ток көзі,кілт)құралдарды қолданып электр тізбегін құру.**	Оқушылар ситуациялық сұраққа сынып бөлмесіндегі электр тогының келуі арқылы түсіндіреді. Жаңа тақырыпты ашып, оқушылар берілген тапсырмаларды жұппен және жеке орындайды. 	**Дескриптор:** - Оқушылар ситуациялық сұраққа жауап беру барысында сынып бөлмесіндегі электр тогының келу жолын дұрыс түсіндіре алады. - Электр тізбегінің құрамды бөліктерін (ток көзі, өткізгіш, қосқыш, тұтынушы) атап көрсете алады. - Ток күші мен кернеудің мағынасын нақты мысал арқылы түсіндіре алады. 2 балл	https://youtu.be/VaR6XPF_vIo?si=dsnupuKVXfbuewRb

	1.Қарапайым электр тізбегін құрып, оның құрамдас бөліктері**(шам,амперметр,вольтметр,сымдар,ток көзі,кілт)** арқылы тізбек құрастырыңыз; 2.Кернеу мен ток күшін өлшейтін құралдар қалай жалғанады? 3.Ток күші мен кернеу арасындағы байланысты тәжірибе жасап анықтаңыз,шамды жағыңыз. **Саралау тәсілі:** Әр қатарға қабілеті әр түрлі оқушыларды отырғызамын. Бір-біріне қолдау көрсете отырып, тапсырманы жеке- жеке телефонда орындайды.Дайындалуға уақыт беріледі. Оқушылар бір -біріне қолдау көрсетеді. **«Заң және тәртіп» құндылығын қолданамын** **5.Сәйкестендіру тапсырмасы/ Жеке жұмыс** Берілген шартты белгілерді оң жақтағы сөздермен сәйкестендіріңіз. **Саралау тәсілі:** Сәйкестендіру тапсырмасын беремін.Әрқайсысы	Оқушылар PhET виртуалды зертханасы бойынша электр тізбегін құру үшін тақтада берілген құралдарды қолданып электр тізбегін құрады. Осы арқылы электр тізбегінің элементтерін дұрыс қосып, ток күші мен кернеудің физикалық мәнін тәжірибе жүзінде түсіндіреді. Оқушылар шартты белгілерді сәйкес сөздермен сәйкестендіреді. Оқушылар берілген есепті мұқият оқып, оларды ХБЖ жүйесіне келтіреді. Ток күші мен кернеудің өлшем бірліктерін ампер мен вольтқа айналдырады. Есептің шартын жазады, қажетті формулаларды таңдап, есептеулер	**Дескриптор:** - Электр тізбегін стиммуляциялық бағдарлама көмегімен сызбасын жинақтап бейнелеуді біледі; - Электр тізбегі элементтерінің шартты белгілерін стиммуляцияда тиімді қолдана алады; - Ток күшінің, кернеудің физикалық мағынасын, оның өлшем бірлігін түсіне алады; - Ток күші мен зарядттың бағытын зерттейді; **2 балл** **Дескриптор:** - Электр тізбегі элементтерінің шартты белгілерін тани алады. - Шартты белгілерді тиісті атауларымен дұрыс сәйкестендіре біледі. - Әр элементтің тізбектегі қызметін қысқаша түсіндіре алады. **1 балл** Дескриптор: - Есептің шартын дұрыс жазады; - Мили, микро өлшем	**https://phet.colorado.edu/en/simulations/circuit-construction-kit-ac-virtual-lab** *Жұмыс парақтар* *Көрнекі құралдар (электр тізбегінің сызбалар)*

	ойлау қабілетін жылдам көрсете отырып, тапсырманы орындайды. Тапсырманы орындауда оқушылар бір- біріне қолдау көрсетеді. **6. Жұптық жұмыс. «Кім жылдам » әдісі/ Оқулықпен жұмыс** **15 жаттығу** №1 I_1 = 200 мА, I_2 = 420 мкА, I_3 = 0,034 А ток күштерін ампермен өрнектеңдер. №2 U_1 = 240 мВ, U_2 = 340 кВ, U_3 = 780 мкВ ток күштерін Вольтметрмен өрнектеңдер. №3 Қолшамның ток күші 200мА.Қолшам 12 мин жұмыс жасағанда шиыршықтың көлденең қимасынан қанша электрон өткен. Элементар заряд $e = 1{,}6 \cdot 10^{-19}$Кл тең. **Саралау тәсілі:** Есептерді шығару барысында оқушы белсенді болады. Жауапкершілікті сезінеді. Өз ісіне өзі жауапты екеніне дағдылана бастайды.	жүргізеді. Үшінші есепте заряд пен электрон санының байланысын қолданып, есептің жауабын табады. Жұпта бір-бірінің шешу жолын тексеріп, ортақ қорытынды жасайды. 	бірліктерін ХБЖ жүйесіне айналдыра алады; - Ток күші мен кернеуді ампер және вольтпен дұрыс өрнектейді; - Электрон саны мен заряд арасындағы байланысты қолдана алады; - Есептердің жауабын дәл және дұрыс шығарады. **2 балл**	
Сабақтың соңы **8 минут** **Кері байланыс:** **Бағалау:** **Үй тапсырмасы:**	**Сұрақ жауап** «Батареясы» әдісі бойынша оқушыларды екі жақты батареяны қолдана отырып кері байланыс жасау және өзін -өзі бағалау. Электр тізбегі және оның құрамды бөліктері. Ток күші. Кернеу,№3	Оқушылар сабақты қорытындылау тапсырмасын орындап, бүгінгі сабақтан алған білімдерін бекітеді. Сабаққа кері байланыс қалдырады. Өзін өзі бағалау парағында бағалап сабақтың соңында хабарлайды.	Дескриптор: - Электр тізбегі элементтерінің шартты белгілерін біледі; - Кернеудің физикалық мағынасын, оның өлшем бірлігін түсінеді; **1 балл** **Өзін-өзі бағалау парағы «Батарея»** әдісі бойынша **Зарядым толды** **10 балл** **9 балл** **8 балл** **7балл** **6 балл** **5 балл** **4 балл** **3 балл** **2 балл** **1балл**	https://wordwall.net/resource/66311814 *Кері байланыс стиккер* *Бағалау парағы*

Есетова Айдана Аманбаевна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
"Қызылорда облысының білім басқармасының Қызылорда қаласы бойынша білім бөлімінің
"№ 290 орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған авторлық бағдарлама негізінде ғылыми мақала.

Кіріспе

Қазіргі білім беру үдерісінде функционалдық сауаттылық оқушылардың оқу дағдылары мен өмірлік қабілеттерін қалыптастырудың маңызды компоненті болып табылады. Функционалдық сауаттылық-бұл ақпаратты іздеу, өңдеу, талдау және оны нақты өмірлік немесе оқу жағдайларында тиімді қолдану қабілеті. Бастауыш сынып кезеңінде функционалдық сауаттылықты дамыту оқушының интеллектуалды, шығармашылық және әлеуметтік дамуына тікелей ықпал етеді. Мұғалімдердің кәсіби әрекетінде функционалдық сауаттылықты тиімді енгізу арқылы білім беру сапасын арттыруға болады.

Негізгі бөлім

1.Функционалдық сауаттылықты дамыту әдістемелері: Функционалдық сауаттылықты бастауыш сыныпта дамыту түрлі әдістер арқылы жүзеге асады:

Проблемалық оқыту: Оқушыларға нақты өмірлік немесе оқу жағдайлары ұсынылады. Бұл әдіс ақпаратты талдап, қорытынды жасауға үйретеді.

Жобалық әдіс: Оқушылар шағын жобалар дайындау барысында ақпаратты жинау, сараптау және жүйелеу дағдыларын қалыптастырады.

Интерактивті әдістер: Дебат, рөлдік ойын, топтық талқылаулар оқушылардың коммуникациялық және ақпараттық дағдыларын жетілдіреді.

2.Сабақтарда қолданылатын практикалық жолдар

Ақпараттық сауаттылық тапсырмалары: Мәтіннен маңызды ақпаратты бөліп алу, сызбалар мен кестелер құрастыру.

Математикалық функционалдық сауаттылық: Есептерді өмірлік жағдайлармен байланыстыра шешу, қарапайым статистикалық мәліметтерді талдау.

Критикалық ойлау жаттығулары: «Не үшін?» немесе «Қалай?» деген сұрақтарға жауап іздеу.

Топтық және жеке жобалар: Қысқа зерттеу жұмыстарын жасау, постер немесе презентация дайындау.

3.Бағдарламалық қолдау және ресурстар

Авторлық бағдарлама функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған модульдер мен тапсырмаларды қамтиды. Мысалы, «Ақпаратты іздеу», «Мәтінмен жұмыс», «Математикалық ойлау» блоктары оқушылардың дағдыларын жүйелі түрде қалыптастырады.

4.Бағалау жүйесі

Функционалдық сауаттылықты бағалау дәстүрлі тесттермен шектелмейді. Бағалау келесі критерийлер бойынша жүргізіледі:

-Практикалық тапсырмаларды орындау сапасы;

-Топтық және жеке жобаларды қорғау;

-Дағдыларды күнделікті сабақ барысында қолдану деңгейі.Мұндай кешенді бағалау оқушылардың теориялық білімін практикада қолдану қабілетін нақты көрсетеді.

Қорытынды

Функционалдық сауаттылықты дамыту-заманауи білім беру жүйесінің басым бағыттарының бірі. Авторлық бағдарлама арқылы мұғалімдер сабақ үдерісін тиімді ұйымдастырып, оқушылардың ақпараттық, математикалық және коммуникативтік

дағдыларын жүйелі түрде жетілдіре алады. Интерактивті әдістерді қолдану, жобалық жұмыстарды ұйымдастыру және кешенді бағалау жүйесі функционалдық сауаттылықты дамыту жолындағы негізгі тәсілдер болып табылады. Нәтижесінде, оқушылардың оқу жетістіктері артып, өмірлік дағдылары қалыптасады, бұл білім беру сапасының жаңа деңгейіне жетуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Айтбаев, К. (2020). *Бастауыш сыныпта функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары*. Алматы: Білім баспасы.
2. Нұркенов, А. (2019). *Инновациялық оқыту әдістері*. Астана: Ғылым.

Бақытжан Арайлым[1] - “7М01503 -Химия” білім беру бағдарламасының магистранты
Бейсембаева Луиза Кимашкеевна[2] - доцент
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Алматы қаласы

ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ ТАЛАПТАРЫНА СӘЙКЕС ХИМИЯЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚҰРАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада химия сабақтарында қалыптастырушы бағалауды тиімді енгізу жолдары мен тапсырмалар құрастырудың негізгі принциптері талданған. Зерттеу барысында FACTs әдістерінің оқушылардың танымдық дағдыларына әсері, Блум таксономиясының деңгейлері бойынша тапсырмалар жүйесі және контекстік оқытудың маңызы айқындалды.

Кілт сөздер: химиялық білім беру, қалыптастырушы бағалау әдістері (FACTs), Блум таксономиясы, контекстік оқыту, кері байланыс.

Кіріспе

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде бағалау үдерісі өзінің дәстүрлі мағынасынан едәуір өзгеріске ұшырап, оқытудың ажырамас және стратегиялық маңызды компонентіне айналды [1]. Бұрын бағалау көбінесе білім алушылардың оқу жетістіктерін қорытындылау және сандық көрсеткіштер арқылы өлшеу құралы ретінде қарастырылса, бүгінгі таңда ол оқу үдерісін жетілдіруге бағытталған, оқушының танымдық дамуын қолдайтын және білім сапасын арттыруға ықпал ететін кешенді механизм ретінде танылады [2]. Осы тұрғыдан алғанда, бағалау тек нәтиже емес, оқу барысының өзіне әсер ететін белсенді құрал болып табылады.

Дәстүрлі жиынтық бағалау (summative assessment) оқу кезеңінің соңында білім алушылардың меңгерген білім деңгейін тіркеп, белгілі бір қорытынды баға қоюға бағытталған [3]. Алайда мұндай бағалау түрі оқыту процесінде туындайтын қиындықтарды уақытылы анықтауға және оларды түзетуге мүмкіндік бере бермейді. Ал қалыптастырушы бағалау (formative assessment), керісінше, оқушының оқу барысындағы жетістіктері мен қиындықтарын жүйелі түрде бақылап, дер кезінде кері байланыс беру арқылы білім сапасын арттыруға жағдай жасайды. Бұл бағалау түрі оқушылардың өзін-өзі реттеу дағдыларын қалыптастыруға, сыни ойлауын дамытуға және оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді.

Химия пәнін оқытуда қалыптастырушы бағалаудың маңызы ерекше, себебі бұл пән тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар практикалық дағдыларды, эксперименттік ойлауды және ғылыми дүниетанымды қалыптастыруды талап етеді. Осыған байланысты химиялық тапсырмаларды құрастыру барысында қалыптастырушы бағалау талаптарын ескеру – білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудағы маңызды шарттардың бірі. Мұндай тапсырмалар оқушылардың білімді өмірлік жағдаяттарда қолдану қабілетін арттырып

қана қоймай, олардың зерттеушілік дағдыларын, логикалық ойлауын және проблемаларды шешу қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы бағалаудың теориялық негіздері және педагогикалық тұжырымдамалары

Қалыптастырушы бағалау — бұл жай ғана оқушының білімін тексеру емес, оқу мен оқытудың сапасын арттыруға бағытталған үздіксіз педагогикалық процесс. Оның заманауи білім беру парадигмасындағы орнын анықтау үшін іргелі зерттеулерге сүйену қажет.

Қалыптастырушы бағалаудың тиімділігі туралы ең ауқымды және алғашқы дәлелдердің бірін Пол Блэк пен Дилан Уильям (1998) ұсынды. Олардың "Inside the Black Box" атты еңбегінде бағалаудың бұл түрі оқушылардың үлгерімін, әсіресе үлгерімі төмен оқушылардың көрсеткіштерін айтарлықтай жақсартатыны дәлелденді [1]. Авторлардың пікірінше, қалыптастырушы бағалаудың негізі — оқушыға берілетін кері байланыс, ол оқушының ағымдағы деңгейі мен мақсатты деңгейі арасындағы алшақтықты жоюға көмектесуі тиіс.

Кейінірек Дилан Уильям (2011) қалыптастырушы бағалаудың бес негізгі стратегиясын жүйелеп берді:

Оқу мақсаттары мен табыс критерийлерін нақтылау;

Түсіну деңгейін көрсететін тиімді талқылаулар мен тапсырмалар ұйымдастыру;

Оқушыны алға жылжытатын сындарлы кері байланыс;

Оқушыларды бірін-бірі оқыту ресурсы ретінде тарту;

Оқушының өз оқуының иесі (автономиясы) болуын қамтамасыз ету.

Кері байланыс және "Көрінетін оқыту" тұжырымдамасын Джон Хэтти (2009) өзінің 800-ден астам мета-анализге негізделген зерттеуінде оқу жетістігіне әсер ететін факторлардың ішінде "кері байланыстың" (feedback) әсер ету күші өте жоғары екенін көрсетті [2]. Хэтти бойынша, тиімді бағалау мұғалімге "Оқушы қалай оқып жатыр?" деген сұраққа жауап берсе, оқушыға "Мен келесі қадамда не істеуім керек?" деген бағыт беруі тиіс.

Өзін-өзі реттеу және когнитивтік аспектілер негізін Д. Никол мен Д. Макфарлейн-Дик (2006) қалыптастырушы бағалауды оқушының өзін-өзі реттеу (self-regulated learning) қабілетімен байланыстырады. Олардың пікірінше, бағалау оқушыға өз іс-әрекетін мониторингтеуге және стратегияларын өзгертуге мүмкіндік беретін ішкі кері байланысты тудыруы керек.

Химия сияқты күрделі пәндерде бағалаудың когнитивтік жүктемені ескеруі маңызды. А. Джонстоун (1991) атап өткендей, химия макроскопиялық, микроскопиялық және символдық деңгейлерден тұратындықтан, оқушылар үшін қиындық тудырады. Сондықтан, ҚБ тапсырмалары осы үш деңгейді біртіндеп игеруге бағытталып, оқушының когнитивтік мүмкіндіктеріне сай құрастырылуы тиіс.

Оқыту үшін бағалау (Assessment for Learning). В. Харлен (2007) бағалауды "оқу үшін бағалау" (AfL) ретінде қарастырады. Ол бағалаудың мақсаты тек балл қою емес, оқудың сапасын жақсарту үшін ақпарат жинау екенін айтады [3]. Бұл процесс мұғалім мен оқушының бірлескен әрекетін талап етеді.

Дегенмен, Р. Беннетт (2011) қалыптастырушы бағалауды енгізудегі қиындықтарды да атайды. Оның айтуынша, ҚБ — бұл жай ғана әдіс-тәсілдер жиынтығы емес, ол мұғалімнің пәндік білімі мен педагогикалық шеберлігінің (PCK) жоғары болуын талап ететін күрделі психометриялық және педагогикалық жүйе.

Халықаралық контекст және функционалдық сауаттылық

ЭЫДҰ (OECD, 2019) жүргізетін PISA зерттеулерінің нәтижелері көрсеткендей, қалыптастырушы бағалау мен метакогнитивтік стратегияларды қолданатын мектептерде оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығы жоғары болады. Бұл тапсырмалардың контекстік сипатта болуының және оқушының сыни ойлауын дамытудың маңыздылығын тағы да растайды.

Қалыптастырушы бағалау — бұл мұғалім мен оқушы арасындағы интерактивті процесс. Оның негізгі мақсаты — оқушыға қай деңгейде екенын, қайда ұмтылу керектігін және сол мақсатқа қалай жетуге болатынын түсіндіру.

Зерттеулер көрсеткендей, химия сабақтарында ҚБ-ны енгізу бес негізгі стратегияға сүйенуі тиіс:

Оқу мақсаттары мен табыс критерийлерін нақтылау.

Түсіну деңгейін анықтайтын тиімді сыныптық талқылаулар мен тапсырмалар ұйымдастыру.

Оқушыны алға жылжытатын кері байланыс беру.

Оқушыларды бір-біріне оқыту ресурсы ретінде тарту.

Оқушының өз оқуына жауапкершілігін арттыру (өзін-өзі бағалау).

Химия сабақтарында FACTs әдістерін қолдану ерекшеліктері

Химиялық тапсырмаларды құрастыруда *FACTs (Formative Assessment Classroom Techniques)* — сыныптық қалыптастырушы бағалау әдістері ерекше орын алады. Бұл әдістер оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартуға тиімді әсер ететіні зерттеулерде дәлелденген [1].

Негізгі FACTs әдістері және олардың химиядағы қолданылуы:

Сөздік квадраты (Vocabulary square/Frayer Model): Химиялық терминдермен жұмыс істеуге арналған. Оқушы терминнің анықтамасын, сипаттамасын, мысалдарын және "мысал емес" жағдайларын жазады. Бұл ұғымдық ойлауды дамытады.

K-W-L кестесі (Білемін – Білгім келеді – Үйрендім): Жаңа тақырыпты бастамас бұрын оқушылардың бұрынғы білімін өзектендіруге және сабақ соңында рефлексия жасауға көмектеседі.

Шығу картасы (Exit Card / 3-2-1): Сабақ соңында оқушылар 3 негізгі түсінік, 2 қызықты дерек және 1 сұрақ жазады. Бұл мұғалімге келесі сабақты жоспарлауға қажетті ақпарат береді.

Тұжырымдардың ақиқаттығы (True/False): Сабақ басында және соңында беріледі. Оқушылар өзгерістерді салыстырып, өз білімін бағалай алады.

Блум таксономиясы бойынша тапсырмалар деңгейі

Қалыптастырушы бағалау үдерісінде химиялық тапсырмаларды құрастыру кезінде Блумның қайта қаралған таксономиясындағы білім өлшемдерін (фактологиялық, концептуалды, процедуралық және метакогнитивті) ескеру оқушының танымдық дағдыларын тереңдетудің негізгі шарты болып табылады [4].

Химиялық тапсырмаларды құрастыруда Блумның қайта қаралған таксономиясын қолдану оқушылардың төменгі және жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын (LOTS және HOTS) теңдей дамытуға мүмкіндік береді [1].

Зерттеу нәтижелері FACTs әдістерін қолдану арқылы құрастырылған тапсырмалардың эксперименттік топтағы оқушылардың білім сапасын статистикалық тұрғыдан айтарлықтай арттырғанын көрсетті. Мұнда тапсырмалар білу мен түсінуден бастап, талдау мен жинақтауға (мысалы, химиялық эксперимент нәтижелерін болжау немесе есептердің баламалы жолдарын табу) бағытталуы тиіс.

Тапсырмаларды құрастырудың басты бағыттары:

- Білім деңгейлерін саралау: Тапсырмалар тек химиялық фактілер мен формулаларды жаттауға ғана емес (фактологиялық), сонымен қатар заңдылықтарды түсінуге (концептуалды) және есептерді шығару алгоритмдерін меңгеруге (процедуралық) бағытталуы тиіс.
- Құрылымдық жүйелілік: Химиялық тапсырмалар қарапайымнан күрделіге қарай ретімен құрылып, оқушының алған білімін жаңа жағдайларда қолдану қабілетін тексеруі қажет. Әрбір тапсырманың нақты дискрипторлары болуы шарт.
- Метакогнитивті даму: Қалыптастырушы бағалауға арналған жаттығулар оқушының өз оқу процесін бақылауына мүмкіндік беретін рефлексиялық сұрақтарды қамтуы тиіс. Бұл оқушыға қай жерде қателескенін және оны қалай түзетуге болатынын түсінуге көмектеседі.

Контекстік оқыту және тапсырмалар мазмұны

Контекстік тапсырмалар оқушылардың білімін өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың ғылыми сауаттылығын арттыруда маңызды рөл атқарады [3]. Мысалы, сүт қышқылының адам ағзасына әсері контексті оқушылардың "білуге деген қажеттілігін" тудырады.

Контекстік тапсырмаларға қалыптастырушы бағалауды қосу:

Оқушылардың білім олқылықтары мен жаңсақ түсініктерін (misconceptions) анықтауға көмектеседі.

Оқушылар арасындағы және мұғаліммен диалогты ынталандырады.

Тақырыпты тереңірек меңгеруге және мотивацияны арттыруға септігін тигізеді.

Мұғалім тәжірибесі мен кездесетін қиындықтар

Қалыптастырушы бағалау талаптарына сай тапсырмаларды әзірлеу мұғалімнен үлкен дайындықты талап етеді. Зерттеулер көрсеткендей, мұғалімдер келесідей кедергілерді атайды:

Уақыт тапшылығы (тапсырмаларды дайындау және жауаптарды талдау үшін).

Оқушылардың өзіне-өзі сын көзбен қарай алмауы және бағалау процесіне дайын болмауы.

Қалыптастырушы бағалаудың жиынтық бағалаудың көлеңкесінде қалуы.

Дегенмен, ҚБ-ны жүйелі қолданатын мұғалімдер оқушылардың сабаққа белсенділігі артып, білім сапасының жақсарғанын атап өтеді.

Қорытынды

Қалыптастырушы бағалау талаптарына сәйкес химиялық тапсырмаларды құрастыру оқыту сапасын арттырудың маңызды құралы болып табылады. FACTs әдістерін, контекстік оқытуды және Блум таксономиясын үйлестіру оқушылардың білімін тереңдетуге мүмкіндік береді [1; 2; 3].

Мұғалімдер үшін басты міндет — бағалауды "жазалау" құралынан "дамыту" құралына айналдыру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Babincáková,ˇ M.; Ganajová, M.; Sotáková, I.; Bernard, P. Influence of Formative Assessment Classroom Techniques (FACTs) on Student’s Outcomes in Chemistry at Secondary School. Journal of Baltic Science Education 2020, 19 (1), 36−49.

2. Babinčáková, M., Ganajová, M., & Bernard, P. (2023). Introduction of Formative Assessment Classroom Techniques (FACTs) to School Chemistry Teaching: Teachers' Attitudes, Beliefs, and Experiences. *Journal of Chemical Education*, 100, 3276-3290.

ОСОБЕННОСТИ СОСТАВЛЕНИЯ ХИМИЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ ФОРМИРУЮЩЕГО ОЦЕНИВАНИЯ

Аннотация: В статье анализируются пути эффективного внедрения формативного оценивания на уроках химии и основные принципы составления заданий. В ходе исследования определено влияние методов FACTs на познавательные навыки учащихся, система заданий по уровням таксономии Блума и значение контекстного обучения.

Ключевые слова: химическое образование, методы формативного оценивания (FACTs), таксономия Блума, контекстное обучение, обратная связь.

Калдыбаева Алуа Менилбековна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
№35 М.Мәметова атындағы жалпы орта білім беретін мектебі
Шымкент қаласы

ДАРА ЖӘНЕ КҮРДЕЛІ ЕТІСТІК

Білім беру ұйымының атауы	№35 ЖОББМ	
Пәні:	Қазақ тілі	
Бөлім:	Қоршаған орта	
Педагогтің аты-жөні:	Калдыбаева А.М	
Күні:		
Сынып: 2 В	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	**№110 сабақ. Дара және күрделі етістік.**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.2.4.1 өлеңдегі негізгі ойды анықтау: 2.3.5.1 қателерді табу, түзету және сөйлемдерден етістіктерді табу. 2.4.2.5 дара және күрделі етістікті анықтау	
Сабақтың мақсаты	Өлеңдегі негізгі ойды анықтайды. Сөйлемнен қателерді табады, түзетеді және сөйлемдерден етістіктерді табады.. Дара және күрделі етістікті анықтайды. ЕҢБЕККОРЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІБИ БІЛІКТІЛІК	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 3 мин	**Ұйымдастыру кезеңі** Оқушылардың назарын сабаққа аудару **Психологиялық ахуал** **“Көгершін”** **Топқа бөлу:** Бір қызықты нұсқа (ойын түрінде) **I топ:**«Жүгіру» тобы (дара) **II топ:**«Ойнап жүр» тобы (күрделі)	Оқушылардың назарын сабаққа аудару Пазл құрастырады	ҚБ: «Жарайсың» әдісі	Суреттер Слайдтар Суреттер

7 мин	**ІІІ топ:**«Оқу» тобы **ІY топ:**«Жазып отыр» тобы **«Біртұтас тәрбие»** тәрбие бағдарламасындағы құндылықтарды оқу процесіне ұйымдастыру кезінен бастап, сабақтың әрбір кезеңінде жүргіземін. **Құндылық мақсаты:** Адам өміріндегі, отбасындағы, қоғамдағы еңбектің құндылығын түсіну. **Өткенді қайталау** «Кітапхана» әдісі 24-жаттығу Дара етістікті күрделі етістікке айналдырып жаз. **Өсті, жуды, сүзді, озды, тоқыды** Өсіп келе жатыр, жуып отыр, сүзіп алды, озып кетті, тоқып отыр.	Үй тапсырмасын Оқиды	Дескриптор: Дара етістікті күрделі етістікке айналдырады-1б	Жи платфор масы
Сабақтың ортасы 5мин 10 мин 10 мин	**Жаңа сабақты ашу.** Дара және күрделі етістік **Ойын арқылы жаңа тақырыпқа шолу жасаймыз.** **Кітаппен жұмыс:** **25-жаттығу.** **Өлеңді мәнерлеп оқы.** Шыр-шыр еткен торғайды Аямасқа болмайды. Кіп-кішкентай торғайлар Ағаштарды қорғайды. **Дәптермен жұмыс:** **26-жаттығу.** Жаңылтпаштың қатесін түзеп жаз. Үмүт түбүт түтті, Түбүтті түтүп бітті. **Сергіту сәті** **Топтық жұмыс. 27-жаттығу** **1 топ: Мәтінді түсініп оқы.** Құстар тұмсығымен дән шоқып жейді. Жаңғақта шағады. Кейбір құстар үшкір тұмсықтарымен ұя салады және тесік оятын құрал ретінде пайдаланады. **Мәтіннен дара және күрделі етістікті табыңдар.**	Дара ,күрделі етістікті табады. Өлеңді мәнерлеп оқиды Жаңылтпаш тың қатесін табады Жаттығу жасайды Топтық жұмысты орындауда құндылық тапсырма орындай	**ҚБ: 1-10 балл** Дескриптор: Өлеңді түсініп, мәнерлеп оқиды-1б; Өлеңдегі негізгі ойды анықтайды-1б Етістіктерді табады-1б ; Дескриптор Жаңылтпаштың қатесін табады-1б Етістікті тауып, дара не күрделі екенін ажыратады-1б **ҚБ:Шапалақ**	Суреттер Оқулық Дәптер окулык Пазл суреттер

<table>
<tr>
<td></td>
<td>2 топ: Пазл құрастыру.
-Суреттен қандай құсты көріп отырсыңдар?
-Халық оны қандай құс деп атайды?
-Пайдасы туралы әңгімелеп көріңдер.
3 топ:
Сурет бойынша сөйлем құра.
Етістікті тап.

4 топ:
Етістіктің тиістісін қойып,сөйлемді көшіріп жаз

Жұптық жұмыс: 28-жаттығу
Кестені тиісті құс атауымен толтыр.

<table><tr><td>Үй құстары</td><td>Жабайы құстар</td></tr><tr><td>тауық</td><td>тырна</td></tr><tr><td>қаз</td><td>қоқиқаз</td></tr><tr><td>үйрек</td><td>ләйлек</td></tr></table></td>
<td>отырып қалыптасады.

Кестемен жұмыс жасайды

Жұптасып тапсырманы бірге талдап шығады.</td>
<td>Дескриптор
Мәтінді оқиды-1б
Сұрақтарға жауап береді-1б
құстардың пайдасы туралы топта талқылайды-1б

Дескриптор
Кестені толтырады-1б</td>
<td>Суреттер

Кесте</td>
</tr>
<tr>
<td>Қосымша тапсырма
2 мин

Сабақтың соңы
3 мин

5 мин</td>
<td>ҚЖ:
Саралау тапсырмалары
1-деңгей
Ортақ етістікті тап
2-деңгей
Қимылды білдіретін сөздерді сәйкестендір
3-деңгей
Суреттегі екі баланың әрекетін әңгімеле.
Сабақты бекіту.
ЖИ: «wordwall.» ойыны

Бағалау.

Үй тапсырмасы
29-жаттығу 81 бет
Үй маңайындағы құстарды бақыла.
Байқағандарың туралы мәтін құрап жаз.

Кері байланыс

</td>
<td>Сұрақтарға жауап береді

Үй тапсырмасын алады

Кері байланыс жасайды</td>
<td>Дескриптор
Сұрақтарға жауап береді-1б

«Музыкалық әуен» әдісі</td>
<td>Кеспе қағаз

ЖИ
Тапсырма лары

Өзін-өзі бағалау парағы

Жимен кері байланыс</td>
</tr>
</table>

Кулбаева Гауһар Жаннатқызы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
№35 М.Мәметова атындағы жалпы орта білім беретін мектебі
Шымкент қаласы

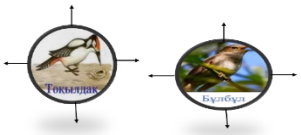

КЕМПІРҚОСАҚ

Білім беру ұйымыныңатауы	35 ЖОББМ	
Пәні:	Әдебиеттік оқу Атамұра	
Бөлім:	Қоршаған орта	
Педагогтіңаты-жөні:	Кулбаева Г.Ж	
Күні:		
Сынып: 2	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	**№ 83 сабақ. Кемпірқосақ.**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.2.7.1 Өлеңдегі мағынаны және көркемдегіш құралдарды анықтау,табу. 2.2.2.1 Қарапайым және нақтылау сұрақтарын қою және оның жауабын өлеңнен таба білу.	
Сабақтың мақсаты	Өлеңдегі мағынаны және көркемдегіш құралдарды анықтайды,табады Қарапайым және нақтылау сұрақтарын қояды және оның жауабын өлеңнен табады.	
Құндылық:	Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік нәтижеге жету мақсатын белгілеу және оны іске асыруды жоспарлау,ұйымдастыру және оған қол жеткізуге ұмтылу.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 10 мин	**Ұйымдастыру кезеңі** Психологиялық ахуал қалыптастыру Оқушылардың назарын сабаққа аудару «Біртұтас тәрбие» тәрбие бағдарламасындағы құндылықтарды оқу процесіне ұйымдастыру кезеңінен бастап, сабақтың әрбір кезеңінде жүргіземін. **Құндылық мақсаты:** Еңбекке, еңбек адамдарына деген құрмет көрсету Үй тапсырмасы Бұлбұл мен торғайды сипаттау,тақырып бойынша мәліметтер айту.Көрініс құру.	Сәлемдеседі «Қара жорға» әуеніне асықпен билейді. Көгершіндегі қаннатты сөздерді алады Сипаттайды, айтады.	ҚБ 10 Өзін өзі бағалау Дескриптор: Құстар туралы айтады	Презентация Музыка Суреттер Көгершін суреті және қанатты сөздер Құстар суреті

		Үй тапсырмасын айтады Оқушылардың назарын сабаққа аудару	Құстар суретімен бағалау 1 б	
Сабақтың ортасы 25мин	Жаңа сабақ ФС тапсырма Тақырыпты ашу **Ойқозғау 1-тапсырма.** Жұмбақты шеш. Алдым да әр түрінен жібек жіптің, Аспанға әшекейлеп кесте тіктім. М.Әлімбай өмірбаяны ЖИ. М.Әлімбай суретімен, өлең айтылады. Кемпірқосақ бейнебаянын тамашалау. Саралау: дереккөздер, ресурстар **Оқылым.** **2-тапсырма.** Суретке сай өлең жолдарын тап. Дәптерге жаз **3-тапсырма**. Топтық жұмыс 1 -топ Кемпірқосақтарды құрап, сөйлемді толықтыру. 2-топ Кемпірқосақ әңгімесін жазу 3-Кемпірқосақ туралы мәлімет айтып,ермексаздан кемпірқосақ жасау. Сергіту сәті	Интерактивті тақтамен,жұмбақ жауабын тауып,гүл астындағы жаңа тақырыпты табады. Интерактивті тақтадағы өлеңді тыңдайды, бейнебаянды тамашалайды. Өлеңді тауып, дәптерге жазады. Топтарда біріге, бірлесе отырып орындайды.	Дескриптор: Жұмбақты шешеді 1 б ҚБ: «Кемпірқосақ түстерін жинау» әдісі ҚБ: «Кемпірқосақ түстерін жинау» әдісі Дескриптор: Суретке сай өлең жолдарын табады-1б Дескриптор. Кемпірқосақтарды құрап, өлең шумағын оқиды Дескриптор. Кемпірқосақ әңгімесін жазады,оқиды Дескриптор. Кемпірқосақ туралы мәлімет айтып, ермексаздан	Интерактивті тақта Бейнебаян ЖИ Интерактивті тақта Суреттер Интерактивті тақта Интерактивті тақта

5 мин	 4-тапсырма «Торсық» әдісі.Торсықтағы тапсырмаларды орындап,торсық кеселерін жинау Жеке жұмыс Кемпірқосақ түстерін анықтап, зат түстерімен сәйкестендіру Жұппен жұмыс Кемпірқосақ түстерін бояу Саралау 5-тапсырма Тест. Интерактивті тақтадан, дұрыс жауапты шерту арқылы белгілеу Оқулықпен жұмыс.Өлеңді мәнерлеп оқу	Әуенмен нейро жаттығуын жасайды Сұрақтарға жауап беріп, өлең жолдарын тауып аяқтайды. Торсық кеселерін, интерактивті тақта арқылы жинайды. Сәйкестендіреді Кемпірқосақ түстерін бояйды. Дұрыс жауапты табады.Тақтадан дұрысын тауып, гүл шығарады. Өлеңді мәнерлеп оқиды	кемпірқосақ жасайды.1б ҚБ: «Кемпірқосақ түстерін жинау» әдісі Дескриптор: өлең жолдарын тауып аяқтайды.Торсық кеселерін жинайды 1 б ҚБ: «Кемпірқосақ түстерін жинау» әдісі Дескриптор Кемпірқосақ түстерін анықтап, зат түстерімен сәйкестендіреді 1 б Дескриптор Кемпірқосақ түстерін бояйды.1 б ҚБ: «Кемпірқосақ түстерін жинау» әдісі Тест жауаптарын табады.1 б Дескриптор Өлеңді мәнерлеп оқиды 1 б	Интерактивті тақта Сәйкестендіру кеспе қағазы Боямақ Интерактивті тақта Оқулық
Сабақтың соңы 5 мин	Саралау: мазмұнды саралау Бекіту – Сабақ барысында көңіл күйің қандай болды? – Неліктен? – Бүгін не білдің? – Сен үшін жаңалық не болды? – Сабаққа қатысуыңызды қалай бағалайсың? – Сабақта қандай қиындықтар туындады? – Сабақ аяқталғанда көңіл күйің қандай болды? Үй тапсырмасы Кемпірқосақ туралы мәлімет жинау,өлеңді мәнерлеп оқу. Кері байланыс 	Сұрақтарға жауап береді Сұрақтарға жауап беру арқылы мәтін мазмұнын ашады Үй тапсырмасын алады Кері байланыс жасайды	Дескриптор: Сұраққа жауап береді 1 б «Табиғаттағы гүлдер» әдісі	Интерактивті тақта

Жумадуллаев Давлат Илхомұлы
7М01502 – Информатика білім беру бағдарламасының 1 курс магистранты
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Алматы қаласы

ИНФОРМАТИКА САБАҒЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ МОТИВАЦИЯ МЕН КОГНИТИВТІ ДАМУҒА ЫҚПАЛЫ

Аңдатпа. Бұл мақалада информатика сабағында ойын технологияларын қолданудың оқушылардың оқу мотивациясы мен когнитивті дамуына әсері қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – геймификация элементтерінің оқу процесіндегі тиімділігін анықтау және олардың білім алушылардың белсенділігіне, қызығушылығына, сондай-ақ ойлау, есте сақтау және зейін сияқты когнитивті қабілеттеріне ықпалын талдау. Зерттеу барысында педагогикалық бақылау, сауалнама және салыстырмалы талдау әдістері қолданылды. Нәтижелер ойын технологияларын қолдану оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттырып, оқу материалын меңгеру сапасын жақсартатынын көрсетті. Сонымен қатар, геймификация элементтері оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға және оқу процесіне белсенді қатысуына оң әсер етеді.

Кілт сөздер: ойын технологиялары, информатика, мотивация, когнитивті даму, геймификация, цифрлық оқыту

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесі цифрландыру жағдайында қарқынды дамып, оқыту процесіне жаңа педагогикалық технологияларды енгізуді талап етеді. Соның ішінде ойын технологиялары (геймификация) білім алушылардың оқу белсенділігін арттырудың, пәнге деген қызығушылығын күшейтудің тиімді құралдарының бірі ретінде кеңінен қарастырылуда. Әсіресе информатика сабағында цифрлық орта мен интерактивті платформаларды қолдану ойын элементтерін тиімді енгізуге мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде оқушылардың тек білім алуына ғана емес, сонымен қатар олардың когнитивті қабілеттерінің дамуына да ықпал етеді.

Ғылыми зерттеулерде геймификацияның оқу мотивациясына оң әсер ететіні дәлелденген. Мысалы, Deterding және әріптестері ойын элементтерін білім беру контекстінде қолдану оқушылардың белсенділігін арттыратынын атап өтеді. Ал Deci мен Ryan мотивацияның өзіндік анықталу теориясы негізінде ішкі мотивацияның оқу жетістіктеріне тікелей әсер ететінін көрсетеді. Сонымен қатар, Hamari зерттеулерінде геймификацияның оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз ететіні айтылады. Дегенмен, информатика пәнінде ойын технологияларының когнитивті дамуға әсерін кешенді түрде қарастыратын зерттеулер жеткіліксіз.

Осыған байланысты зерттеу мәселесі ретінде информатика сабағында ойын технологияларын қолданудың оқушылардың мотивациясы мен когнитивті дамуына ықпалын анықтау алынады. Зерттеудің мақсаты – информатика пәнінде геймификация элементтерін

қолданудың тиімділігін айқындау және олардың оқушылардың оқу мотивациясы мен когнитивті қабілеттеріне әсерін талдау. Зерттеу міндеттері:

– ойын технологияларының теориялық негіздерін талдау;

– информатика сабағында геймификацияны қолдану ерекшеліктерін анықтау;

– практикалық ұсыныстар әзірлеу.

Осы зерттеу нәтижелері білім беру процесінде ойын технологияларын тиімді қолдану жолдарын айқындауға және информатика сабағының сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Әдістеме

Бұл зерттеуде информатика сабағында ойын технологияларын қолданудың оқушылардың оқу мотивациясы мен когнитивті дамуына әсерін анықтауға бағытталған әдістемелік тәсілдер қарастырылды. Зерттеу барысында геймификация элементтері оқу процесіне жүйелі түрде енгізіліп, олардың тиімділігі тәжірибелік жолмен тексерілді.

Ойын технологиялары (геймификация) – бұл оқу процесіне ойын элементтерін енгізу арқылы білім алушылардың қызығушылығын арттыруға бағытталған педагогикалық әдіс. Оның негізгі элементтеріне балл жинау, деңгейлерден өту, марапаттар беру, рейтинг жүйесі және кері байланыс жатады. Аталған элементтер оқушылардың белсенділігін арттырып, оқу тапсырмаларын орындауға ынталандырады. Сонымен қатар, ойын технологиялары оқушылардың логикалық ойлауын, есте сақтау қабілетін және зейінін дамытуға ықпал етеді. Зерттеу барысында информатика пәнінде кеңінен қолданылатын цифрлық платформалар пайдаланылды. Атап айтқанда, Kahoot, Quizizz және Wordwall платформалары арқылы интерактивті тапсырмалар, тесттер және ойын форматындағы жаттығулар ұйымдастырылды. Бұл құралдар оқушыларға оқу материалын қызықты әрі қолжетімді түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, аталған платформалар арқылы жедел кері байланыс беру және оқушылардың білім деңгейін нақты бағалау жүзеге асырылды.

Әдістемені жүзеге асыру 7–8 сынып оқушылары арасында жүргізілді. Сабақтарда ойын технологиялары оқу процесінің әр кезеңінде қолданылды. Кіріспе кезеңінде оқушылардың назарын аудару үшін қысқа ойын элементтері енгізілді. Жаңа тақырыпты түсіндіру барысында визуалды және интерактивті тапсырмалар қолданылды. Бекіту кезеңінде тест және викторина форматындағы тапсырмалар орындалды. Ал бағалау кезеңінде оқушылардың нәтижелері балл жүйесі арқылы қорытындыланды. Төмендегі кестеде информатика сабағында қолданылған ойын технологияларының негізгі элементтері мен олардың оқу процесіндегі рөлі көрсетілген.

Кесте 1. Информатика сабағында қолданылатын ойын технологияларының элементтері

Ойын элементі	Сипаттамасы	Оқу процесіндегі рөлі
Балл жүйесі	Әр тапсырма үшін ұпай беру	Оқушылардың мотивациясын арттыру
Деңгейлер	Күрделілік бойынша кезеңдер	Біртіндеп білімді меңгеру
Марапаттар	Жүлде, мадақтау	Қызығушылықты күшейту
Рейтинг	Оқушыларды салыстыру	Бәсекелестік қалыптастыру
Кері байланыс	Нәтижені бірден көрсету	Қателерді түзету және талдау

Зерттеу әдістері ретінде педагогикалық бақылау, сауалнама, тестілеу және салыстырмалы талдау қолданылды. Педагогикалық бақылау арқылы оқушылардың сабақ барысындағы белсенділігі мен қызығушылығы анықталды. Сауалнама әдісі оқушылардың ойын технологияларына деген көзқарасын және мотивация деңгейін бағалауға мүмкіндік берді. Тестілеу арқылы білім сапасы мен оқу жетістіктері өлшенді. Ал салыстырмалы талдау нәтижелерді жүйелеуге және ойын технологияларының тиімділігін анықтауға бағытталды. Зерттеу барысында алынған деректер кешенді түрде талданып, ойын технологияларын қолданудың оқу процесіне оң әсер ететіні анықталды. Әдістеме оқушылардың сабаққа белсенді қатысуын қамтамасыз етіп қана қоймай, олардың когнитивті қабілеттерінің дамуына ықпал ететін тиімді құрал ретінде қарастырылды.

Практикада қолдану

Зерттеудің практикалық кезеңі информатика пәні бойынша 7–8 сынып оқушылары арасында жүргізілді. Зерттеуге жалпы 48 оқушы қатысты, оның ішінде 24 оқушы эксперименттік топқа, ал қалған 24 оқушы бақылау тобына бөлінді. Эксперименттік топта сабақтар ойын технологияларын қолдану арқылы ұйымдастырылса, бақылау тобында дәстүрлі оқыту әдістері пайдаланылды. Зерттеу ұзақтығы 4 апта (12 сабақ) болды.

Эксперимент барысында информатика пәнінің «Алгоритмдер және программалау негіздері» және «Ақпараттық жүйелер» тақырыптары қамтылды. Сабақтарда Kahoot, Quizizz және Wordwall платформалары жүйелі түрде қолданылды. Мысалы, жаңа тақырыпты бекіту кезеңінде Kahoot арқылы жылдам тест ұйымдастырылып, оқушылар бірден нәтижесін көре алды. Quizizz платформасында үй тапсырмалары ойын форматында берілді, ал Wordwall арқылы логикалық тапсырмалар мен сәйкестендіру жаттығулары орындалды. Эксперименттік топтағы сабақтар келесі құрылым бойынша өткізілді:

– кіріспе бөлімде (5–7 минут) қысқа ойын элементтері арқылы өткен материал қайталанды;

– негізгі бөлімде (20–25 минут) жаңа тақырып интерактивті әдістермен түсіндірілді;

– бекіту кезеңінде (10–15 минут) ойын форматындағы тапсырмалар орындалды;

Зерттеу нәтижелерін анықтау үшін бастапқы және қорытынды тестілеу жүргізілді. Сонымен қатар, оқушыларға мотивация деңгейін анықтауға арналған сауалнама ұсынылды. Бақылау нәтижелері көрсеткендей, ойын технологиялары қолданылған топта оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігі айтарлықтай артты. Сабақ барысында оқушылардың 85%-ы белсенді қатысып, тапсырмаларды қызығушылықпен орындағаны байқалды. Ал бақылау тобында бұл көрсеткіш шамамен 60% деңгейінде болды.

Академиялық үлгерім нәтижелері де оң өзгерістерді көрсетті. Эксперименттік топта жоғары нәтижеге (жақсы және өте жақсы бағалар) қол жеткізген оқушылар үлесі 30%-дан 75%-ға дейін артты. Ал бақылау тобында бұл көрсеткіш 35%-дан 50%-ға дейін ғана өсті. Бұл ойын технологияларының оқу материалын меңгеру сапасына оң әсер ететінін дәлелдейді. Төмендегі кестеде эксперименттік және бақылау топтарының нәтижелері салыстырмалы түрде көрсетілген.

Кесте 2. Ойын технологияларының оқушылар нәтижелеріне әсері

Көрсеткіш	Эксперименттік топ (бастапқы)	Эксперименттік топ (қорытынды)	Бақылау тобы (бастапқы)	Бақылау тобы (қорытынды)
Белсенділік деңгейі	58%	85%	60%	65%
Жоғары үлгерім (%)	30%	75%	35%	50%
Қызығушылық деңгейі	55%	88%	57%	62%
Тапсырманы толық орындау	50%	82%	52%	60%

Зерттеу нәтижелері ойын технологияларының оқушылардың мотивациясын арттыруда тиімді құрал екенін көрсетті. Оқушылар ойын элементтері арқылы тапсырмаларды орындауға көбірек қызығушылық танытып, өзара бәсекелестік арқылы белсенділік көрсетті. Сонымен қатар, жедел кері байланыс алу мүмкіндігі оқушыларға өз қателерін тез анықтап, түзетуге көмектесті.

Когнитивті даму тұрғысынан алғанда, ойын технологиялары оқушылардың логикалық ойлауын, жылдам шешім қабылдау қабілетін және есте сақтау дағдыларын дамытуға оң әсер етті. Әсіресе, тест және викторина форматындағы тапсырмалар оқушылардың назарын тұрақтандырып, ақпаратты тиімді қабылдауына ықпал етті.

Ұсыныстар

Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, информатика сабағында ойын технологияларын тиімді қолдану үшін келесі практикалық ұсыныстар беріледі. Біріншіден, геймификация элементтерін оқу процесіне жүйелі және мақсатқа бағытталған түрде енгізу қажет. Ойын тек көңіл көтеру құралы емес, нақты оқу мақсатына қызмет етуі тиіс. Сондықтан әрбір ойын тапсырмасы оқу бағдарламасына сәйкес құрылуы маңызды.

Екіншіден, мұғалімдер цифрлық платформаларды (Kahoot, Quizizz, Wordwall және т.б.) сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдануы керек. Мысалы, кіріспеде – қызығушылық ояту, негізгі бөлімде – түсіндіруді визуализациялау, ал бекіту кезеңінде – білімді тексеру үшін қолдану ұсынылады. Бұл оқушылардың сабаққа белсенді қатысуын қамтамасыз етеді.

Үшіншіден, ойын технологияларын қолдану барысында оқушылардың жас ерекшеліктері мен білім деңгейін ескеру қажет. Тапсырмалардың күрделілік деңгейі біртіндеп арттырылып, әр оқушының жеке мүмкіндіктеріне бейімделуі тиіс. Бұл олардың когнитивті дамуына тиімді әсер етеді.

Төртіншіден, бағалау жүйесінде ойын элементтерін (балл, рейтинг, марапат) қолдану ұсынылады. Алайда бәсекелестікті шектен тыс күшейтпей, ынталандырушы орта қалыптастыру маңызды. Бұл оқушылардың ішкі мотивациясын сақтауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, техникалық мәселелердің алдын алу үшін интернет сапасын және қажетті құралдардың қолжетімділігін қамтамасыз ету қажет. Мұғалімдер алдын ала сабақ жоспарын дайындап, балама нұсқаларды қарастырғаны жөн.

Қорытынды

Жүргізілген зерттеу информатика сабағында ойын технологияларын қолданудың оқушылардың оқу мотивациясы мен когнитивті дамуына айтарлықтай оң әсер ететінін көрсетті. Теориялық және практикалық талдау нәтижелері геймификация элементтерін оқу процесіне енгізу оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың белсенді қатысуын қамтамасыз ететінін дәлелдеді. Әсіресе, интерактивті платформаларды қолдану арқылы ұйымдастырылған сабақтар оқушылардың оқу материалын тереңірек меңгеруіне ықпал етті.

Зерттеу барысында эксперименттік топтағы оқушылардың оқу үлгерімі мен белсенділік деңгейінің бақылау тобына қарағанда жоғары болғаны анықталды. Бұл ойын технологияларының білім сапасын арттырудағы тиімді құрал екенін көрсетеді. Сонымен қатар, геймификация оқушылардың логикалық ойлауын, есте сақтау қабілетін және зейінін дамытуға оң әсер ететіні байқалды.

Осылайша, зерттеу мақсатына толық қол жеткізілді, ал қойылған міндеттер шешімін тапты. Алынған нәтижелер білім беру процесінде ойын технологияларын жүйелі қолданудың маңыздылығын айқындайды. Дегенмен, зерттеу барысында техникалық шектеулер мен уақытты тиімді басқару сияқты кейбір қиындықтар анықталды. Болашақ зерттеулерде ойын технологияларын әртүрлі пәндерде қолдану мүмкіндіктерін кеңейту, сондай-ақ олардың ұзақ мерзімді әсерін тереңірек талдау ұсынылады. Жалпы алғанда, ойын технологиялары заманауи білім беру жүйесінде оқытудың тиімділігін арттыратын маңызды құрал ретінде қарастырылып, оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Веденеева С.И., Гурьева Л.Н. Мотивация учебной деятельности школьников в условиях цифровой среды. – Москва: Педагогика, 2022. – 188 с.

2. Жолдасбекова С.А. Білім алушылардың оқу мотивациясын қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық негіздері. – Астана: Ұлттық білім академиясы, 2020. – 152 б.

3. Швыдкой Г.П., Литвин А.В. Цифровые технологии в образовании: теория и практика внедрения. – Москва: Просвещение, 2020. – 264 с.

4. Караев Ж.А., Бидайбеков Е.Ы. Ақпараттық технологиялар және білім беру ортасы. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 288 б.

Азаматова Іңкәр Қадірбекқызы
Тәрбиеші, педагог-модератор
«Нұрсәт» бөбекжай-бақшасы МКҚК
Ақтөбе облысы, Шалқар қаласы

«МЕНІҢ МАМАНДЫҚ - ҰСТАНЫМЫМ»

Мамандық таңдау дегеніміз- өзің айналысқың келетін жұмысты таңдау ғана емес,өзің араласқың келетін ортаны да таңдау. Мамандық-қарапайым өмір сүру көзі болып табылатын және қандай да бір дайындықты, жауапкершілікті талап ететін еңбек қызметінің маңызды бөлігі. Біреулер үшін-ол ойға алған арманның орындалуы, отбасы дәстүрін жалғастыру, келесі біреулер үшін-жаңалыққа, дербестікке талпыныс, үшінші біреулерге-әйтуір бір мамандық алу керек деген түсінік.

Мамандық таңдау-тағдырыңды таңдау деген сөз. Кейінгі өмірде өкінбейтіндей, өз қабілеті мен бейімділігіне сай кәсіп түрін таңдау. Мамандық таңдауда әр адам өзінің қызығушылығына, қабілетіне, бейімділігіне, қалауына сүйену керек. Сонымен бірге, әр мамандықтың ерекшеліктері де бар. Сол ізгі мамандықтардың бірі тәрбиеші болу. Тәрбиеші-өз кәсібін, өз мамандығын, өз тәрбиеленушілерін, балабақшасын шексіз сүйетін адам. Осы іске деген қызығулығым мен сүйіспеншілігім мені қиын әрекеттен шығуға, іске батыл кірісуге жетелейді.

Мен бала кезімнен балаларға өте жақын болдым, бала кезімде балалар дәргері боламын немесе балабақшада тәрбиеші боламын деп армандайтынмын. Менің арманым орындалып, балабақшаға тәрбиеші болдым. 13 жылдан бері балабақшада балалармен жұмыс жасап келемін.

Біздің өміріміздің мәні де, сәні де, салтанаты, махаббаты, мәртебесі де- бала.Бала-біздің болашағымыз, еліміздің ертеңі, келешегіміздің келбеті. Ол-әр шаңырақтың шаттығы, қуанышы, баға жетпес бақыты. Сондықтан бала тәрбиесі-бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі. «Тәрбие басы-тал бесік» дегендей,баланың дұрыс өсуі, дұрыс тәлім-тәрбиеге бейімделуі алдымен отбасына, сонан соң балабақша мен тәрбиешінің берген тәрбиесіне байланысты. Балалардың жақсы тәрбиеленуіне жан-жақты жағдай жасау менің міндетім, сол мақсатта балаларға қызықты,шығармашылық ойындар, ұйымдастырылған іс-әрекеттер жүргізіп, әр баланың бойынан оның қандай іске қабілетті екенін, қандай өнерге бейімділігін, икемділігін байқап әр түрлі сайыстырға қатыстырып отырамын.

Тәрбиешінің жұмысың жеңіл деп айтуға болмайды. Бұл тынымсыз күнделікті жұмыс, менің мойынымда кішкентай баланы тәрбиелеу үшін үлкен жауапкершілік жатады. Мен дұрыс мамандық таңдағанымды білемін.

Балалардың жарқын жүздері, күлкісі, ата аналардың ризашылығы соның белгісі. Біздің мамандық басқа мамандық сияқты емес, махаббатпен қоршалған, шынайы махаббатқа толы.

Мен балалардың анасындай, оларды жақсы көремін. Әр істеріне, сөздеріне түсінушілікпен қараймын.

Мен өзімнің қасымда сол кішкентай бүлдіршіндерің барына қуанамын, олар әрқайсысы өз қылығымен тәтті, алғыр, ұяң, ширақ, қызықты. Оларға ең алдымен не керек? Бәрінен де - жылы жүрек, махаббат керек, сондықтан мен олардың әрқайсысын бөліп жармай, бәрін бірдей қабылдаймын. Басқа мамандық түрінен мұндай қызығушылықты көрмейсіз, өйткені тәрбиеші-бала жанының емдеушісі, сарапшысы, қиындықтың бәрін жеңе біліп, балалардың сенімі мен кішкентай жүректерін жаулап алатын адам.

Балабақша табалдырығын аттаған әрбір бүлдіршінді мейірімділікпен, сүйіспеншілікпен, жылы жүрекпен қарсы аламын. Себебі үйінен келген балалар көпке дейін балабақша өміріне үйрене алмай ,жатырқап, еркелікке салып жатады, осындай кезде балаларға бағыт-бағдар беріп, ата-анасын жоқтатпай, басынан сипап, құшақтап, искеп, сүйіп, көтеріп құшағымда тербетіп, бауырыма тартып отырамын.

Мен –тәрбиешімін, әрі суретші, әрі әртіс, әрі баланың жан-дүниесін түсіне алатын психологта боламын. Балалармен жұмыс жасау -үлкен бақыт. Пәк көңіл балалармен қарым-қатынас маған қуаныш сыйлайды, себебі мен оларға, олар маған керектігіне сенімдімін. Осы сенімнің болуы әр тәрбиешінің бақыты деп ойлаймын.

Тәрбиеші балаға деген ыстық ықыласын бір сөзбен айтып көрсетіп қана қоймай, бар жүрегімен және жан -тәнімен сезіне білуі қажет.Тәрбиешінің жұмысы күрделі де қызықты.Шынымды айтсам, кейде жұмыстан үйге келгенде қатты шаршағанымды сезем ін. Бірақ сол өткізген күндерімді ой елегінен өткізе отырып, балаларымның ыстық ықыласын, маған ұмтылған үміт толы көздерін, тәтті қылықтарымен, сәбилік шын жүректерімен айтқан сөздері есіме түскенде шаршағанымды ұмытып кетемін. Осы бір «Балалар әлемінің теңізіне» бір бойласам, ешқашан өз мамандығымды өзгерткім келмейді. Өйткені, бала-пәк, бала тап-таза мөлдір бұлақтың бастауы сияқты. Балалар — өмір гүлі. Ал гүлдер ешқандай жасандылықсыз, шынайылықпен баптағанда ғана өседі.

Балалар –біздің болашағымыз. Сондықтан балаларды ерекше күтіп, тәрбиелеу керек. Әсіресе ұлттық құндылықтарды бойына сіңіруіміз қажет. Осы мақсатта балаларға «Асық ату», «Алтыбақан», «Қыз қуу», «Сақина салу», т.б ұлттық ойындарды ойнатамын. Балаларды қазақтың ұлттық салт-дәстүрімен, тағамдарымен, әшекей-бұйымдарымен, музыкалық аспаптарымен таныстырып, ойындар, ұйымдастырылған іс-әрекеттер өткіземін.

«Баланы ең әуелі мейір - шапағатқа, одан соң ақыл-парасатқа, ақырында нағыз пайдалы ғылымға, еңбекке баулы», дейді ғұлама А.Құнанбаев атамыз. Мен балабақшада тәрбиеші болудан жалықпаймын деп сенемін.

Қызмет жолымда – алға қойған мақсатым-адамгершілігі мол, ізденімпаз, білімді тұлға тәрбиелеу.

Бүгінгі балалар тез жетіліп келеді. Олар айналадағы болып жатқан оқиғаларды білгісі келеді. Сол себепті балаларды қоғамда өз ойын ашық айтуға, тұлға болып қалыптасуына, , жан-жақты жетілуіне балабақша тәрбиешісі ретінде келешек ұрпағымызды білім етіп тәрбиелеу –қасиетті парызым деп білемін.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 27 қазандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ35VPY00080588 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ35VPY00080588 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 27 октября 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические
ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 21.04.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 21.04.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY

Ахмет Байтұрсынов

Ыбырай Алтынсарин

Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім.

Мен үшін жақсы мұғалім бәрінен де артық, өйткені мұғалім — мектептің жүрегі.

Жай мұғалім хабарлайды,

Жақсы мұғалім түсіндіреді,

Керемет мұғалім көрсетеді.

Ұлы мұғалім шабыттандырады.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.